

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**BİLGİ TOPLUMUNA GEÇİŞ SÜRECİNDE TÜRKİYE:
BİR KAMU KURUMUNDA BİLGİ TEKNOLOJİLERİ KULLANIMINA
İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA**

RIDVAN BERBERLER

**DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. ASENA ALTIN GÜLOVA**

Manisa-2010

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ FORMU

Tez No :

Konu Kodu :

Üni.Kodu :

* Not : Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tezin Yazarının

Soyadı : BERBERLER

Adı : Rıdvan

Tezin Türkçe Adı : Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Türkiye: Bir Kamu Kurumunda Bilgi Teknolojileri Kullanımına İlişkin Bir Araştırma

Tezin Yabancı Dildeki Adı : Turkey in Transition to Information Society: A Survey Concerning The Use of Information Technology in a Public Office

Tezin Yapıldığı

Üniversite : Celal Bayar Üniversitesi
Yılı: 2010

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar : MEB

Tezin Türü :
 Yüksek Lisans
 Doktora
 Tıpta Uzm.
 Sanatta Yeterlilik

Dili : Türkçe
Sayfa Sayısı : 119
Referans Sayısı : 95

Tez Danışmanlarının

Ünvanı : Yrd.Doç.Dr.

Adı : Asena Altın

Soyadı: GÜLOVA

Ünvanı :

Adı :

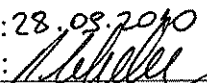
Soyadı:

Türkçe Anahtar Kelimeler :

İngilizce Anahtar Kelimeler :

- 1- Bilgi Toplumu
- 2- Bilgi Teknolojileri
- 3- MEBBİS
- 4- MEB Bilişim Uygulamaları

- 1- Information Society
- 2- Information Technologies
- 3- MEBBİS
- 4- IT practices of Ministry of National Education

Tarih : 28.09.2010
İmza :

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, okul idarecileri ve öğretmenlerin görüşleri temelinde, Milli Eğitim Bakanlığı bilgi iletişim teknolojileri (MEBBİS) kullanımının kurumsal işleyişe sağladığı katkıları irdelemek, eleştiri ve öneri getirmektir.

Araştırma ile genelde bilgi toplumunun özellikleri ile bir üretim faktörü olarak bilginin organizasyonel dönüşüme yapmış olduğu etkiler değerlendirilmiş, özelde ise eğitim sektörünün politika belirleyicisi olan Milli Eğitim Bakanlığının kurumsal işleyişi irdelenmiştir.

Bu bağlamda, örneklem içerisindeki sistem kullanıcılarından elde edilen geri bildirimlere dayalı analiz sonuçları ve yorumları bu alandaki **literatüre önemli katkı** sağlayacaktır.

Araştırmanın evreni, Türk Eğitim Sisteminde yer alan Anadolu Liseleri ile sınırlıdır. Araştırmanın evrenini temsil eden örneklem, Türk Eğitim Sektörü içerisinde yer alan Buca ilçesindeki Anadolu Liseleri öğretmen ve yöneticileri ile sınırlıdır. Bu amaca yönelik olarak söz konusu örneklem grubuna uygulanan ve analiz kapsamında değerlendirilebilir bulunan 100 adet anket, SPSS 17.0 istatistik programı kullanılarak testlere tabi tutulmuş ve elde edilen sonuçlar ilgili bölümde sorgulanmıştır.

ABSTRACT

The purpose of this study is to consider the contributions of the use of information technologies to corporate functions of Ministry of National Education and to present criticisms and proposals.

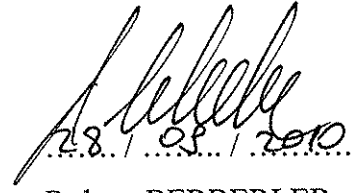
In this study, generally, the properties of information society and the effects of information to organizational transformation and specifically, the institutional functioning of Ministry of National Education as a policy determinant of educational system have been evaluated.

With this study, the results of the analysis and comments derived from the feedbacks of system users of the sample will make a substantial contribution to the literature.

The universe of this research is limited with the Anatolian High Schools in Turkish Education System. The sample representing the universe of the research is limited with the teachers, school principles and deputies in Anatolian High Schools in Buca county. For this purpose, from the surveys conducted to sample group, 100 surveys are considered as appraisable and tests have been conducted by SPSS 17.0 statistics programme. The results of tests have been evaluated in the related chapter.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Türkiye: Bir Kamu Kurumunda Bilgi Teknolojileri Kullanımına İlişkin Bir Araştırma” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

28.10.2010

Rıdvan BERBERLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 11.03.2010 tarih ve 6/EK5 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisans Üstü öğretim Yönetmeliği'nin 24. Maddesi gereğince Enstitümüz İşletme Anabilim Dalı Yönetim Organizasyon Yüksek Lisans Programı öğrencisi Rıdvan BERBERLER'in "Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Türkiye: Bir Kamu Kurumunda Bilgi Teknolojileri Kullanımına İlişkin Bir Araştırma" Konulu tezi incelenmiş ve aday 28.09.2010 tarihinde saat 10.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna

OY BİRLİĞİ

DÜZELTME yapılmasına

OY ÇOKLUĞU

RED edilmesine

ile karar verilmiştir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın kaydı silinir.

BAŞKAN

Yrd.Doç.Dr. Asena ALTIN GÜLOVA

(Danışman)

ÜYE

Yrd.Doç.Dr. Bahattin TAYLAN

ÜYE

Prof.Dr. Sevinç KÖSE

Evet

Hayır

*** Tez, burs, ödül veya Teşvik prog. (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir

Tez, mutlaka basılmalıdır

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

İÇİNDEKİLER

<u>YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ FORMU</u>	i
<u>ÖZET</u>	ii
<u>ABSTRACT</u>	iii
<u>YEMİN METNİ</u>	iv
<u>TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI</u>	v
<u>İÇİNDEKİLER</u>	vi
<u>SEKİLLER VE TABLOLAR</u>	
<u>LİSTESİ</u>	ixiii
<u>KISALTMALAR</u>	xii
<u>GİRİŞ</u>	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
BİLGİ KAVRAMI VE BİLGİ ÇAĞI	1
1.1. Bilginin Tanımı.....	1
1.2. Bilgi, Veri ve Enformasyon Kavramları İlişkisi.....	2
1.3. Bilginin Özellikleri	5
1.4. Bilgi Çağı.....	6
1.4.1. Bilgi Çağına Geçiş.....	7
1.4.2. Bilgi Çağında Bilgi, Toplum ve Ekonomi	10
1.4.3. Bilgi Çağı ve Yeni Toplumsal Yapı: Bilgi Toplumu	13
İKİNCİ BÖLÜM	16
BİLGİ TOPLUMU	16
2.1. Bilgi Toplununun Doğuşu ve Gelişimi.....	17
2.2. Bilgi Toplununun Göstergeleri.....	19
2.3. Bilgi Toplununun Yapısı ve Sorunları.....	20
2.4. Bilgi Toplununun Temel Özellikleri	23
2.4.1. Bilginin Önem Kazanması	23
2.4.2. Bireyin Merkez Konumuna Gelmesi.....	23
2.4.3. Ekonomik Yapıdaki Köklü Değişim	24
2.4.4. Küresel Değişim ve Bilginin Artan Önemi	24
2.4.5. Devletin Değişen Rolü ve Gönüllü Kuruluşlar	25
2.5. Bilgi Toplumu ve Sanayi Toplumu	26
2.6. Bilgi Toplumunda Yönetim ve İşletme Yapısı	30
2.7. Bilişim Teknolojileri ve Elektronik Yaşam	31
2.7.1. Elektronik Yaşamın Tanımı	32
2.7.2. Elektronik Yaşamın Gelişimi	32
2.8. Bilgisayar Kullanımı ve İnternet	33
2.9. Bilgisayar Ağları.....	35
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	39
BİLGİ TOPLUMUNA GEÇİŞ SÜRECİNDE TÜRKİYE	39
3.1. Türkiye’de Bilgi Toplununun Doğuşu	39
3.2. Türkiye’de Bilgi Toplumu Geçiş	41
3.3. Türkiye’de “Bilgi Toplumu” Alanında Yapılan Çalışmalar.....	44
3.3.1. Bilim-Teknoloji-Sanayi Tartışmaları Platformu'na Bağlı Enformatik Alanına Yönelik Bilim-Teknoloji-Sanayi Politikaları Çalışma Grubu (1992–1995).....	45

3.3.2. Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı Projesi (TUENA) (1997–1999)	46
3.3.3. IX. Ulaştırma Şurası Haziran 1998	48
3.3.4. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu: Nisan 2000.....	48
3.3.5. Türkiye Bilişim Şurası, Mayıs 2002.....	49
3.3.6. e-Avrupa, e-Avrupa+ ve e-Türkiye Çalışmaları.....	49
3.3.7. Vizyon 2023 Teknoloji Öngörüsü.....	52
3.3.8. Bilgi Toplumu Stratejisi	53
3.3.8.1. Sosyal Dönüşüm.....	55
3.3.8.2. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin İş Dünyasına Nüfuzu	55
3.3.8.3. Vatandaş Odaklı Hizmet Dönüşümü.....	56
3.3.8.4. Kamu Yönetiminde Modernizasyon	58
3.3.8.5. Küresel Rekabetçi Bilgi Teknolojileri Sektörü	59
3.3.8.6. Rekabetçi, Yaygın ve Ucuz İletişim Altyapı Hizmetleri.....	59
3.3.8.7. Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi	60
3.3.9. Dokuzuncu Kalkınma Planı.....	61
3.3.10. Kronolojik Bazda E-Devlet Çalışmaları.....	62
3.3.10.1. Vatandaşlara Yönelik e-Devlet Hizmetleri	65
3.3.10.2. İşletmelere Yönelik e-Devlet Hizmetleri	65
3.4. Milli Eğitim Bakanlığında e-Devlet Uygulamaları	66
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	73
BİLGİ TOPLUMUNA GEÇİŞ SÜRECİNDE MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI	
BİLGİ TEKNOLOJİLERİ KULLANIMINA İLİŞKİN ARAŞTIRMA	73
4.1. Araştırmanın Amacı	73
4.2. Araştırmanın Önemi.....	73
4.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Yöntemi.....	74
4.4. Araştırmanın Hipotezleri.....	74
4.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	77
4.6. Araştırma Verilerinin Analizi	77
4.6.1. Örneklemenin Demografik Özellikleri.....	77
4.6.2. Araştırmaya İlişkin Hipotez Testleri	84
4.6.2.1. Ankette Yer Alan İfadeler İçin Güvenilirlik Analizi.....	84
4.6.2.2. T – Testleri	84
4.6.2.2.1. MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN CİNSİYET Açısından T Testi	85
4.6.2.2.2. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ Boyutuna İlişkin Cinsiyet Açısından T Testi	87
4.6.2.2.3. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL VE VELİ İLİŞKİLERİ Boyutunda Cinsiyet Açısından T Testi.....	89
4.6.2.2.4. MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN EĞİTİM DÜZEYİ Açısından T Testi	90
4.6.2.2.5. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ Boyutuna İlişkin EĞİTİM DÜZEYİ Açısından T Testi.....	92
4.6.2.2.6. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL VE VELİ Boyutuna İlişkin EĞİTİM DÜZEYİ Açısından T Testi	94
4.6.2.2.7. MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN POZİSYON Açısından T Testi	95

4.6.2.2.8. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ Boyutuna İlişkin POZİSYON Açısından T Testi.....	97
4.6.2.2.9. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL-VELİ İlişkisi Boyutuna İlişkin POZİSYON Açısından T Testi.....	99
4.6.2.3. ANOVA Testleri	99
4.6.2.3.1. MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN KIDEM Açısından ANOVA Testi	101
4.6.2.3.2. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ İlişkisi Boyutuna İlişkin KIDEM Açısından ANOVA TESTİ	102
4.6.2.3.3. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL-VELİ İlişkisi Boyutuna İlişkin KIDEM Açısından ANOVA TESTİ	103
4.6.2.4. Ki-Kare Testleri.....	103
4.6.2.4.1. “Kişisel İşleriniz İçin Diğer e-Devlet Uygulamalarını Ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz?” Sorusunun Cinsiyet Açısından Ki-kare Testi.....	103
4.6.2.4.2. “Kişisel İşleriniz İçin Diğer e-Devlet Uygulamalarını Ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz?” Sorusunun Pozisyon Açısından Ki-kare Testi	104
SONUÇ	105
KAYNAKÇA	111
<u>ANKET FORMU</u>	1118

ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ

Şekil 1: Bilgi Hiyerarşisi (İrfan)	5
Şekil 2: Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması	43
Tablo 1: Sanayi Toplumu-Bilgi Toplumu.....	30
Tablo 2 : Refah Liginin Dibiindeki İllerin İstanbul'a Yetişme Umudu.....	40
Tablo 3 : Devletlerin Eğitim Harcamalarının GSMH'ye Oranı ,%.....	42
Tablo 4 : Seçilmiş Ülkelerde Öğrenci/Öğretmen Oranları(İlköğretim)	42
Tablo 5 : Stratejik Öncelikler İtibarı ile Eylem Sayısı ve Maliyetlerin Dağılımı ...	61
Tablo 6 : e-Okul Sisteminin Modül ve Alt Ekranları Şeması.....	69
Tablo 7 : Ankete Katılanların Demografik Özellikleri	77
Tablo 8 – Ankete Katılanların İnternet ve Bilgisayar Kullanımına Yönelik Sorulara Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	78
Tablo 9: Ankete Katılanların MEBBİS ve E-OKUL Kullanımına Yönelik Sorulara Verdikleri Cevapların Dağılımı (F=Frekans, Y=Yüzde)	79
Tablo 10 : Ankette Yer Alan İfadeler İçin Güvenilirlik Analizi.....	84
Tablo 11 : İfadelerin CİNSİYET Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler	85
Tablo 12: MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN CİNSİYET Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi.....	86
Tablo 13 : BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ Boyutundaki İfadelerin CİNSİYET Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler	87
Tablo14: BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında Öğretmen-Öğrenci Boyutundaki İfadelerin CİNSİYET Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi.....	88
Tablo 15 : BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL VE VELİ İLİŞKİLERİ Boyutunda İfadelerin CİNSİYET Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler	89
Tablo 16: BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL VE VELİ İLİŞKİLERİ Boyutundaki İfadelerin CİNSİYET Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi	89
Tablo 17 : MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN EĞİTİM DÜZEYİ Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler	90
Tablo 18: MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN EĞİTİM DÜZEYİ Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi	91
Tablo 19 : BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ Boyutundaki İfadelerin EĞİTİM DÜZEYİ Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler	92
Tablo 20: BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ Boyutundaki İfadelerin Eğitim Düzeyi Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi.....	93
Tablo 21 : BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL VE VELİ Boyutundaki İfadelerin EĞİTİM DÜZEYİ Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler.....	94

Tablo 22: İfadelerin Eğitim Düzeyi Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi	94
Tablo 23 : MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN POZİSYON Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler	95
Tablo 24: MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN Pozisyon Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi	96
Tablo 25 : BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ Boyutundaki İfadelerin POZİSYON Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler	97
Tablo 26: ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ Boyutundaki İfadelerin Pozisyon Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi	98
Tablo 27 : BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL-VELİ Boyutundaki İfadelerin POZİSYON Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi	99
Tablo 28: Varyansların Homojenliği Testi	100
Tablo 29: MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN KIDEM Açısından ANOVA Tablosu	101
Tablo 30: BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ İlişkisi Boyutuna İlişkin KIDEM Açısından ANOVA Tablosu	102
Tablo 31: BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL-VELİ İlişkisi Boyutuna İlişkin KIDEM Açısından ANOVA Tablosu	103
Tablo 32: “Kişisel İşleriniz İçin Diğer e-Devlet Uygulamalarını Ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz?” Sorusunun Cinsiyet Açısından Ki-kare Testi	104
Tablo 33: “Kişisel İşleriniz İçin Diğer e-Devlet Uygulamalarını Ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz?” Sorusunun Pozisyon Açısından Ki-kare Testi	104

KISALTMALAR

AR-GE	: Araştırma Geliştirme
ARPANET	: İleri Araştırma Projeleri Ajansı Bilgisayar Ağı (Advanced Research Projects Agency Network)
ASTD	: American Society of Training and Development
ATM	: Özdevinimli Vezne (Automatic Teller Machine)
BİLTEN	: Bilgi Teknolojileri Elektronik Araştırma Enstitüsü
BT	: Bilişim Teknolojileri
BTSTP	: Bilim-Teknoloji-Sanayi Tartışmaları Platformu
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DSL	: Sayısal Abone Hattı (Digital Subscriber Line)
DVD	: Sayısal Çok Amaçlı Teker (Digital Versatile Disc)
EDI	: Elektronik Veri Değişimi (Electronic Data Interchange)
EVAS	: Elektronik Veri Aktarım Sistemi
GATT	: Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade)
GPRS	: Paketlere Dayalı Kablosuz İletifim Sistemi (General Packet Radio Service)
GPS	: Küresel Konumlandırma Sistemi, Küresel Yer Belirleme Sistemi (Global Positioning System)
GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
IP	: Veri İletifim Protokolü (Internet Protocol)
KAMUNET	: Kamu Bilgisayar Ağları
MEBBİS	: Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi

NAFTA	: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi, Serbest Ticaret Anlaşması (The North American Free Trade Agreement)
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Cooperation and Development)
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organization of Petroleum Exporting Countries)
PC	: Kişisel Bilgisayar (Personel Computer)
PDA	: Kişisel Sayısal Yardımcı (Cep Bilgisayarı) (Personal Digital Assistant)
TAKBİS	: Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi
TCP/IP	: Veri İletişim Kontrol Protokolleri (Transmission Control Protocol/Internet Protocol)
TESİD	: Türkiye Elektronik Sanayi İşadamları Derneği
TTGV	: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TUENA	: Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Projesi
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
VEDOP	: Vergi Dairesi Otomasyon Projesi
Wi-Fi	: Kablosuz Network (Wireless Fidelity)
www	: Dünya Çapında Ağ (World Wide Web)
Yy	: Yüzyıl

GİRİŞ

Günümüz dünyasında bir çok alanda olduğu gibi yönetim alanında da paradigma değişimleri yaşanmaktadır. Özellikle XX. yüzyılın son çeyreğine kadar bilgi, organizasyonlar için önemli bir üretim faktörü olarak düşünülmemekteydi. Ancak gelişen bilgi teknolojileri, dünyayı bir ağ sistemiyle kuşatıp, engelleri ortadan kaldırarak bilginin organizasyonlar için vazgeçilmez bir unsur olmasına neden olmuştur.

Sanayi toplumu gerekleri doğrultusunda tasarımılandırılan ve yapılandırılan organizasyon yapıları ve süreçleri, bilgi toplumunun deklare ettiği ve zorunlu kıldığı tarz ve hacimdeki tüketici gereksinimlerini karşılayamamaktadır. Organizasyonlarda yenilikçi bilgi ve teknolojilerin üretilmesi ya da ileri teknolojilerin organizasyonel süreçler içinde çatışma oluşturmadan kullanılabilmesi için istikrarlı ancak değişime imkan sağlayan, esnek organizasyon yapılarının gerekli olduğu gözlemlenmektedir.

Ayrıca organizasyonların, yönetimin her aşamasında doğru bilgileri almaları, bu bilgileri doğru bir şekilde derlemeleri, doğru olarak yorumlayabilmeleri, kendi kurumsal gelecekleri ve sürdürülebilir rekabet üstünlüklerini artırmaları açısından önemlidir. Dolayısıyla, bilgi teknolojileri organizasyonlarda değer zincirini dönüştürmekte, kurumsal etkinliği ve rekabetçi niteliği artırmaktadır.

Bu nedenle, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde bilgi sistemlerinin oynadığı rol yadsınamaz. Zira bilgi teknolojileri alanında yapılacak özel ve kamusal yatırımlar, ülkelerin bilgi alt yapılarını birbirlerine bağlı şebekeler aracılığıyla bütünleşik duruma getirmektedir. Bu niteliklerdeki bilgi toplumunda bireyler yenilikçi ve gelişimci, organizasyonlar bilgi tabanlı, yönetimde kullanılan yöntem ve teknikler ise insan merkezli olmak zorundadır.

Küresel rekabet ortamında gerek kamu gerekse de özel sektör organizasyonları, değişimlere tepki göstermek ve beklenmedik fırsatlardan yararlanabilmek için hızlı ve doğru karar vermek durumundadır. Bilgiden daha etkin yararlanılması nedeniyle organizasyonlar bilgi yönetim stratejilerine ihtiyaç duymaktadır. Bilgi teknolojileri alanındaki ilerlemelerde kamu sektörü içinde yer alan eğitim kurumları da yaşanan

değişime göre şekillenmektedir. Ülkemizin eğitim kurumlarının belirlenen hedeflere ulaşması etkili yönetim stratejileri uygulaması ile mümkün olacaktır.

Eğitim alanındaki politika belirleme çalışmalarında karşılaşılabilecek olası plansızlık ve dikkatsizlik; eğitim sistemi içerisinde bulunan öğrenci ve eğitim kadrosunu olumsuz etkileyerek, telafisi mümkün olmayan hatalar içerisine sürükleyebilir. Bu bağlamda Türk Eğitim Sisteminin özellikle kurumsal işleyişindeki gecikmeler, dikey organizasyon yapısı, zamanla artan kırtasiyecilik, iş yükü, gerek duyulan bilgiye erişim zorluğu ve hantal bürokratik yapı çözümlenmesi gereken önemli organizasyon sorunları olarak görülmektedir.

Dolayısıyla, bilgi teknolojilerinin doğru ve etkin kullanımı genelde kamu yönetiminde, özelde ise Milli Eğitim Bakanlığı'nın kurumsal yönetiminde önemli katma değer sağlayacaktır. Bu bakımdan; planlama, yönetim ve politika belirleme süreçlerindeki etkinliğin tesisi ile karar verme süreçlerinin rasyonel ve sonuç odaklı olarak oluşturulmasında MEBBİS (Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri) gibi araçların kullanımı büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırma ile genelde bilgi toplumunun özellikleri ile bir üretim faktörü olarak bilginin organizasyonel dönüşüme yapmış olduğu etkiler değerlendirilmiş, özelde ise eğitim sektörünün politika belirleyicisi olan Milli Eğitim Bakanlığının kurumsal işleyişi irdelenmiştir. İçinde yaşadığımız bilgi toplumunda insan ve bilgi faktörünün artan stratejik önemi düşünüldüğünde, büyük bir kamu yatırımı olan MEBBBİS projesi bilgi toplumu standartlarının yakalanmasında etkin bir araçtır. Ancak; Milli Eğitim Bakanlığında kullanılan bilgi iletişim teknolojilerinin eğitim sektörünün ihtiyaçlarına ve değişen dış çevre şartlarına uyumlulaştırılması, bu altyapının gelecekte de katma değer yaratması açısından önemlidir. Dolayısıyla bu araştırma ile örneklem içerisindeki sistem kullanıcılarından elde edilen geri bildirimlere dayalı analiz sonuçları ve yorumları bu alandaki literatüre önemli katkı sağlayacaktır.

Ayrıca, bu araştırma ile elde edilen eleştiri ve öneriler sistem tasarımcıları tarafından istenildiği takdirde, sistemin iyileştirilmesi ve güncellenmesi çalışmalarında kullanılabilir.

Bu **araştırmanın amacı**, okul idarecileri ve öğretmenlerin görüşleri temelinde, Milli Eğitim Bakanlığı bilgi iletişim teknolojileri (MEBBİS) kullanımının kurumsal işleyişe sağladığı katkıları irdelemek, eleştiri ve öneri getirmektir.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, bilgi kavramı ve bilgi çağı olgusunun ele alındığı, bu hususların açıklığa kavuşturulduğu bir bölüm olarak tasarlanmıştır. İkinci bölümde bilgi toplumunun doğuşu ve gelişimi, iktisadi ve toplumsal alanlarda yarattığı etki, bilgi toplumu-sanayi toplumu ilişkisi/farklılığı gibi konular ele alınmıştır. Üçüncü bölümde bilgi toplumunun Türkiye'ye yansımaları, bu alandaki değişime ayak uydurma yolunda yapılan hazırlık çalışmaları ve e-devlet uygulamaları üzerinde durulmuş, ülkemizde e-devlet çalışmalarının MEB bünyesindeki gelişim süreci irdelenmiş ve güncel hali belirtilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise, bilgi teknolojilerinin kamu kesiminde kullanımına yönelik MEB teşkilatı özelinde ampirik bir çalışma yürütülmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİLGİ KAVRAMI VE BİLGİ ÇAĞI

Bilgi, yaptığımız her harekette davranışlarımızı yönlendirirken kullandığımız hammaddedir. Her hareketimiz, verdiğimiz her karar, geçmişte edinilen bilgilere dayanır. Son yıllarda bilgi (bilim, enformasyon) teknolojisinin popüler hale gelmesi ve bilginin beşinci üretim faktörü olarak ekonomik sisteme dahil edilmesi, bilginin giderek artan önemini açıkça ortaya koymaktadır. Bilginin giderek daha popüler hatta yaşamsal hale gelmesinin ardında bilginin toplanması, saklanması, işlenmesi alanlarındaki teknolojik olanakların hızla artmış olması yatmaktadır¹.

1.1. Bilginin Tanımı

Sözlük anlamıyla bilgi, öğrenme, araştırma ve gözlem yoluyla elde edilen her türlü gerçek, malumat ve kavrayışın tümüdür². Köken olarak Latince “information” kelimesinden türemiş olup, biçim verme eylemi, biçimlendirme ve haber verme eylemi olarak tanımlanmaktadır³. Bilgi, genel anlamda “düşünme, yargılama, akıl yürütme, okuma, araştırma, gözlem ve deney sonucunda elde edilen düşünsel ürün”⁴ ya da “öğrenilen şey” olarak tanımlanmıştır⁵. Bilgi alınıp satılabilen bir kaynak olarak da değerlendirilmektedir⁶. Bilgi, belirli bir formda işlenmiş ve elde eden için anlamlı olan, yönetsel kararlar açısından gerekli olduğu varsayılan veya gerçek değeri olan veri demektir⁷.

Yusuf Has Hacıp, Kutadgu Bilig’de bilgiyi, “değeri yok olmayan bir servet” biçiminde tanımlarken, J.J.Rousseau gerek bireysel, gerek toplumsal gelişmenin bilgi ile

¹ Aykut Bedük, “Bilgi Çağı, Örgütlerde Bilginin Önemi ve Bilgi Teknolojilerinin Örgütlere Sundukları Değişim ve Olanakları”, **I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirileri**, Kocaeli, 2002, s.22.

² **Türkçe Sözlük**, TDK Yay, Ankara, 2005, s. 267.

³ Adem Öğüt, **Bilgi Çağında Yönetim**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s. 9.

⁴ Milliyet, **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, İnterpress Yayınları Cilt: IV, İstanbul, 1992, s.1637.

⁵ İlhami Fındıkçı, **Bilgi Toplumunda Yöneticilerde Kendini Geliştirme**, Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996, s. 38.

⁶ Öğüt, a.g.e., s. 9.

⁷ Öğüt, a.g.e., s. 9.

gerçekleşebileceğini vurgulamıştır⁸. Aşağıda görüleceği üzere bilgi çok farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Bilgi, doğruluğu ispatlanmış inançlardır. Bilgi, önceden belirlenen bir dizi sistematik kural ve prosedüre uygun bir biçimde işlenmiş enformasyondur. Bilgi, sosyal varlık olan insanlar arasındaki iletişim sırasında paylaşılan, aktarılan ve yeniden şekillendirilen tecrübe ve enformasyondur. Bilgi, belirli bir durum, sorun, ilişki, teori veya kurala ait veri ve enformasyondan oluşan anlayışlardır. Bilgi, içinde yaşadığımız dünyayı ve olayları yorumlamak ve yönetmek için uyguladığımız bir dizi anlayış, kavrayış ve genellemeler ile bize güçlü bir kavrayış ve bakış açısı kazandıran her türlü zihni faaliyettir. Bilgi, sosyal olaylarda karşımıza çıkan eylem ve olayları anlamamıza yardım eden işaret ve kodlamalardır. Bilgi, insanların ve organizasyonların etkin bir biçimde eylem gerçekleştirmeleri için sahip olmaları gereken kapasitedir⁹.

1.2. Bilgi, Veri ve Enformasyon Kavramları İlişkisi

Veri, bu hiyerarşik yapının en alt basamağıdır. Ham semboller ve gerçekler birer veridir. Veri tek başına bir şey ifade etmez. Veri olaylar hakkında birbirinden ayrı nesnel gerçekleri ifade eder. Çeşitli olguların her türlü gösterimini içermektedir. Genellikle ham bilgi, analiz edilmesi ve daha ileri süreçlerde kullanılabilir hale getirilmesi gereken bir ön malzeme olarak değerlendirilmektedir¹⁰. Veri, olaylara ilişkin nesnel gerçekler olup birbirleriyle ilişkilendirilmemiştir. Veri, kurumsal bağlamda işlemlerin yapılandırılmış biçimde kaydedilmesidir. Modern kurumlarda veri teknolojik ortamlarda saklanır.

Verilerin sisteme ilk girişi finans, muhasebe ve pazarlama departmanları kanalıyla olmuştur. Bu süreç son zamanlara kadar merkezi olarak yürütülmüştür. Bugünkü eğilim, verinin derlenmesinin desantralize edilmesi yönündedir. Veri toplamanın maliyeti, hızı ve sistemin ne kadar veriyi taşıyabileceği soruları araştırmacıların gündemlerini meşgul etmektedir.

⁸ Fındıkcı, a.g.e., s. 21.

⁹ Coşkun Can Aktan, ve Yaşar İ. Vural, "Bilgi Çağında Bilginin Yönetimi", Bilgi Çağı, Bilgi Yönetimi ve Bilgi Sistemleri, [http:// www.canaktan.org/yenitrendler/bilgi-yonetimi/cizgi-kitap.htm](http://www.canaktan.org/yenitrendler/bilgi-yonetimi/cizgi-kitap.htm) (22.06.2007).

¹⁰ Thomas H. Davenport ve Laurance Prusak, , **İş Dünyasında Bilgi Yönetimi**, Rota Yayınları, İstanbul, 2001, s.24.

Niceliksel açıdan işletmeler veri yönetimi işini maliyet, hız ve kapasite cinsinden değerlendirir. Bir veri parçasını yakalamak ya da arayıp bulmak ne kadar maliyet gerektirmektedir? Veriyi sistemimize ne kadar sürede alabilir ya da sistemdeki veriye hangi sürede erişebiliriz? Sistemimizin kapasitesi ne kadar veri saklamaya uygundur? İşletmeler bu gibi sorulara cevap ararlar. Niteliksel ölçümler ise zamanındalık, uygunluk ve anlamlılıktır. Bu ölçümlerde gereksinim duyduğumuz zaman verilere ulaşabiliyor muyuz? Gereksinim duyduğumuz veri gerçekten o mudur? Aldığımız veri bizim için bir anlam ifade ediyor mu? Bu gibi sorular işletmelerin cevap bulmaya çalıştığı sorulardır.

Veri, sürecin temel hammaddesi olarak ve çeşitli sembol, harf, rakam ve işaretlerle temsil edilen; ham, işlenmemiş gerçek ya da izlenimlerdir. Tümdengelim yaklaşımıyla, düzenlenmemiş ve bir anlam ifade etmeyen “bilgi” nin “veri” olduğu ifade edilmektedir¹¹.

Veri, kurumsal amaçlara bağlı olarak işlemlerin yapılandırılmamış bir biçimde kaydedilmesidir. Modern kurumlarda veri, teknolojik sistemlerde saklanır. Veri özümlememiş ve yorumlanmamış gözlemler, işlenmemiş gerçekler olarak da tanımlanmaktadır¹².

İşletmeler açısından verinin en işe yarar tanımı ise “yapılan işlemlerin belli biçimlerde tutulmuş kayıtları”dır. Tüm kuruluşların veriye gereksinimi olmakla birlikte bazı endüstriler verilere fazlasıyla bağımlı çalışırlar. Bankalar, sigorta şirketleri, kamu hizmeti veren kuruluşlar, sosyal güvenlik kurumları gibi. Bu “veri kültürlerinin” temelinde kayıt tutma olayı yer alır ve bu kuruluşların başarılı olabilmesi açısından etkili bir veri yönetimi zorunludur. Veri sadece olup bitenlerin bir bölümünü açıklar; içinde değerlendirme ve yorum yoktur, dolayısıyla karar vermek açısından güvenilecek bir temel oluşturamaz. Karar almaya temel oluşturacak olgular arasında veri de yer alabilir ama veri ne yapılması gerektiğini göstermez. Veri, kendisinin önemi ya da işe yarayıp yaramayacağı hakkında bir fikir vermez. Ama veri kuruluşlar için önemlidir,

---

¹¹ Öğüt, a.g.e., s.11.

¹² İsmet Barutçugil, **Bilgi Yönetimi**, Kariyer Yayıncılık, İstanbul, 2002, s.57.

tabii bunun nedeni de enformasyon yaratmak açısından vazgeçilmez bir hammadde olmasıdır¹³.

Enformasyon, “belli bir şekilde sokulmuş, anlam taşıyan ve insanlara faydalı olabilecek veridir”. Enformasyon, olaylar, şahıslar ve farklı veriler arasında ilişki kurarak daha sağlıklı sonuçlar elde etmeyi sağlar. Bir başka tanımda enformasyon genellikle belge şeklinde, görsel veya işitsel bir mesaj olarak izah edilmektedir. Her mesajda olduğu gibi, burada da bir gönderici bir de alıcı vardır.

Enformasyonun amacı alıcının bir konudaki düşüncelerini değiştirmek bakış açısından veya anlayışından bir fark meydana getirmek ve onu biçimlendirmektir. Bu yönüyle enformasyon fark yaratan veri olarak da ifade edilir¹⁴.

Verilerden farklı olarak enformasyonun anlamı vardır, yani ilişkilere ve amaca sahiptir. Yalnızca alıcıyı biçimlendirme potansiyeline sahip olmakla kalmayıp kendisinin de bir biçimi vardır, bir amaca yönelik olarak organize edilmiştir. Yaratıcısı ona anlam kattığında veri, enformasyona dönüşür. Verilere çeşitli yollarla değer ekleyerek enformasyona dönüştürülür. Davenport ve Prusak verilere değer ekleme sürecinde başvurulan önemli yöntemleri şöyle sıralamıştır¹⁵:

- Amaca Yönelme: Verilerin hangi amaç için toplandığını biliriz.
- Kategorize Etme: Verilerin analize uygun birimlerinin ya da temel bileşenlerinin olduğunu biliriz.
- Hesaplama: Veriler matematiksel ya da istatistiksel olarak analiz edilmiş olabilir.
- Düzeltme: Veriler hatalardan arındırılmıştır.
- Özetleme: Veriler kısa ve öz görünecek şekilde özetlenmiş olabilir.

Verileri değerlendirme, bilgiyi bütünleştirme sürecinde karşımıza bir kavram çıkar: İrfan. Söz konusu kavram, sözlüklerde “bilme, biliş, anlayış, kültür, hakikate vakıf olma, iç yüzüne varma, ilim ve zekâ ile hâsıl olan olgunluk” şeklinde

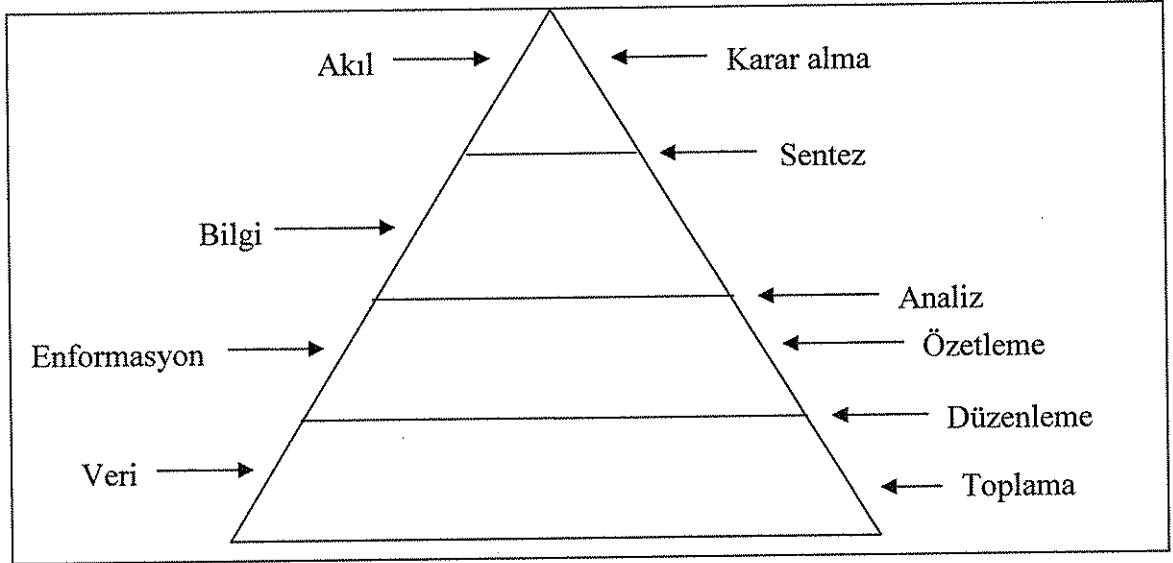
¹³ Davenport ve Prusak; a.g.e., s. 23-24.

¹⁴ Halil Zaim, **Bilginin Artan Önemi ve Bilgi Yönetimi**, İşaret Yayınları, İstanbul, 2005, s.68.

¹⁵ Davenport ve Prusak, a.g.e., s. 25.

tanımlanmaktadır¹⁶. Teknik olarak irfan kelimesi, bütünleştirilmiş bilgidir. Bu niteliklerinden ötürü son derece yaşamsal ve işlevseldir. Bir bilgiyi başka bir alana taşıyabilme ve yararlanabilme yeteneğidir. Bilgiden farkı karmaşıklık derecesidir. Akıl, kişisel bir kimyadır ve bilginin sindirilmesi, özümlemesidir¹⁷(Bknz. Şekil 1).

Şekil 1: Bilgi Hiyerarşisi (İrfan)

Kaynak: Barutçugil, a.g.e., s.60

1.3. Bilginin Özellikleri

Bilginin temelde iki önemli özelliği vardır. İlki, bilginin hammaddesi olan verinin tek başına anlam taşımadığı ancak işlendikten sonra anlam kazanabileceğidir¹⁸. İkincisi ise verinin işlenmiş hali olan bilginin yönetsel kararlara ilişkin belirsizliği azalttığıdır. Bilginin diğer özellikleri ise aşağıda sıralanmıştır¹⁹.

- Bilgi erişilebilir olmalıdır: Yasalar ve diğer düzenlemelerle bilginin herkese açık olduğunun güvence altına alınmış olmalıdır. Bilgi herkes için erişilebilir olmalıdır, kuruluşlar bu süreci bilginin akışını sağlamak yoluyla kolaylaştırmalıdır. Bilgi akışının sağlanmasında çeşitli iletişim kanallarından (kamu duyuruları, tv, medya vb.)

¹⁶ Türkçe Sözlük; s. 979.

¹⁷ Barutçugil, a.g.e., s. 60.

¹⁸ Mustafa Kurt, "Bilginin Organizasyonlar İçin Değişen Anlamı ve Stratejik Önemi", **Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı 7, 2001, s.122.

¹⁹ Yasemin Arbak, "Örgütlerde Bilgisayar Destekli Bilgi Sistemlerinin İncelenmesine Yönelik Kurumsal Bir Yaklaşım", **Verimlilik Dergisi**, 1995, s.73.

yararlanılabilir. Ancak, eğitim noksanlığının bireylerin bilgiye erişim, kullanım ve yorumlama yeteneklerini sınırlandırabileceği, şeffaflığın etkinliğini azaltabileceği de unutulmamalıdır. Önemli olan husus herkesin bilgiye erişiminin eşit koşullarda sağlanmasıdır.

- Bilginin ilgili olması gerekir: Bilginin erişilmesi istenilen konulara açıklık getirecek nitelikte olmasıdır. Ancak, sübjektif olması nedeniyle bilginin ilgili olma özelliğini taşıması kolay olmayacaktır. Çünkü farklı ilgi grupları ve dünya algılayışları farklı konulara odaklanmakta, dolayısıyla ihtiyaç duydukları bilgiler de farklı olmaktadır. Ayrıca, bilgideki yoğunluk gerek duyulan bilginin bütün içinden ayrıştırılmasını güçleştirebilir.

- Bilginin nitelikli ve güvenilir olması: Bilginin nitelikli olmasını sağlayan temel özellikler; açık ve anlaşılabilir olması, doğru zamanlı, eksiksiz ve süreklilik arz etmesi olarak sıralanabilir. Ancak, bilginin niteliğine ilişkin temel standartlar oluşturulmalı ve güvenilirliğin sağlanmasındaki en temel yöntem olarak bu standartlara uyulup uyulmadığı uluslararası kuruluşlar, denetçiler ya da standartları oluşturan kurumlar tarafından izlenmelidir. Bilginin elde edilmesine ilişkin işlevler ve yayılması uygun görülen bilginin formatlanmasındaki uygunluk, karşılaştırma olanağı verecek ve bilgi kullanıcılarının zaman içinde değişen verilerdeki değişimleri değerlendirmelerine de olanak sağlayacaktır. Ayrıca bilgi doğru olmalı, güncel olmalı, standart olmalı, esnek olabilmeli, mükerrer olmamalı, istenilen formda bulunabilmeli, ihtiyaçlara yanıt verebilmeli ve paylaşılabilir²⁰.

1.4. Bilgi Çağı

Bilgi çağı, daha önceki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere bilginin temel kaynak olduğu, bilgi üretimi ve iletiminin yaygınlaştığı, bilgi çalışanlarının çoğunlukta olduğu, sürekli öğrenme ve bilgilenmenin kaçınılmaz hale geldiği yeni toplumsal ve ekonomik dönemi temsil etmektedir²¹.

Çeşitli ülkelerin resmi politika belgelerine bakıldığında bilgi toplumu, sosyo-ekonomik faaliyetlerin giderek etkileşimli sayısal iletişim ağlarının katılımıyla veya bu

---

²⁰ Arbak, a.g.m, s. 74.

²¹ Öğüt, a.g.e., s.5.

iletişim ağlarının yoğun kullanımıyla gerçekleştirilmesi yanında bu amaçla kullanılan her türlü teknolojinin ve uygulamanın üretilmesi olarak tanımlanmaktadır.

Hiç kuşkusuz bu tanımlar; elektronik ticaretten, uzaktan eğitime; devlet-yurttaş ilişkilerinin sürdürülmesinden, karayollarının yönetimine kadar tüm yaşam alanlarına etkileşimli sayısal ağların katılması, bilgi ve iletişim sektörü olarak tanımlanan uluslararası pastadan pay alınması anlamına gelmektedir.

“Bilgi toplumuna” komşu bir kavram da “bilgiye dayalı ekonomi” dir. Bu kavram, iktisadi büyümede bilgi ve teknolojinin rolünün görece öneminin artışı ima etmektedir²². Yüksek teknoloji alanlarında sahip olunan teknoloji üretme ve yenilikçilik yeteneği aracılığıyla sanayi ve hizmet üretiminin gerçekleştirilmesini içermektedir. Yoğun bilgi birikimi ve katkısı içeren yüksek teknoloji alanlarından bazıları, tıpkı bilgi ve iletişim sektörü gibi yayılabilir niteliktedir. Bunlar arasında biyo-teknoloji/genetik, ileri malzemeler, hızlı ulaşım teknolojileri, nano-teknoloji, yenilenebilir enerji ve uzay/havacılık teknolojileri de bulunmaktadır. Yaşadığımız çağ “Bilgi Çağı” yapan işte bu gelişmelerdir²³.

1.4.1. Bilgi Çağına Geçiş

Akademik çalışmaların, 18. yy. da açtığı yeni bir çığır olan “mekanik düşünce” sayesinde “geleneksel” düşünceden “mekanik nedensellik” düşüncesine geçiş, “bilimsel devrim” olarak nitelendirilmiştir. Bu bilimsel devrimin ürettiği teknolojiler insanlığı sanayi uygarlığına taşımış, bunun akabinde insanlık 20. yüzyılda ikinci bir bilimsel devrim yaşamıştır. Bu kez, “mekanik nedenselliğe” dayalı bilimsel paradigmadan, “kuantum mekaniği” ne dayalı bilimsel paradigmaya geçiş yaşandı. Yeni bilimsel paradigma bu kez, daha başka teknolojiler yaratarak insanlığın bilgi çağına ve bilgi toplumuna geçişine yol açtı.

Üstelik bilgi çağını yaratan devrim, sanayi çağını yaratmadan, çok daha köklü, çok daha hızlı ve çok daha kapsamlı gözükmektedir. Peki, bu aşamaya nasıl gelindi? Öncelikli olarak bilgi çağı ile yaşananlara kısa bir göz atalım.

²² OECD, *The Knowledge-Based Economy*, Paris, 1996, p.9

²³ TÜBİTAK, *Bilgi Toplumu Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme (Dünya ve Türkiye)*, 2002, s.4

Tarihin ilk evrelerinden günümüze kadar toplumlar tarım toplumu, sanayi ve bilgi toplumu olmak üzere üç aşamadan geçmiştir. Tarihsel bir kategori olarak verilen bu aşamalar, toplumların her dönemde yaşamış oldukları farklı teknik, yönetim anlayışı, değerler bütünü, ilişkiler sistemi, sınıflaşma veya tabakalaşma şekli ve üretim biçimine, kısaca farklı sosyal yapı modellerine karşılık gelmektedir. Her bir toplumsal aşama, kendinden önceki dönemde olgunlaşmasından dolayı, geçmişin izlerini taşımasına rağmen, yine de geçmişten her anlamda nitel ve nicel farklılıklar taşımaktadır. Nitekim bu farklılıklar toplamı, yaşanan sürece özgünlük kazandırmaktadır.

Ortaçağdan bu yana ekonomik paradigmanın her birinin, ekonominin ana belirleyici sektörünü tanımlayan üç ayrı süreçten geçtiğine dair büyük bir fikir birliği vardır. Bunlardan birinci paradigmada tarımsal üretim ekonomiye hakimdir; ikincisinde sanayi ve dayanıklı mallar üretimi öncelikli konumdadır; üçüncü(mevcut) paradigmada, hizmet sağlama ve enformasyonun biçimlendirdiği ekonomik üretim en önemli unsurdur. Tarımdan sanayileşme sürecine geçiş “ekonomik modernleşme”, sanayileşmeden bilgi toplumuna geçiş “ekonomik post modernleşme” veya “enformatikleşme” süreci olarak nitelendirilmektedir²⁴. Toffler, bu aşamaları “ üç dalga” olarak verir ve bu aşamaların oluşmaları için geçen süreyi belirler: Tarım devrimi bin yılda, sanayi devrimi üç yüzyılda ve son devrim olan bilişim ise yüzyıldan daha kısa sürede gerçekleşmiştir²⁵. İnsanlığın 5000 yılda tecrübe ederek ürettiği bilginin, son 30 yılda üretilmesi²⁶ yaşadığımız sürecin diğerlerinden daha hızlı şekillenmesine neden olmuştur. Bunun yanında, teknolojinin yenilenme hızının yüksekliği ve bu yeniliklere firma ve hane halklarının çok çabuk uyum göstererek karşılık vermesi, bilgi toplumunun oluşum sürecine ivme katmıştır. Buhar makinesinin icadı ve bunun enerji kaynağı olarak kullanılması, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişi başlatmıştır. Fransız Devrimi (1789) ise ortaya koyduğu değerler, dünya algılayışı ile yaşanan büyük dönüşümün toplumsal-siyasal ayağını oluşturmuştur. Tarım toplumunun son dönemlerinde yaşanan dönüşümlerle ortaya çıkan sanayi toplumu; teknolojisi, ekonomisi, sosyal ve kültürel sistemleri ile eskisinden tamamen farklı bir

²⁴ Michael Hardt, Negri, Antonio, **İmparatorluk**, (Çev: Abdullah Yılmaz), İstanbul, 2001, s. 293.

²⁵ Alvin Toffler, **Üçüncü Dalga**, (çev: Ali Seden), Altın Kitaplar Yay., İstanbul, 1981, s. 28.

²⁶ İhsan Dağ, “Bilişim Toplumunun Klinik Psikolojideki Etkileri”, **Bilişim Toplumuna Girerken Psikoloji, Sosyoloji ve Hukukta Etkiler Sempozyumu**, Ankara, Mart 2001, s. 23.

toplumsal yapı ortaya çıkarmıştır²⁷. Yaşamakta olduğumuz süreci, yakın zamanlarda teknolojiadaki özellikle iletişim teknolojisindeki olağanüstü gelişmelerin yarattığı düşünülürse, her yeni teknolojinin öncekinden farklı bir toplumun yapılanmasına önemli katkılarda bulunduğu, mevcut ilişkilerin ve kurumların örgütlenmelerini temelden değişime uğrattığı gerçeği ortaya çıkmaktadır²⁸.

Teknolojik değişim ve dönüşümün ortaya çıkardığı sanayi toplumunu, ulusal sınırlar içinde büyük ölçekli üretim yapan fabrikalar, işbölümü, merkezileşme, üretim ile tüketimin birbirinden ayrılması, sermayenin önemi, daha çok fiziksel gücün hakim olduğu işgücü gibi özellikler karakterize etmektedir. Bu özelliklere sahip olan sanayileşme süreci, elde ettiği teknolojik ve ekonomik ilerlemelerle yaklaşık iki asır kadar bir süre işlevselliğini sürdürmüştür. Ancak, bu zaman aralığında yaşanan krizler ve sıkıntılarla birikim süreci belirli noktalarda tıkanmış; yeni bir iktisadi ve toplumsal sürecin veya yeni bir paradigmanın ihtiyacı hissedilir olmuştur. Özellikle 1973 Petrol Krizi, üretim sürecinin en önemli girdisinin temini konusunda güçlükler yaratmış, mevcut üretim kalıbının sorgulanmasına neden olmuştur. Bilgi toplumu böyle bir arayışın, sorgulamanın sonucudur. Dolayısıyla bilgi çağı; yeni meslek yapıları, yeni üretim şekilleri, sınıflaşma sistemi ve sosyal yapılarıyla yoğun olarak bilginin üretildiği bir ekonomik sistem olarak şekil almaktadır²⁹. Benzer bir yaklaşımla bilgi çağı ve bilgi toplumu; yeni teknolojinin gelişimiyle bilgi sektörünün, bilgi üretiminin, bilgi sermayesinin ve nitelikli insan faktörünün önem kazandığı, eğitimin sürekliliğinin öne çıkarıldığı, iletişim teknolojileri, bilgi otoyolları, elektronik ticaret gibi yeni oluşumlarla toplumu ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan sanayi toplumunun ilerisine taşıyan gelişme aşaması olarak tanımlanabilir³⁰.

---

²⁷ Hasan Çoban, "Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş", **Yeni Türkiye**, Sayı : 19, Ankara, Ocak-Şubat 1998, s. 252.

²⁸ Davud Dursun, "Küreselleşme ve Toplumun İnşasında Bilginin Artan Önemi", **Yeni Türkiye**, Sayı:19, Ankara Ocak-Şubat 1998, s. 156.

²⁹ Hüsnü, Erkan, **Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme**, Ankara, 1996, s. 109.

³⁰ Coşkun Can Aktan ve Mehtap Tunç, "Bilgi Toplumu ve Türkiye", **Yeni Türkiye**, S :19, Ankara, Ocak-Şubat 1998, s. 121.

1.4.2. Bilgi Çağında Bilgi, Toplum ve Ekonomi

Sanayi toplumundan farkları ortaya konularak, sınırları ve özellikleri verilmeye çalışılan bilgi çağı toplumu, tarım ve sanayi toplumundaki yapıları evrime zorlayarak kendine özgü yapılanmayla, kendini kurgulamaktadır. Dolayısıyla, kendinden önceki aşamalarda olmayıp bilgi toplumuna içkin olan özellikler, bilgi çağındaki toplum yapısına ilişkin ipuçları vermektedir.

O halde, gelişmekte olan ülkelerin öykündüğü ve her değişim projesine yeni bir retorik kazandıran bilgi toplumu olmanın yolu, onun kendine ait oluşturduğu niteliklerinde saklıdır. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde, teknoloji ve bilimsel bilgi alanındaki hayret verici gelişmeler, bilgi ve teknoloji arasında bir sinerji yaratmaktadır. Bilgi ve teknoloji arasında birbirini besleyen ve kuvvetlendiren bu oluşumla bilgi, her şeye şekil vermeye yönelik hegemonik güç kazanmaktadır. Yeni toplumun temelinde olan bu bilgi, teknolojinin gittikçe artan imkanlarıyla tüm yerküreye yayılmakta, çeşitlenmekte ve sonuç olarak çoğalmaktadır. Diğer toplumsal aşamaların ve iktisadi örgütlenme biçimlerinin belirleyicisi olan toprak, hammadde ve enerji giderek azalırken; bilgi, günümüzde oluşturduklarıyla hem kendini hem de meşruluk kazandırdığı süreci dinç tutmaktadır.

Mevcut bu özelliklerle bilgi, ekonomideki geleneksel üretim alışkanlıklarını ve faktörlerini ikincil konuma itmektedir³¹. Bilimsel bilgideki ilerleme ve onun şekil verdiği yeni oluşumlarla fabrika üretiminin hakim olduğu, sanayi toplumunun sosyo-kültürel ve sosyo-politik yapısını oluşturan, ulus-devlet, kitle örgütleri, modernite, pozitivist bilim gibi kavram, söylem ve paradigmlar yeniden sorgulanmaya tabi tutulmakta ya da ciddi anlam kaybına uğramaktadır³². Bu bağlamda, merkezileşmeyi, sosyal uzlaşma veya bütünleşme olarak beliren benzeşmeyi, kitle üretimine bağlı olarak işleyen kitle tüketimini gündeme getiren sanayileşmeye karşın; bilgi çağı standartlaşmayı, merkezileşmeyi, kitleselleşmeyi olumsuzlayarak yerine bireyselleşmeyi, yerel kültürlerin daha çok güç kazandığı, modernist aklın ve bilim

³¹ Peter F. Drucker, **Yeni Gerçekler**, 4.Baskı, (çev: Birtane Karanakçı), Ankara, 1994, s. 117.

³² Veysel Bozkurt, **Enformasyon Toplumu ve Türkiye**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 3.

anlayışının sorgulanmaya başlandığı, mistik eğilimlerin güçlendiği, öncekilerden çok farklı bir görünüm ortaya çıkarmaktadır³³.

Bell, yeni bir olgu olan bilgi toplumunu, dinamizmini kol gücü veya enerjiden ziyade bilgidен alan; merkezini ve talep edilen insan tipini yetenekli uzmanların oluşturduğu, ana üretken sektörün hizmetler sektörü olduğu bir toplum olarak tanımlar. Bu toplum, hayat standardının mal miktarı ile tanımlandığı sanayi toplumunun tersine, sağlık, eğitim, dinlenme ve sanat faaliyetleri bağlamında tanımlandığı bir toplumdur³⁴. Mal üretmek için fiziksel çabalamanın bağlandırıldığı işlerden ziyade, daha çok dağıtımın yapıldığı, işlerdeki artmanın gözlemlendiği bilgi toplumunda bireyin sosyal statüsünün aile ve mülk zemininde tanımlandığı yapılanma eskimektedir. İçinde bulunulan bu yeni dönemde, toplum içerisindeki dikey hareketliliği, bireysel olarak elde edilen eğitim ve beceriler belirlemektedir. Bireyin kendi çabasıyla elde ettikleri kazanımlar, ona yeni fırsatlar sunmaktadır.

Artık toplumdaki ağırlık merkezi, yeni değerleri ve beklentileri olan farklı bir gruba-bilgi işçisine (knowledge worker)-doğru kaymaktadır. Daha önce, gelir ve statü yönünden en göz alıcı ilerlemeyi gösteren imalat sanayinin mavi yakalı işçileri, toplumdaki “öbür yarı”yı oluşturmaktadır. Böylece bilginin, gelişmiş ekonominin sermayesi ve motor gücü, bilgi işçilerinin (beyaz yakalılar) de toplumun değer ve normlarını büyük oranda belirleyen grup veya aktif özneleri oldukları³⁵ bir toplumsal düzen söz konusu olmaktadır. Bilginin kullanılması ve geliştirilmesi olarak vasıflandırılacak işlerde çalışan bilgi işçileri günümüzde planlama, tasarım, araştırma, analiz, organizasyon, depolama, programlama, dağıtım, pazarlama gibi işler dizisinden herhangi birini yerine getirmektedir³⁶. Bunların yanında artan bilgi işçileri ve hızla yaygınlaşan bilgi işgücü, bu yeni toplumun en önemli özelliği haline gelmiş ve evrensel okur-yazarlık ön plana çıkmıştır. Teknolojideki ilerlemelere paralel olarak tekrara dayanan işlerin yerini kompüterize edilmiş sistemlere terk etmesi nedeniyle,

³³ Veysel Bozkurt, “Enformasyon Toplumu ve Türkiye”, *Yeni Türkiye*, Sayı : 19, Ankara, Ocak-Şubat 1998, s. 208.

³⁴ Aktaran Cihan, Dura, *Bilgi Toplumu*, Ankara, 1990, s. 54.

³⁵ Drucker, a.g.e., s. 178-179.

³⁶ Nusret Ekinci, “ Küreselleşmenin İki Yüzü: İstenmeyen “Kaçak Göçmenler”-“Davetli Bilgi İşçileri””, *TÜHİS İş hukuku ve İktisat Dergisi*, cilt :17, S : 2, Ankara, Kasım 2001, s. 14.

niteliksiz işgücünün (kol gücünün) rekabet gücü kalmamıştır³⁷. İşgücü açısından sürdürülebilir rekabet şansı, çok vasıflı olmakta gizlidir. Artık üstün nitelikli insan gücü, yeni bilgi yoğun teknolojilerin vazgeçilmez unsurunu ve işletmeler için küresel rekabetteki görünmez varlıkları olarak stratejik değer kazanmaktadır³⁸. Bu bağlamda, yaşanan dönüşümlerle şekillenen küresel gerçek, çalışanlar açısından bilgiyi, hızı, niteliği ve rekabeti ön plana çıkarırken; bilgiyi üreten, onu farklı formatlarda içselleştirip somutlaştıran, evrensel okur-yazarlığı olan, değişen şartlara uyum gösterebilme yetisini elinde bulunduran, hızlı düşünüp karar verebilen bir “çalışan modelini”³⁹ zorlamaktadır.

Söz konusu bilgi toplumunu belirleyen temel karakteristikleri, aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür⁴⁰.

1. Ekonomik Yapıdaki Dönüşüm: Bilgi toplumundaki en büyük özellik mal üretiminden hizmet üretimine doğru bir kaymanın görülmesidir. Hizmet sektörü zaten tüm ekonomilerde her zaman mevcuttur, ancak sanayi toplumunda hizmetlerin niteliği daha yerel bazlı ve mal üretimine yardımcı konumdadır.
2. Yükselen Yeni Sınıflar: Yeni toplumda insanların çalıştıkları yer değil aynı zamanda yaptıkları işlerin türü de değişmektedir. Sanayi toplumunda yarı vasıflı işçiler çalışan sınıf içinde en kalabalık grubu oluşturmaktaydılar. Bilgi toplumunda ise, teknik ve profesyonel bilim adamları, teknisyenler, mühendisler, öğretmenler sayıca artmış ve toplumun kalbi konumuna yerleşmişlerdir.
3. Bilginin Artan Rolü: Sanayi toplumu, malların üretimi için makine ve insanların koordinasyonuna dayanmaktaydı. Yeni toplum ise bilgi etrafında örgütlenmektedir.
4. Bilişim Teknolojisi: Sanayi toplumunun ortaya çıkmasında en önemli etken buhar makinesi, elektrik, içten yanmalı motor gibi enerji teknolojilerinin

³⁷ Veysel, Bozkurt, “Enformasyon Toplumu ve Eğitim”, **Bilgi ve Toplum**, S: 3, İstanbul, 2001, s. 16-17.

³⁸ Numan Kurtulmuş, **Sanayi Ötesi Dönüşüm**, 2.Baskı, İstanbul, 2001, s. 20.

³⁹ Ünal Şentürk, “Küreselleşmenin Ortaya Çıkardığı Çalışan Profili: “Ne Olursa Yaparım Abi” nin Sonu”, **Türkiye'nin Güvenliği Sempozyumu**, Elazığ, 17 –19 Ekim 2001, s. 5.

⁴⁰ Veysel Bozkurt, **Enformasyon Toplumu ve Türkiye**, Sistem Yay. İstanbul, 1996, s.31-32.

bulunmasıdır. Bilişim teknolojilerinin ortaya çıkıp hızla gelişmesi de benzer bir etkiyi yeni oluşan bilgi toplumunda yaratmıştır.

1.4.3. Bilgi Çağı ve Yeni Toplumsal Yapı: Bilgi Toplumu

Bilgi çağına geçiş süreci ile birlikte, hız kazanarak baş döndürücü bir nitelik arz eden teknolojik değişim kaynaklı, toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel gelişim gözlemlenmektedir. Bu gelişmeler uzun mesafeler arası etkileşimi, iletişimi ve kültürel geçişkenliği mümkün kılmıştır⁴¹. Bilgi çağının beraberinde getirdiği toplumsal ve ekonomik yapının içinde biçimlenen dijital dünyayı algılayabilmek için, öncelikle gerek kurumsal gerekse bireysel düzeyde stratejik öneme sahip bir değer olarak kabul edilen bilginin değerinin ve niteliklerinin kavranması gerekmektedir⁴².

İnsanlık tarihi, uygarlık düzeylerini temsil eden ilkel çağ, tarım çağı, sanayi çağı ve bilgi çağı şeklinde bölümlendirilebilir. Çağları kendine özgü kılan toplumsal ve ekonomik nitelikleri ve koşullarıdır. Toplumsal ve ekonomik yapılar, çevresel ve kültürel öğeler tarafından biçimlendirilmektedir⁴³. Bilgi çağını biçimlendiren çevresel ve kültürel öğelerin başında; hızla gelişen teknoloji (özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri), çapı ve boyutları genişleyen rekabet (küresel rekabet), bölgesel, ulusal gelenekleri aşan ulusal-üstü ve etkileşimli kültür gelmektedir.

Özellikle XX. yy. in son çeyreğine damgasını vuran bilgi teknolojilerinin toplumsal ve ekonomik gelişmeye sundukları imkânlar dikkate alındığı zaman, Toffler'in "üçüncü dalga"⁴⁴ olarak betimlediği aşamanın "bilgi çağı ve bilgi toplumu" olarak adlandırılmasının daha uygun olacağı ileri sürülebilir.

Sanayi devriminden önce ve hatta onun gelişmesi için geçen uzun dönemde, çalışma yaşamı, bilindiği üzere, anamal, doğal kaynaklar ve emeğe dayanmaktaydı. İnsanın beyin gücünün, ancak XX. yy. in başlarından itibaren ön plana çıkmaya

⁴¹ Hamburg Rehfeld D., "Digital Experiment to Improve Knowledge Based Economic Development-Strengthening Local Needs", *European Planning Studies*, Vol. 10, No.1,2002, p. 132

⁴² Öğüt, a.g.e., s.5.

⁴³ Toffler, a.g.e. s. 1.

⁴⁴ Kemal Tosun, *Yönetim ve İşletme Politikası*, İ.Ü.İşl. Fak. Yayını, Cilt:1, İstanbul 1990, ss. 115-116.

başladığı ve asıl değerini bilimsel ve teknolojik gelişmelerin büyük bir hız ve yoğunluğa eriştiği son çeyrek yüzyılda (1975–2000) kazandığı ve kazanmaya devam ettiği ileri sürülebilir. Diğer yandan, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin yoğunluğu, çağdaş topluma bilgisellik diye adlandırılacak yeni bir nitelik eklemiştir. Bilgi çağı ile gündeme gelen yüksek düzeyli, çapraşık bilgi ve deneyime dayanan bilimsel-teknolojik koşulların bireyleri, kurumları ve toplumları etkilemesi kaçınılmazdır⁴⁵.

İnsanlık, günümüze değin kendine özgü özelliklere sahip toplumsal ve ekonomik aşamalar geçirmiştir. Bu aşamalar; avcılık ve toplayıcılığa dayalı ilkel toplum, yerleşik hayata geçilmesinin ardından tarım toplumu, buhar gücünün sanayide kullanılması ile başlayan sanayi toplumu ve bilginin bir kaynak olarak ön plana çıkması ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda ulaşılan bilgi çağı ve toplumudur. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna dönüşümün çok hızlı gerçekleşmesinin temel nedeni, yeni teknolojilerin gelişme hızı ve bu teknolojilere uyum esnekliğinin yüksekliğinden kaynaklanmaktadır.

Bilgi çağına ilişkin yeniliklerin yaygınlaştığı günümüz dünyasında toplumların tarım, sanayi ve ileri-sanayi toplumu aşamalarını yaşamakta olduğu, küreselleşme bağlamında egemen durumda olanların bilgi toplumu aşamasında bulunan ülkeler oldukları bilinmektedir. “Yeni tarz ve yöntemlerde düşünme, yönetme ve çalışmanın kaçınılmaz hale geldiği bilgi çağı”nın toplumu, hayat boyu kesintisiz eğitimin yaygınlaştığı, öğrenen birey ve öğrenen organizasyonlardan oluşan öğrenen toplum olma doğrultusunda gelişimini sürdürmektedir.

Teknolojinin çeşitlenmesi ve teknolojinin kaynağı olan bilginin her alanda kullanılması, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişi sağlamıştır. Sanayi toplumunda birey, zorunlu ve kültürel ihtiyaçlarını genellikle maddi ürünlerle karşılamaktadır. Bilgi toplumu aşamasında bilgi üretimi ve kullanımı yaygınlaşmaktadır. Bu bağlamda, Maslow’un ortaya attığı ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramında en üst düzeyde bulunan bireyin kendini kanıtlaması, yeteneklerini

---

⁴⁵ Kemal Tosun, a.g.e., s. 115-116.

geliştirmesi ve kendini gerçekleştirmesi gereksinimlerinin, bilgi toplumunda en uygun biçimde karşılanabileceği ileri srlmektedir⁴⁶.

---

⁴⁶ gt, a.g.e., s. 22-33.

İKİNCİ BÖLÜM

BİLGİ TOPLUMU

Bilgi toplumu; her türlü bilgiyi üreten, bilgi ağlarına bağlanan, hazır bilgilere erişen, erişilmiş bilgileri kolaylıkla yayabilen ve bu bilgileri her sektörde kullanabilen bir toplum olarak tanımlanabilir⁴⁷. Bilgi toplumunun oluşturulmasında son yirmi yılda yaşanan önemli gelişmeler etkili olmuştur. Bu gelişmelere yol açan temel faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir⁴⁸:

- Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi,
- Mal ve hizmet üretiminde tüm makine–imalat; robot ve kontrol hizmetlerinde bilgisayarların kullanılması,
- Bilgisayar teknolojisinin boyut, fiyat ve işlevler itibariyle çok hızlı geliştirilmesi ve teknolojik yenilik sürecinin süreklilik kazanması,
- Teknolojisinin küreselleşmesi sonucunda ülke sınırlarının ortadan kaldırılarak işletme bazında rekabet gücünün öne geçmesi.

İnsanlık, varlığını sanayileşme sürecine borçlu olduğu bilgi toplumu sürecini, yaşamaktadır. Etkisini her geçen süre artıran bu süreci, sanayileşme sürecinde ekonomi, sosyal ve siyasi alanda yaşanan değişim ve dönüşümler hazırlamıştır. Ancak, bilgi toplumu, kendi özgün niteliğini sanayi toplumundan ayırttığı/koptuğu noktalarda kazanmaktadır. Benzer bir ifadeyle, sanayileşme sürecinden farklı işleyen nitel ve nicel dönüşümler bilgi toplumuna özgünlük vermektedir. Ekonomilerin örgütlenme biçimi değişikliğe uğramakta, üretimde yaşanan yapısal değişime bağlı olarak yeni sektörler öne çıkmakta, tüm bunlarla ilişkili çalışma ilişkileri dönüşüme uğramaktadır.

Bilgi toplumu sürecinde, bilimsel bilginin üretim ve aktarımının yoğunlaşması, onu kendinden önceki toplumsal aşamalardan farklı kılmaktadır. Yakın tarihlerde bilgisayar, teknoloji ve biyolojideki olağanüstü ilerlemeler, “bilgi”ye büyük güç

⁴⁷ İlhan Kesici , “Bilgi Toplumunun Özellikleri”, **Bilişim**, Mayıs 1993, s.62.

⁴⁸ Kemal Güleç, “Bilgi Toplumu, Bilim ve Teknoloji Politikası ve Üniversite–Sanayi İşbirliği”, **İşveren Dergisi**, Ağustos 1996, s.9

kazandırmıştır/kazandırmaktadır. Elde edilen gelişmelerle, bugün “bilgi”, ekonomiden siyasete birçok alanı biçimlendirmektedir.

2.1. Bilgi Toplumunun Doğuşu ve Gelişimi

Bilgiye insanlık tarihinin başlangıcından bu yana farklı dönemlerde farklı boyutlarda önem atfedilmiştir. Başlangıçta hangi bitkilerin insan sağlığına zararlı olduğu veya hangi hayvandan korunmak gerektiği gibi doğa üzerine bilgi önem taşıırken, daha sonra doğa bilgisinden yola çıkarak geliştirilen, örneğin çakmak taşından balta ya da mızrak uçları yapmak gibi yeteneklere ilişkin bilgi önem kazanmaya başladı. İnsanoğlunun kendi varlığını korumak azmi ile çıktığı araştırma yolunda, tabiatın kurallarını da öğrenmeye başlayarak, ona hükmetme noktasına ulaşmıştır⁴⁹. Örneğin, 15 inci yüzyılda harita ve yön bilgisi ile fethedilen yeni dünyalar, onları keşfeden ve ekonomik amaçlarla kullanan ülkelere güç sağlamıştır. Amerika kıtasının ya da Uzak-Doğu Hindistan deniz yolunun keşif süreci buna güzel bir örnek teşkil etmektedir. Görüleceği üzere, insanoğlunun yaşadığı tüm zaman dilimlerinde bilgi sürekli ön planda yer almış ancak hiçbir zaman çağımızdaki kadar hayati öneme sahip olmamıştır. Bilginin günümüzdeki önemini daha iyi anlayabilmek için insanoğlunun bilgi edinme yolunda ulaştığı bilgi toplumuna gelinceye kadar, insanlık tarihinin geçirdiği toplumsal değişim aşamaları incelenerek bu önemi anlamak daha mümkün olacaktır.

Bir önceki bölümde vurgulandığı üzere, uygarlık tarihinde toplumların gelişim süreci her dönemi kendine özgü özelliklere sahiptir. Geçirilen her toplumsal ve ekonomik, aşamada yeni üretim – tüketim ilişkileri, yeni yönetim anlayışları, o çağa özgü teknolojik araçlar toplumların, ekonomik ve sosyal yaşamına egemen olmuştur. Bu aşamalar doğa ve avlanmaya dayalı ilkel toplum, yerleşik hayata geçilmesi ve toprakların pulluk ve gübre kullanılarak verimli tarımsal alanlar haline getirildiği tarım toplumu, buhar makinesinin icadı ve buhar gücünün enerji kaynağı olarak üretimde kullanılmaya başlanması ile sanayi toplumu, son olarak da bilginin bir üretim kaynağı

⁴⁹ Murat İnce, “Kamu Hizmetlerinin Sunulmasında Yeni İmkânlar”, Ankara-2001, (Çevrimiçi), <http://ekutup.dpt.gov.tr/bilisim/incem/e-devlet.pdf>.

olarak önem kazanması ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda ulaşılan bilgi toplumdur⁵⁰.

Tarımaya dayalı geleneksel toplum yapısından sanayi toplumuna dönüşüm uzun bir zaman bilimini kapsamıştır. Toplumda meydana gelen büyük çatışmalar ve yapısal değişimlerle birlikte 100 yılı aşkın bir dönem içinde sanayi toplumunun yapısı kurumsallaşmış ve yerleşmiştir⁵¹. Yeni teknolojilerin üretimde kullanılması ve işbölümü artışıyla üretim ve verimlilik hızla artmıştır. Tarımaya dayalı geleneksel toplumda üretim evlerinde el tezgâhlarında yapılırken, sanayi devrimi sonrasında üretim fabrikalarda yapılmaya başlanmış, toplumun kurumları, yapısı, norm ve davranış kalıpları değişmiş, geleneksel davranışlar yerini giderek akılcı davranışlara bırakmıştır⁵².

Elektronik, bilişim ve ekonomi unsurlarının etkileşiminden doğan otomasyon devri ilk olarak sanayi devrimi ile başlamıştır. İlk otomasyon döneminin belirleyici özelliği emeğin makinelerle (sermaye) yer değiştirmesidir. Kömüre dayalı enerji üreten buhar makineleri ile başlayan, fabrikaların yanı sıra deniz, demiryolu ulaşım sistemleri yaygın uygulama alanlarını oluşturmuş ve 19. yüzyılın sonuna doğru elektrik enerjisinin devreye girmesi ile merkezi olarak üretilen enerjinin geniş bir bölgeye iletilebilmesi ve kullanılabilmesi olanağı sağlamıştır. İkinci otomasyon döneminin ilk işaretleri; 19. yüzyılda telgraf ve telefonun icadı ve yirminci yüzyılın başında elektromanyetik dalgalar ile telsiz haberleşmesinin sağlanmasıdır. Bu dönemin en belirleyici özelliği enerji ile enformasyonun (otomasyon) birbirlerini tamamlayıcı bir biçimde ve yaygın olarak kullanılmasıdır⁵³.

Açılan bu yeni çağ, bilginin önem ve değerinin müthiş bir hızda arttığı dönemdir. Yaşam düzenimizde köklü değişikliklere yol açmıştır ve açmaya da devam edecektir. Alış veriş alışkanlıklarımızdan eğlence anlayışımıza kadar günlük hayatın her alanına giren bilgisayar teknolojisi de bu değişikliğin simgesi olarak başrolde yer almaktadır.

⁵⁰ Rıfat İraz, "Bir Risk Toplumu Olarak Bilgi Toplumunda Liderlik", **1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, Kocaeli Üniversitesi, Hereke 2002, s.937-938.

⁵¹ Erkan, a.g.e., s.8.

⁵² Hasan Çoban, **Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş**, Ankara 1996, s.5-6.

⁵³ Aktan-Tunç, a.g.m., s.118-119.

1970'li yıllardan itibaren bilgisayar teknolojisi (bilişim veya bilgi teknolojileri) alanında yaşanan gelişmeler “yenidünya düzeni” değerlendirmesi içinde kendisini göstermektedir. Yeni teknolojilerin, yaşamın her alanındaki etkileri, adeta bilgi patlaması yaratarak bilgi toplumuna gidişi inanılmaz ölçüde hızlandırmış ve yeni dönemin liderliğini ele geçirmiştir. Her şeyden önce günümüzde bir bilgi patlamasının etkilerinin yaşandığı, bilginin araç olmaktan çıkıp önemli bir üretim alanı olduğu teknolojik yeniliklere dayalı olarak üretilen, özellikle elektronik, bilgi-iletişim, uzay, otomotiv ve tıp alanlarında yoğun ve yaygın olarak kullanılması ve ilk defa olarak beyaz yakalı çalışanların sayısının mavi yakalıları geçmiş olması, kimi yazarlar tarafından bilgi toplumuna geçiş olarak kabul edilmektedir⁵⁴.

2.2. Bilgi Toplumunun Göstergeleri

Daha önce kısaca değinilen bilgi toplumunun temel karakteristikleri hususu biraz daha açılacak olursa:⁵⁵:

1. Ekonomik Yapıdaki Dönüşüm: Bilgi toplumundaki en büyük özellik mal üretiminden hizmet üretimine doğru bir yönelişin görülmesidir. Aslında hizmet sektörü zaten tüm ekonomilerde her zaman mevcuttur, ancak sanayi toplumunda hizmetlerin niteliği daha yerel ve mal üretimine yardımcı konumdadır. Sanayi sonrası toplumda ise eğitim, sağlık, sosyal hizmetler gibi insani hizmetler ve bilgisayar, sistem analizi, bilimsel AR-GE, gibi mesleki hizmetler yoğunluk kazanmaktadır.

2. Yükselen Yeni Sınıflar: Yeni toplumda insanların çalıştıkları yer değil aynı zamanda yaptıkları işlerin türü de değişmektedir. Sanayi toplumunda vasıflı işçiler çalışan sınıf içinde en kalabalık grubu oluşturmaktaydılar. Bilgi toplumunda ise, teknik ve profesyonel sınıf, yani P. Drucker tarafından “bilgi işçisi” olarak nitelenen bilim adamları, teknisyenler, mühendisler, öğretmenler sayıca artmış ve toplumun kalbi konumuna gelmişlerdir. Buna bağlı olarak toplumda gücün yapısı da değişmiştir. Tarım toplumunda toprak sahipleri, sanayi toplumunda ise sermaye sahibi işverenler gücü ellerinde bulundurmaktaydılar. Oluşan yeni toplumda ise güç bilgi sınıfına ait olacaktır.

⁵⁴ Frank Webster, “The Information Society Revisited”, **Handbook of New Media: Social Shaping and Consequences of ICTs**, Sage , 2005, p.24-26 .

⁵⁵ Bahadır Akın, **Yeni Ekonomi: Strateji, Rekabet ve Teknoloji Yönetimi**, Konya-2001, s.60.

3.Bilginin Artan Rolü: Sanayi toplumu, malların üretimi için makine ve insanların koordinasyonuna dayanmaktaydı. Yeni toplum ise bilgi etrafında örgütlenmektedir. Sanayi uygarlığının öncü isimlerinden Bacon'ın yüzyıllar önce söylediği gibi "bilgi güçtür", ancak, bilgi toplumunda bilgi aynı zamanda toplumun temel eksenini de oluşturmaktadır. Buna göre, tarım toplumunda toprak ve işgücü, sanayi toplumunda sermaye başat bir role sahip iken, bilgi toplumunda bilgi stratejik bir kaynak haline gelmiştir. Çünkü yeni toplumda teorik bilgiyi piyasada yeni ürün ve hizmetlere başarılı şekilde dönüştürenler ile eğitim ve AR-GE harcamalarına en çok yatırım yapan işletmeler ve toplumlar başarılı olacaktır. Eğer bir toplum bilgiyi üretir, üretim sürecinde hayata geçirir hale gelemezse, büyük harcamalarla ürettiği mal ve hizmetler kısa sürede demode olma riskiyle karşı karşıya kalacaktır.

4. Bilişim Teknolojisi: Daha önce de işaret edildiği gibi, sanayi toplumunun ortaya çıkmasında en önemli etken; buhar makinesi, elektrik, içten yanmalı motor gibi enerji teknolojilerinin bulunmasıdır. Bilişim teknolojilerinin ortaya çıkıp hızla gelişmesi, benzer bir etkiyi yeni oluşan toplumda oluşturmuştur. İletişim ve bilgisayar teknolojileri daha yetenekli işgücüne gereksinim doğurduğundan ve ulusal verimliliği artırma, rekabetçi üstünlük elde etme yolunda daha yüksek değerlere sahip ürünler ortaya koyma yeteneğine sahip olduklarından iktisadi gelişme açısından en fazla önem verilmesi gereken alan bilişim teknolojileri olarak görülmektedir. Nitekim ünlü strateji uzmanı M.Porter günümüzde bir işletmenin yönetilmesinde en temel faktör olarak bilişim teknolojisine işaret etmektedir. Zaten, bilgi toplumu kavramı da yeni teknolojilerin neden olduğu iktisadi ve sosyal değişimler anlamına gelmektedir⁵⁶.

2.3. Bilgi Toplumunun Yapısı ve Sorunları

Bilgi çağı ve bilgi toplumu ile ilgili değerlendirmelerde genellikle tarihsel süreç içinde belli özellikler taşıyan dönemleri, dalgalar itibarı ile nitelendirmelerden yararlanılmıştır. Bu anlamda, Konradiev'in uzun dalga kuramından söz edilebilir. Teknolojik dönüşümlerin ekonomik büyüme ve toplumsal dönüşüme etkileri konusunda ilk dikkati çeken Konradiev'dir. Uzun dalga kuramına göre, sanayi devriminden bu yana yaklaşık 50 yıllık dönemleri kapsayan dört uzun dalga söz konusudur. Her bir

⁵⁶ İlhan Dülger, **21.yy'da Hedef Alınan Toplum**, DPT Yay, Ankara, 1987, s.65-66.

dalganın kökenleri bir önceki dalga içinde bulunmaktadır. Bunlar 1770–1830 arası “Erken Mekanizasyon”, 1830–1880 “Buhargücü/Demiryolları”, 1880-1940 “Elektrik ve Ağır Sanayi” ve 1940-1980 “Kitle üretimi” dönemleridir. Yaşadığımız bu dönem ise “Beşinci Dalga” olarak adlandırılmaktadır. Bu konuda diğer bir kuram Alvin Toffler tarafından geliştirilmiştir. Toffler bilgi toplumu ile ilgili düşüncelerini belirtirken toplumsal gelişmenin iki büyük değişim dalgası geçirdiğine ve bunlardan her birinin önceki kültürleri ve uygarlıkları yok edip yerine, yeni yaşam ve ekonomi modellerini getirdiğine dikkati çekmektedir. Birinci değişim dalgası olan tarım devriminin bin yılda ortaya çıktığını, ikinci dalga olan sanayi devriminin de üç yüzyılda ortaya çıktığını belirtmektedir. Toffler’e göre bu süreç devam ederken bir başka ve çok daha önemli bir süreç başlamıştır. 2. Dünya Savaşından sonraki on-onbeş yıl içinde sanayi dalgasının en yüksek düzeye ulaştığı sırada, henüz tam olarak anlaşılammış olan üçüncü dalga başlamıştır. Daniel Bell ve Touraine tarafından 1970’lerde gelmekte olan toplumu tanımlamak için kullanılan “Sanayi Sonrası Toplum” ve Japon araştırmacılar ve özellikle Yonerji Masuda tarafından kullanılan ‘Enformasyon Toplumu’ yeni oluşan toplumun tanımlanmasında son zamanlarda daha fazla kabul görmüştür⁵⁷.

Batı toplumlarının son yüzyıl içinde yaşadığı en önemli sosyal değişim, önce çiftçinin, sonra da sanayi işçisinin önemini yitirmeye başlamasıyla egemenliğin hizmet sınıfına geçişidir. Üretim ve işin niteliklerindeki bu değişme, sanayi sonrası toplumun en çarpıcı yönünü oluşturmaktadır. Sanayi sonrası toplum üzerine çalışmalarıyla tanınan D.Bell ve Alain Touraine, gelişmiş ülkelerin artık endüstri toplumunun özelliklerini taşımadığını belirtmişlerdir. Bell’e göre, sanayi sonrası toplum: dinamikliğini bilgiden alan, öncü insanı toplumun talep ettiği becerilerle yetiştirilmiş uzmanlar, mühendisler, ekonomistler ve bilim adamlarının oluşturduğu ve ana üretimin hizmetler sektörü(üçüncü sektör) tarafından gerçekleştirildiği bir toplumdur. Mal üreten ekonominin yerini gittikçe hizmet üreten ekonominin alması ve hizmet eğilimlerinde

---

⁵⁷ Akın, a.g.e., s.16-17.

gözlenen değişimler sanayi sonrası toplumun önemli bir boyutunu oluşturmaktadır⁵⁸. Bell burada sanayi sonrası toplum kavramını bilgi toplumu ile aynı anlamda kullanır⁵⁹

Tourine ise yeni bürokratik ve uzman sınıfların ortaya çıkması, bilgi ve organizasyona dayalı yeni iş eğilimleri ve boş zaman faaliyetleri ile tanımlanan programlı bir toplumdan söz etmektedir. Detaydaki farklılıklara rağmen bu tanımlar hızlı bir sosyoekonomik dönüşüm sürecinin yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu süreç, daha önceki tarım ve sanayi toplumlarından çok farklı özelliklere sahip bilgi toplumunun ortaya çıkmasıdır. Bilgi toplumu, işgücünün önemli bölümünün bilişimle ilgili işlerde çalıştığı ve ekonomide en etkili faktörün bilginin kullanılması ve uygulanması olduğu toplumdur. Bir toplum içinde söz konusu her üç toplum farklı ölçülerde bulunabilir. Ancak, gelişmişlik düzeyi arttıkça toplumların yüzdeleri de belirgin ölçülerde değişmektedir. Mesela, 1980 yılında ABD’de işgücünün sadece yüzde 3’ü tarım kesiminde çalışırken, yüzde 76’sı hizmet ve bilişim faaliyetleriyle meşguldü. Yine, yeni kurulan işlerin yüzde 80’den fazlası bilişim ve hizmet sektörüyle ilgilidir. Birçok Batı Avrupa ülkesi, Kanada ve Japonya, ABD gibi diğer gelişmiş ülkeler bilgi toplumu trendini izlemektedirler⁶⁰.

Bilgi toplumunda, bilgi ve iletişim teknolojisinin yarattığı ortam içinde ekonomik faaliyet küreselleşme eğilimine girmiştir. İletişim sistemlerinin ülke sınırlarını küçültmesi, bölgesel gruplaşmalara dayalı bütünleşme eğilimlerini beraberinde getirmiştir. Küreselleşme sürecinde, girdilerin temini ve çıktıların pazarlanması için gündeme gelen piyasalar artık dünya çapında faaliyet göstermektedir. Sanayi toplumunda fabrika üretimi, öncelikle ulusal sınırlar içindeki pazarlara yönelikken, bilgi toplumunda dünya standartları belirleyici konuma yükselmiştir. Sanayi toplumunda; tarım, sanayi ve hizmetler; birincil, ikincil ve üçüncül sektörler olarak gündeme gelirken; Masuda’ya göre “bilgi-bağlantılı sanayiler”; sanayinin dikey

⁵⁸ Daniel Bell, *The Coming of Post-Industrial Society*, Basic Books, New York 2001, pp.5-9

⁵⁹ Webster, a.g.m. , p.24

⁶⁰ Akın, a.g.e., s.22.

yapılaşmasında dördüncü sektör olarak; yatay boyutta ise, eğitim, sağlık, konut ve benzer sektörlerde yerini almaktadır⁶¹.

2.4. Bilgi Toplumunun Temel Özellikleri

Burada bilgi teknolojilerine dayalı olarak şekillenmekte olan bilgi toplumunun temel özellikleri vurgulanmaya çalışılacaktır. Kurumları, işleyiş biçimleri ve normları ile ikinci dalga olarak adlandırılan sanayi toplumundan oldukça farklı niteliğe sahip olan bilgi toplumu, yapısını belirleyen bir dizi özellikleri bünyesinde taşımaktadır. Bilgi sistemleri ve teknolojilerine dayalı olarak biçimlenmekte olan bilgi toplumu, sanayi toplumundan ciddi biçimde ayrılmakta, dönüşmekte ve yeni toplum biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır⁶².

2.4.1. Bilginin Önem Kazanması

Bilgi toplumunda bilginin temel özellikleri, sürekli üretilebilmesi ve artış göstermesi, iletişim ağları içinde taşınabilir, bölünebilir ve paylaşılabilir olması, işgücü, sermaye ve toprağı ikame edebilmesi şeklinde özetlenebilir⁶³.

2.4.2. Bireyin Merkez Konumuna Gelmesi

Bilgi toplumunda, birey toplumsal yapının ve işleyişin merkezinde yer almaktadır. Hiç kuşku yok ki bilgi, bireyin dışında bir olgu değildir. Bilgi her zaman bireye içkindir, onun tarafından üretilmekte, iletilmekte, kullanılmakta ve yönetilmektedir. Dolayısıyla, en önemli kaynağın bilgi olduğu bilgi toplumunda, bilgilenmiş birey vazgeçilmez nitelik kazanmakta ve organizasyon yapıları bilgi-tabanlı (information based) yönetim sistemleri insan-merkezli (human-oriented) biçiminde tasarlanmaktadır. Bilgi toplumlarında bilgi üreten olarak insana yatırım, insan kaynağına uygun örgüt yapı ve modelleri ile insan kaynağının geliştirilmesi olağanüstü önem kazanmaktadır. Bilgi toplumuyla birlikte merkezi konuma geçen bilgi çalışanları, iş konusunda yoğunlaşan, bilgilerle uğraşan, bilgileri depolayan, analiz eden, koordine

---

⁶¹ Erkan, a.g.e., s. 98-99.

⁶² Öğüt, a.g.e., s.29.

⁶³ Drucker, a.g.e., s.270.

eden, ilgililere ulaşmasını sağlayan ve yeni bilgiler üreten insanlar olarak dikkat çekmektedir⁶⁴.

2.4.3. Ekonomik Yapıdaki Köklü Değişim

Sanayi toplumunda ekonomik yapı⁶⁵;

- Pazara yönelik mal üretimi için sermaye birikimi,
- İşbölümüne dayalı üretimde uzmanlaşma,
- Üretim ve tüketimin; 'fabrika' ve 'konut' olarak ayrılmış birimlerde gerçekleştirilmesi ve bu yüzden 'kuruluş' ve 'yerleşim yerlerinin' birbirinden ayrılması gibi unsurlarca belirlenmekteydi.

Oysaki **bilgi toplumunda** bu yapı değişmektedir;

- Maddi mallar yerine bilgi kullanılarak 'bilginin üretimi' ön plana çıkmaktadır.
- Bilişim teknolojisine dayalı olarak kullanıcının üretebildiği bilgi artmakta ve bilginin birikimi sağlanmaktadır.
- Birikmiş bilginin sinerjik etkisi, bilgi üretimi ve bilgiden yararlanmayı daha da hızlandırmaktadır.

Sonuçta ekonomik yapı, sanayi toplumunun mübadele ekonomisinden, bilgi toplumunun sinerjik ekonomisine dönüşmektedir.

2.4.4. Küresel Değişim ve Bilginin Artan Önemi

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin ürünü olan iletişim sistemlerinin dünyayı küçültmesi, ülke sınırlarını önemsizleştirilmesi, bölgesel guruplaşmalara dayalı bütünleşme eğilimlerini beraberinde getirmiştir. Bunun ve diğer bazı iktisadi-siyasal

---

⁶⁴ Ögüt, a.g.e., s.3.

⁶⁵ Erkan, a.g.e., s.64.

gelişmelerin sonucunda devletler ortak problemlerine ortak çözümler bulabilmek için birlikte hareket etmeleri gerektiği düşüncesiyle ortak kurumlar oluşturmuşlardır. Avrupa Birliği (AB), Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (NAFTA), Birleşmiş Milletler (BM) ve Gümrük Tarife ve Ticaret Genel Antlaşması (GATT) uluslararası kurum ve kuruluşların bazılarıdır. Bu kuruluşlar “Yeni Dünya Düzeni”nin⁶⁶ zeminini oluşturmuş, bir yandan milli ekonomilerin birbirleriyle karmaşık ilişkilere girmelerine neden olurken, diğer yandan artan bilgi ve enformasyon talebi, bilişim pazarının genişlemesine yol açmaktadır. Böylece bilişim sektörü hem milli hem de uluslararası ölçekte lokomotif sektör haline gelerek küreselleşme eğilimine girmektedir⁶⁷. Küreselleşme olgusunun getirdiği yenedünya düzeninde, ulusal ekonomiler, dış ticarete yönelik yeni bir yapılanma sürecine girmektedirler. Bu yapılanma sürecinde amaç, gerekli teknolojik ve yapısal değişiklikleri gerçekleştirerek liberalleşen dünya pazarlarında rekabet edebilme potansiyelini geliştirmektir.

2.4.5. Devletin Değişen Rolü ve Gönüllü Kuruluşlar

Bilgi toplumunda, bireysel, kamusal ve siyasal düzeyde en büyük mücadele konusu, bilgiyi üretmek, bilgiyi bilmeyi sürdürmek yeni bilgileri kesintisiz izlemek olduğu için devlet sanayi toplumundan farklı roller üstlenmek durumunda kalmaktadır. Gelişmiş ülkelerde şekillenen ve tüm dünya ülkelerini kısa zamanda etkisi altına alan bilgi toplumundaki gelişmelerin, özellikle sanayileşme sürecini tamamlayamamış veya sanayileşme sürecinde bulunan gelişmekte olan ülke devletleri açısından irdelenmesi ve bu yeni toplum yapısının gereklerine uygun yeni stratejilerin oluşturulması gerekliliği karşısında devletin rolü de değişmektedir. Bilgi çağına geçiş sürecinde, kamusal kurum ve kuruluşların işlevleri ve çalışma yöntemleri yeniden tasarlanmalıdır. Kamu yönetiminde süreçlerden çok sonuçlara, kuralcılıktan çok yenilikçiliğe ve kıdemden çok liyakate önem verilmesi gündemdedir. Özel sektör, organizasyonlarında yaygınlaşan müşteri odaklı yönetim felsefesi, kamu kurum ve kuruluşlarında yurttaş(vatandaş)-odaklı yönetim biçiminde uygulanmalıdır. Yurttaş öne alan siyasal anlayışın gelişmesi açısından bilgi sistemleri tartışılmaz öneme sahiptir. Sanayi çağı devletinden, bilgi

⁶⁶Küreselleşme ve Yeni Dünya Düzeni kavramlarının tanımları ve bu olguların gelişimine ilişkin olarak bkz. Kerem Gökten, 2003.

⁶⁷Çoban, a.g.e., s.39.

çağının devletine geçiş sürecinde bilgi sistemlerinin oynadığı rol yadsınamaz. Sanayi toplumundaki özel ve kamu iktisadi kuruluşlarından farklı olarak bilgi toplumunda gönüllü kuruluşlar önem kazanmaktadır. Bilgi toplumunda bireysel ve bireye ilişkin değerlerin daha da gelişmesi beklenmektedir. Maslow' un ihtiyaçlar hiyerarşisinin en tepesinde yer alan insanın kendini kanıtlaması yeteneklerini geliştirmesi ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçları bilgi toplumunda gönüllü kuruluşlar vasıtasıyla daha iyi karşılanabilecektir.

2.5. Bilgi Toplumu ve Sanayi Toplumu

Daha önce vurgulandığı üzere, teknolojik değişim ve dönüşümün ortaya çıkardığı sanayi toplumunu, ulusal sınırlar içinde büyük ölçüde üretim yapan fabrikalar, işbölümü, merkezileşme, üretim ile tüketimin birbirinden ayrılması, sermayenin önemi, daha çok fiziksel gücün hakim olduğu işgücü gibi özellikler karakterize etmektedir. Bu özelliklere sahip olan sanayileşme süreci, elde ettiği teknolojik ve ekonomik ilerlemelerle yaklaşık iki asır kadar bir süre işlevselliğini sürdürmüştür. Ancak, bu zaman aralığında yaşanan krizler ve sıkıntılarla süreç belirli noktalarda tıkanmış ve yeni bir toplumsal sürecin veya yeni bir paradigmanın ihtiyacı hissedilir olmuştur.

Sanayileşme sürecinin işlevselliğini ve sürdürülebilirliğini yitiren şey, 1971 yılında doların yaşadığı kriz ile 1974 ve 1979 yıllarında yaşanan petrol şoklarıdır⁶⁸. OPEC'in 1973 Arap-İsrail savaşları nedeniyle petrol fiyatlarını yükseltme kararı ve batı ülkelerine karşı başlatılan petrol ambargosu, batı ülkelerinin ekonomik darboğaza girmeleri yanında, enerji fiyatlarını çarpıcı bir biçimde değiştirerek, ekonominin bütün kesimlerini teknoloji ve örgütlenme alanlarında değişim yapıp, enerji tasarrufu arayışına zorlamıştır⁶⁹. Dolayısıyla her köklü ekonomik krizin, yeni teknoloji ve özgün bilgiyi kullanmak için uygun ortam ve fırsat doğurması⁷⁰ gerçeğinden hareket eden sanayileşmiş batı ülkeleri, ekonomide enerji arzından kaynaklanacak krizleri ortadan kaldıracak, olası hammadde ve işgücü sıkıntısını elimine edecek yeni yapılanmalara yönelmiştir.

⁶⁸ İlhan Tekeli, Selim İlkin, "Küreselleşme Ulus-devlet Etkileşimi Bağlamında AB-Türkiye İlişkilerinin Yorumlanması", *Doğu Batı*, s :10, Ankara, Şubat-Nisan 2000, s. 119.

⁶⁹ David Harvey, *The Condition of Postmodernity*, Cambridge & Oxford, Blackwell, 1992, p. 145.

⁷⁰ Erkan, a.g.e., s. 7.

Ortaya çıkan bu yeni toplum modelindeki paradigmlar, eskisinden farklı parametrelerle işlemektedir. Daha önceki aşamada geçerli gözükten kurallar, yasalar ve prensipler; anlam ve değer kaybına uğramakta, aşınmaktadır. Diğerinde belirleyici olan ekonomik, sosyal ve kültürel esaslar, eski önemini yitirmektedir. Bu bağlamda bilgi toplumu, sanayileşme sürecindeki farklı üretim ilişkilerine, teknolojiye, değerler bütününe, kurum ve örgütlenme biçimleri esaslarına sahiptir. Bilgi toplumu kendini sanayileşme toplumundan ayırdığı/koptuğu özellik ve durumlarda tanımladığı için bu iki ayrı toplum modelinin farklı yönlerinin verilmesi, bilgi toplumunun parametrelerini belirlemek ve onu anlamlandırmak açısından önem taşımaktadır. Bu çerçevede;

- Bilgi toplumunda maddi sermayenin yerini daha çok bilgi ile donatılmış insan sermayesi almaktadır.
- Sanayi toplumunu buhar makinesi temsil ederken, bilgi toplumunu bilgisayar temsil etmektedir.
- Sanayi toplumunda başat işgücü türü olan kol gücü bilgi toplumunda yerini beyin gücüne bırakmaktadır.
- Sanayi toplumunda fiziksel ve düşünsel anlamda insan sermayesinin üretime katılımı söz konusu iken, bilgi toplumunda düşünsel anlamda çok vasıflı insan sermayesinin üretime katılımı söz konusudur.
- Sanayi toplumundaki genel eğitim yerini, eğitimin bireyselleşmesi ve sürekliliğine bırakmaktadır.
- Sanayi toplumunda üretilen mal ve hizmetlerin kıtlığı bir yasa gibi geçerliiyken, bilgi toplumunda bilgi kıt değildir. Bu aşamada bilgi sürekli artmakta ve artan verimler özelliği göstermektedir⁷¹.
- Sanayi toplumundaki kâr amacı güden özel ve kamu kuruluşlarından farklı olarak bilgi toplumunda, sosyal yapının nüvesini oluşturan gönüllü kuruluşlar (üçüncü sektör) mevcuttur. Masuda'ya göre ABD gibi bilgi toplumu olma sürecinde olan ülkelerde kâr amaçsız izciler, Kızıllaç, kiliseler vb. gönüllü kuruluşların üye sayılarında büyük bir artış gözlemlenmektedir. Bu sektörde

⁷¹ Aktan-Tunç, " Bilgi Toplumu ve Türkiye", **Yeni Türkiye**, Sayı:19, Ankara, Ocak-Şubat 1998, s. 122.

80 milyondan fazla insan (yani iki kişiden biri) haftada ortalama beş saatini çalışarak geçirmektedir⁷².

- Sanayi toplumunda çalışma saatini belirleyen mesai kavramı, bilgi toplumunda değişmiş, erişim imkânı olan herkes dünyanın farklı coğrafyalarındaki insanlarla sanal ortamda, aynı proje üzerinde günün 24 saatinde çalışarak işlerini yürütebilmektedir⁷³.
- “Bir erkek dünyası” olarak bilinen sanayi toplumuna karşılık, bilgi toplumu kadın erkek ayrımı yapılmaksızın iyi eğitilmiş ve teknik ehliyetli herkese açıktır⁷⁴.
- Sanayi toplumunda fabrika üretimi, öncelikle ulusal ölçekli pazarlarla sınırlı iken, bilgi toplumunda dünya ölçeğinde standart ve rekabet koşulları kıstas alınmaktadır.
- Sanayi toplumunda maddi üretim ve tüketim işbölümünü belirleyip ayırtmışken, bilgi toplumunda “ortak üretimi” öne çıkaran paylaşım esastır.
- Sanayi toplumunda “ölçek” ekonomisi hakim iken, bilgi toplumunda “hız” ekonomisi hakimdir. Bir başka ifadeyle, sanayi toplumunda üretilen malın hacmi, niceliği önemli iken bilgi toplumunda, üretiminin gerçekleştiği süre ve ürünün niteliği önemlidir. Bu nedenle bilgi toplumunda stoktan çok üretimde “just in time” özelliği, etkindir.
- Sanayi toplumunda eski yöntemlerle çalışan, kitlesel üretimde bulunan dev firmalara karşın, bilgi toplumunda daha küçük ve esnek işleyişe sahip firmaların hareket kabiliyeti yüksektir. Bu bağlamda, KOBİ’ler (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler) daha fonksiyoneldir.
- Sanayi toplumunda sadece üst düzey yönetici sınıfın elinde ve denetiminde bulunan bilgi, bilgi toplumunda erişim imkânı olan herkesin elinin altındadır.

Dolayısıyla bilgi toplumunda bilgi; ülke, bölge, toplum, grup, din, sınıf ve fikirler-üstü konumdadır. Bilgi toplumunda teknolojinin son imkanlarıyla dünya toplumları tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar bilgi ağlarıyla sarmalanmaktadır.

⁷² Veysel Bozkurt, **Enformasyon Toplumu ve Türkiye**, İstanbul, 2000, s. 97.

⁷³ Bozkurt, a.g.e, s. 101.

⁷⁴ John Naisbitt-Aburdene, Patricia, **Megatrends 2000, Büyük Yönelimler**, (çev: Erdal Güven), İstanbul, 1990, s. 44.

Bu şekilde sıralanacak farkları, Bell, sanayi sonrası dönüşümleri karakterize eden beş noktada özetlemektedir:

- (1) Mal üretiminden hizmet sektörüne kayışın olduğu bir ekonomi,
- (2) Çalışma hayatında, yapılan işin türüne göre teknik ve uzmanlaşmış sınıfın üstünlüğü,
- (3) Toplum için gerekli yeniliklerin ortaya çıkarılmasında ve politik kararların alınmasında rol oynayan kuramsal bilgi,
- (4) Teknoloji ve teknolojik değerlerin kontrolünün önceden planlanması,
- (5) Karar alma işlevi gören “entelektüel teknoloji” nin yaratılması⁷⁵.

Böylece bilgi toplumu; yeni meslek yapıları, yeni üretim şekilleri, sınıflaşma sistemi ve sosyal yapılarıyla bilginin yoğun olarak üretildiği bir ekonomik sistem olarak şekil almaktadır⁷⁶. Başka bir ifadeyle bilgi toplumu; yeni teknolojinin gelişimiyle bilgi sektörünün, bilgi üretiminin, bilgi sermayesinin ve nitelikli insan faktörünün önem kazandığı, iletişim teknolojileri, elektronik ticaret gibi yeni oluşumlarla toplumu ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan sanayi toplumunun ilerisine taşıyan gelişme aşamasıdır.

Tablo 1’de sanayi toplumu ile bilgi toplumu arasındaki farkları değişik sistemler açısından görebiliriz.

---

⁷⁵ Margaret Poloma, **Çağdaş Sosyoloji Kuramları**, (çev: Hayriye Erbaş), Ankara, 1993, s. 326-327.

⁷⁶ Erkan, a.g.e, s. 109.

Tablo 1: Sanayi Toplumu-Bilgi Toplumu

	Sanayi Toplumu	Bilgi Toplumu
Ekonomik Sistem	<ul style="list-style-type: none"> • Ulusal Ekonomi • Fiziksel Sermayeye Dayalı Ekonomi • Endüstriyel Organizasyonlar • Sembolik Kağıt Para Hakimiyeti	<ul style="list-style-type: none"> • Küresel Ekonomi • İnsan Kaynaklarına ve Bilgi Sermayesine Dayalı Ekonomi • Bilgi Tabanlı Organizasyonlar • Dijital Para Hakimiyeti
Sosyal Sistem	<ul style="list-style-type: none"> • Çekirdek Aile • Güvenlik Sağlayıcı Kurumlaşmalar • Uyumluluk, Seçkinlik, Sosyal Sınıf, vb. değerler • Kitleleşmiş Dönemsel Eğitim	<ul style="list-style-type: none"> • Birey Merkezli Farklı Aile Biçimleri • Bireysel Yetenekleri Geliştiren Kurumlaşmalar • Bireysellik, Çeşitlilik, Katılımcılık vb. değerler • Bireyselleştirilmiş Yaşam boyu Öğrenim
Siyasal Sistem	<ul style="list-style-type: none"> • Uluslararası Çatışma ve Polarizasyon • Merkezizetçilik • Ulus-Devlet • Güvenlik Amaçlı Yönetim	<ul style="list-style-type: none"> • Uluslararası Uyum ve Küresel Bağlamda Siyasal Entegrasyonlar • Adem-i Merkezizetçilik • Küresel ve Bölgesel Organizasyonlar • Yurttaş Odaklı Yönetim
Teknolojik Sistem	<ul style="list-style-type: none"> • Mekanik Teknoloji Devrimi • İşgücünü İkame Eden Makineler • Montaj Hattına Dayalı Üretim Teknikleri • Görsel ve Yazılı Basın-Yayım Araçlarına Dayalı İletişim Sistemleri	<ul style="list-style-type: none"> • Bilgi Teknolojileri Devrimi • Beyin gücünü Geliştiren Bilgisayarlar • Bilgi ve Yönetim Teknolojilerine Dayalı Üretim Teknikleri • İnternet ve Dijital Teknolojilerine Dayalı İletişim Sistemleri

Kaynak Adem Ögüt, **Bilgi Çağında Yönetim**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s. 26.

2.6. Bilgi Toplumunda Yönetim ve İşletme Yapısı

Hızla küreselleşen dünya, iletişim teknolojileri ile birlikte birçok sosyal ve ekonomik kavram ile uygulamaları da literatüre sokmuştur. Yöneticiler hem bilgilerinin değerini, hem de bu bilgilerden en yüksek geri dönüşü alabilmek için bilgiyi nasıl yönetmeleri gerektiğini bilmenin artık bir varlık-yokluk sorunu olduğunun farkına varmışlardır.

Bilgi toplumundaki gelişmeler, ekonomik sistemde, kuruluş yeri yapısında ve girişimci tipinde köklü değişimlere yol açarken, yönetim anlayışı ve işletme yapısının aynı kalması düşünülemezdi. Yeni gelişmeler yönetim anlayışı ve işletme yapısını da kökünden değiştirdi; geleneksel işletmenin içyapısı ve dış çevre ilişkileri yeni boyutlar kazandı. İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar, “yönetici” kavramından “astların işinden

sorumlu olan kimse”, yani “patron” anlaşılırdı. Yönetim ise, “bir mevki, bir güçtü”. 1950’lerden sonra bu tanım “yönetim, insanların performansından sorumludur” şekline dönüştü. Drucker’e göre bugün yönetici “bilginin uygulanmasından ve performansından sorumludur”. Bu yeni tanım, yönetimde bilginin ön plana çıkışını vurgulamakla kalmayıp, kaynaklardan birisi değil, tek kaynak haline gelmesini göstermektedir. Böylece, bilginin uygulanma ve performansından sorumlu olan kuruluşların fonksiyonu, bilgiyi verimli kılmak noktasında düğümlenmektedir. Uzmanlaşma ile bilginin etkinliği artmakta ve uzman bilginin kullanıcısı olan kuruluşların toplumdaki konumu güçlenmektedir. Esasen kuruluşların etkinliği, bir tek işe yoğunlaşmasıyla artmaktadır. Kuruluşun özel amacı, açık seçik belli olmalıdır. Çağdaş kuruluşlar bilgi uzmanlarının, yani eşit iş arkadaşlarının kuruluşudur. Hiçbir bilgi, diğer bilgiden daha yüksek düzeyde değildir. Her birinin yeri kendinden kaynaklanan üstünlük ya da düşüklüğe göre değil ortak amaca katkısına göre saptılır. Başka bir deyimle, çağdaş kuruluş patronla astların kuruluşu değil, bir araya gelmiş uzman insanlardan kurulu bir ekibin kuruluşudur. Yönetici konumundaki kimse de sadece uzmanlardan birisidir. Her kuruluş yönetilir; ancak bilgi kuruluşunda emir vermek değil yönlendirmek esastır. Bilgi temelli kuruluşların başarılı olabilmesi için, devlet kurumu olsa bile özerk olması gerekir⁷⁷.

2.7. Bilişim Teknolojileri ve Elektronik Yaşam

Abraham Maslow “Eğer elinizde bir çekiç varsa, her şey gözünüze bir çivi gibi görünmeye başlar” der. Sanırsınız, bu söz üstüne söylenebilecek en iyi şey, günümüz insanların sahip olduğu en gösterişli ve en çekici araçların bilgisayarlar ve iletişim teknolojileri olduğudur. Toplumsal değişimin sürekli bu araçlarla açıklanmaya çalışılmasının ardında yatan etkenin, Maslow’un sözündekine benzer bir anlayış olduğu düşünülmektedir⁷⁸.

Bilgi teknolojileri ve gelişme eğilimlerini kavramadan, değişimi anlamak ve anlamlandırmak çok zor ve anlamsızdır. Bu yüzden bu teknolojilere bakmak ve incelemek gereklidir.

⁷⁷ Erkan, a.g.e., s.181.

⁷⁸ Çoban, a.g.e., s.15.

2.7.1. Elektronik Yaşamın Tanımı

OECD 'elektronik yaşam'ı, yaşamı ilgilendiren her şeyin modern çağın bütün elektronik ve teknolojik imkanları kullanılarak elektronikleşmesi olarak tanımlamaktadır⁷⁹. OECD'nin tanımı ışığında, kendi tanımımızı ortaya koyacak olursak; sanal yaşam, elektronik yaşam ve internetli yaşam olarak da tanımlayabileceğimiz bu olayı, insanların herhangi bir yerden, bir mekân mecburiyeti olmaksızın, işlerini çağın bilgi ve iletişim teknolojileri yardımıyla gerçekleştirmesi olarak tanımlayabiliriz.

Bilgi teknolojileri kavramı da verilerin kayıt edilmesi, saklanması, belirli bir işlem sürecinden geçirmek suretiyle bilgiler üretilmesi, üretilen bu bilgilere erişilmesi, saklanması ve iletilmesi gibi işlemlerin etkili ve verimli yapılmasına olanak tanıyan teknolojileri tanımlamada kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Her türlü iletişimde kullanılan bilginin elektronik olarak işlenmesi ve bilgisayar olanaklarını harekete geçirerek yapılabilen işlerin tümü ve yapılış tarzları, 'bilişim' terimiyle de ifade edilebilmektedir.

2.7.2. Elektronik Yaşamın Gelişimi

Elektronik veri transferi EDI olarak adlandırılan ve şirketler tarafından, şirket içi ağlar yardımıyla kendi aralarında veya belirli müşterileri ile bilgi alış verişinde ya da ticari ilişkide buldukları yöntemin kullanılmaya başlanması, elektronik yaşamın başlangıcı olarak kabul edilebilir. 1990' lı yılların başında www ortamının hayata geçirilmesi, iletişimin açık ağlarda, internet üzerinde yapılabilmesini sağlamıştır. Daha sonra tarama, sınıflandırma araçları, hızlı işlemciler, uydular, optik kablolar vb. gibi bilgisayar ve iletişim teknolojilerinde sağlanan diğer gelişmeler, söz konusu iletişimi öngörülemez boyutlara taşımıştır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yarattığı bu devrim, sanayi devrimine yol açan buhar, demiryolları ve elektrik gibi keşiflerle kıyaslanmaktadır. Nasıl elektrik, telefon ve otomobilin icadı insanların yaşam standartlarını iyileştirmişse internetin de böyle bir

⁷⁹ TİSK, META Küresel Teknoloji İndeksi 2002, OECD Göstergeleri, Yenilikçilik ve Öncü Teknolojiler, Ülkemiz İçin Öneriler. Ankara: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayınları, 2003, s.48.

etkisi bulunmaktadır. İnsanlar bilgiye çeşitli ürün ve hizmetlere daha kolay ulaşabilmekte, toplumun farklı kesimleriyle eskiden mümkün olmayan şekillerde etkileşime girebilmektedirler.

Teknolojik gelişmeler sonucunda bilgi saklama, paylaşma kolaylaşmakta ve hızlandırmaktadır. Yazı ses ve görüntü sayısal biçime dönüştürülerek saklanabilmekte, işlenip iletilebilmektedir. Her geçen gün ilerleme kaydeden telekomünikasyon ve bilgi teknolojileri birbirlerine çeşitli biçimlerde yakınlaşmakta ve kaynaşmaktadır. Ancak, bu yakınlaşma sadece teknolojik olarak değil, aynı zamanda günlük hayatımızda kullandığımız bilgisayar ve kablosuz iletişim araçlarının yanı sıra, video kamera, fotoğraf makinesi ve hesap makinesi gibi çeşitli araçlar da dâhil olmak üzere PDA, bluetooth ve Wi-Fi gibi bilgi teknolojilerini de kapsamaktadır.

2.8. Bilgisayar Kullanımı ve İnternet

Bilgi çağının en temel yapı taşlarından olan bilgisayar ve internet kullanımının yaygınlaşmaması dünyada çok büyük bir tehdit olarak görülmekte, Avrupa Birliği(AB) üyesi ülkeler, ABD ile aralarındaki farkı kapatmaya çalışmaktadırlar⁸⁰.

OECD tarafından Aralık 2005' te yapılan bir araştırmaya göre, salt genişbant bağlantı sıralamasında ABD 49 milyon kullanıcı ile birinci, Japonya 22.5 milyon kullanıcı ile ikinci, Güney Kore 12.2 milyon kullanıcı ile üçüncü, Almanya ise 10.7 milyon kullanıcı ile dördüncü sırada yer almaktadır. Nüfusa oranla geniş bant erişimi sıralamasında ise İzlanda yüzde 26.7 ile birinci sırada yer alırken, İzlanda'yı yüzde 25.4 ile Güney Kore, yüzde 25.3 ile Hollanda ve yüzde 25 ile Danimarka takip etmektedir. Türkiye ise 1.5 milyon geniş bağlantı sayısı ile Slovakya, Polonya ve Meksika'nın ardından 29. sırada yer almaktadır. Söz konusu araştırmaya göre, tüm OECD ülkelerinde DSL bağlantı türü internete bağlantı için en yaygın kullanılan erişim türü olarak gösterilmekte ve kablo bağlantı erişiminin de çokça kullanıldığı belirtilmektedir⁸¹.

⁸⁰ Nur Saygı, http://www.tk.gov.tr/Yayin/Uzmanlik_Tezleri/Uzmanlik_Tezleri.htm, (22.06.2007).

⁸¹ <http://www.ntvmsnbc.com/news/369086.asp>, (14.04.2007)

Türkiye’de ise, internet kullanım düzeyi AB ülkelerine göre düşüktür. 2004 yılında geniş bant internet altyapısında sağlanan gelişmeler ile okullara internet bağlantısı sağlanmasının da etkisiyle internet kullanımında artış gerçekleştirilmiştir. 2003 yılında 6 milyon olan internet kullanıcı sayısının 2004 yılı sonu itibarıyla 10 milyon, abone yoğunluğunun ise yüzde 13’e çıktığı tahmin edilmektedir. Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından ilk defa 2004 yılının haziran ayında yapılan hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçlarına göre hanelerin yüzde 7.02’si internete erişim imkânına sahiptir. Bu hanelerin yüzde 83.53’ü internet erişimini kişisel bilgisayar üzerinden sağlamaktadır. Modem (normal telefon üzerinden bağlı) en yaygın kullanılan internet bağlantı türüdür. Aynı çalışmaya göre, 2004 nisan – haziran dönemi itibarıyla 16 – 74 yaş gurubundaki hane halkı bireylerin bilgisayar kullanım oranı yüzde 16.80, internet kullanım oranı ise yüzde 13.25’dir⁸². Türkiye internet kullanımında her ne kadar AB ve diğer OECD ülkelerinden gerilerde gözüke de bu durumun uzun sürmeyeceği ileri sürülebilir. Nitekim 2009 yılına ait OECD verileri Türkiye’nin bu alandaki farkı kapattığını ortaya koymaktadır. 2000-2009 yılları arasında kullanıcı sayısı %1.225 büyümüştür. Büyüme oranı ABD için %146, Almanya için %158, Yunanistan için %393’dür. Aynı veriler, bir başka gelişmeye de işaret etmektedir. Buna göre, 2009 yılında Türkiye nüfusunun %34,5’i internet kullanma olanağına sahiptir⁸³.

Bu arada şunu da belirtmekte yarar vardır ki, giderek artan dijitalleşmenin ve mobilleşmenin bazı sosyal sorunları da beraberinde getirmesi kaçınılmazdır. ‘Sayısal uçurum’ konusu bu sorunlara daha yakından bakmaktadır. Sayısal uçurum, sayısal bölünme olarak da ifade edilmektedir. Değişik coğrafi alanlarda sosyoekonomik koşullar bakımından farklılık gösteren işletmeler ve bireylerin, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim imkânı ile internet kullanım amacına yönelik geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Sayısal uçurumun ölçülmesinde, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki altyapılara ilave olarak kullanılan en önemli göstergeler, bilgisayar sayısı, tv, sabit ve

---

⁸² DPT, “E-Dönüşüm Türkiye Projesi”, Ankara 2005, (Çevrimiçi), <http://www.bilgitoplumu.gov.tr> (23.03.2007)

⁸³ OECD, Internet Statistics and Telecommunications Markets Reports, <http://www.internetworldstats.com/stats16.htm>, (27.05.2010)

mobil telefonlar ve diğer teknolojiler üzerinden sağlanabilen, alternatif erişim yöntemleri ve internet erişim imkânları olarak belirtilmektedir⁸⁴.

Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 72 ülke için hazırlanan 'Gelecek Ajandası' adlı belgede, sayısal uçurum ve bunun sonucunda oluşan eşitsizliğin önüne geçmeyi amaçlayan politikaların üretilmesi ve hayata geçirilmesi görevi hükümetlere verilmektedir. Buna göre⁸⁵ ;

- En korumasız gruplar üzerine odaklanarak, yeni teknolojilere erişimin yaygınlaştırılması için kamu desteği,
- Kamuyu ilgilendiren bilgiler başta olmak üzere, özellikle içerik, güvenlik ve mahremiyet konularında sektöre yönelik yasal düzenlemeler,
- Bilişim teknolojisinin örnek olacak bir tarzda kullanımı,
- Teknoloji evriminin güçlendirilmesi,
- Dijital girişimciliğin teşvik edilmesi olarak belirtilmektedir.

2.9. Bilgisayar Ağları

İletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler, toplumsal iletişimde yeni bir aktör olan interneti gündeme getirmiştir. Özellikle 1990'lı yılların başından itibaren kamusal kullanımı yaygınlaşan internet, yalnızca iletişim teknolojisi alanında bir yenilik olmakla kalmamış, akla gelen hemen her alanda popüler ilginin merkezine oturmuştur. Birbirine bağlı sayısız küçük bilgisayar ağlarından oluşan büyük bir bilgisayar ağı olarak tanımlanan internetin tarihi, paket-anahtarlama şebekelerinin kurulduğu 1960'lı yıllara uzanmaktadır. Paket-anahtarlama, mesajları alt bölümlere ayıran ve ilgili yerlere gönderen, onları yeniden toplayan bir yöntemi tanımlamaktadır. Birden çok kullanıcının ayrı birimlere ayrılmış verilere aynı bağlantı içinde erişmesine olanak sağlayan bu yöntemle, bilgisayarların birbirine bağlanarak verilere aynı anda ulaşması mümkün hale gelmiştir. İnterneti kullanarak insanlar birbirlerini görmeden çalışmakta, öğrenmekte,

⁸⁴'Sınırsız Dünyada Yolculuk', <http://turk.internet.com/haber/yazigoster.php3>, (24.01.2007).

⁸⁵ Özgür Uçkan, **E-Devlet E-Demokrasi E-Türkiye**, İstanbul-2003, s.41.

buluşmakta ve oyun oynamaktadırlar.⁸⁶ Bu yöntem ilk kez İngiltere’de 1968 yılında Ulusal Fizik Laboratuvarları’nda kullanılmış, aynı zamanda Amerika’da deneysel çalışmalar yapılmıştır. Bilimsel kaynaklara göre; 1969 yılında ABD hükümeti eğitim, araştırma ve savunma amaçlı olarak uzak noktalardaki bilgisayarların birbirlerine bağlanmasına imkan verecek bir proje başlatmıştı. Böylece birçok araştırma ve geliştirme kuruluşu birbiriyle koordineli olarak veri alışverişinde bulunabilecekti. Bu ağ ARPANET⁸⁷ yani, ABD İleri Araştırma Projeleri Kuruluşu Ağı olarak adlandırılmıştı. ARPANET projesinin en büyük özelliği ağı oluşturan fiziki bölümlerden herhangi birinin kaybolması halinde dahi ağın kalan kısmında iletişimin sağlanmasının mümkün olmasıydı. Yine bu ağ üzerinde hangi tür ve özellikte olursa olsun bütün bilgisayarlar iletişimde bulunabilecekti. Bu da tüm bilgisayarlar arasında TCP/IP iletişim protokolünün kullanımıyla mümkün kılınmıştı. Başlangıçta 40 bilgisayarın haberleştiği bir ağ olan ARPANET, TCP/IP kullanan birçok ağın daha sonraları ARPANET’e katılımıyla bir omurga halini almıştır. 1990 yılında bu dönüşüm tamamlanmış ve İNTERNET ortaya çıkmıştır.

Başlangıçta ABD hükümetinin öncelik ve amaçları doğrultusunda sadece araştırma, eğitim ve kamu kuruluşları tarafından kullanılan internet, zamanla bu kuruluşların malı olmaktan çıkmış, önce bütün ülkeye, ardından bütün dünyaya yayılmıştır. İnternetin, bu kadar hızlı bir şekilde kullanımını artıran etkenleri incelediğimizde aşağıdaki gelişmeler dikkatimizi çekmektedir:

- Bilgisayarların icat edilmesi ve yazılı kaynakların dijital ortama geçmesi,
- Main Frame’lerin icat edilmesi ve bilginin paylaşımının kolaylaşması,
- Telekomünikasyondaki hızlı gelişme,
- Verilerin telekomünikasyon şebekelerinin üzerinden taşınmaya başlanması,
- PC’nin icadı (ev bilgisayarlarının üretilmesi),
- Modemin icadı (veri iletişimine imkân verdi),

⁸⁶ I. Hamburg, Rehfeld D., a.g.m., 132

⁸⁷ Devlet Planlama Teşkilatı, ‘Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’, **Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara 2001, (Çevrimiçi), <http://ekutup.dpt.gov.tr/bilisim/oik576.pdf>, (25.06.2007)

- Yazılım ve donanım alanında görülen olağan üstü gelişmeler,
- Chip boyutlarının milyonlarca kat küçülmesi ve fiyatların ucuzlaması; buna bağlı olarak bilgisayar ve iletişim teknolojisinin ucuzlaması,
- İşletim sistemlerinin görselleşmesi ve kullanımının olağanüstü kolaylaşmasıdır.

Yukarıdaki gelişmeler interneti ilginin odağı haline getirerek, internetin kullanımını inanılmaz boyutlara çıkarmıştır. Daha önceleri internetin bu kadar hızlı gelişeceğine ihtimal vermeyen, internet rüyasına inanmayan devletler, şirketler ve üniversiteler çok geçmeden onun neler vaat ettiğini anlamışlardır. Bu noktadan sonra, bilginin dijitalleşmesi bir anda hızlanarak, data iletişimi ayrı bir sektör haline gelmiş, işletim sistemleri interneti temel alarak üretilmeye başlamıştır. Günümüzde devletler interneti bir kamu hizmeti, bir medeniyet projesi ve ekonomik bir değer olarak görmektedirler.

Bu düşünceden hareketle ve geliştirilen yeni platformlar sayesinde, klasik pazarlama, reklâmcılık anlayışı değişmiş, üretim yeni bir hal almaya başlamıştır. Firmaların internet üzerinde web sitesi açmaya başlamalarıyla geleneksel firmalar yanında 'Dot Com' adını verdiğimiz firmalar da faaliyet göstermeye başlamışlardır. İnternet üzerindeki uygulamaların giderek yoğunlaşması ve çeşitlenmesi teknik altyapıda bazı sorunlara yol açmakta, iletişimin yoğunluğu mevcut altyapıyı tıkanma noktasına getirmektedir. Oysaki günümüzde internet yaşamımızda o kadar önemli bir hal almıştır ki, yaşanacak en küçük kesintiye bile kimse tahammül göstermemektedir. Bu yüzden yeni teknolojilerin üretilmesi, yeni altyapı oluşturulması gündeme gelmiş ve üretilecek bütün elektronik cihazlara IP adresi verilmesi planlanmaktadır. Yeni altyapının bu türden standartları desteklemesi zorunluluğu karşısında, İnternet2 gündeme gelmiştir. İnternet2 ile dünyanın herhangi iki noktası arasında DVD kalitesinde ses ve görüntü alışverişi yapmak mümkün olacaktır. Yakın gelecekte buzdolaplarımız biten sütü algılayarak, en yakın alışveriş merkezine veya markete bağlanarak yerine yenisini internetten otomatik olarak sipariş edebilecektir. Şu anda hiçbir sektör interneti hesaba katmadan üretim yapmamaktadır. Böyle giderse, telefonlarda kapsama alanı gibi kavram tarihe karışacak, cebimizde kimlik kredi kartı, ehliyet gibi şeyler taşımak zorunda kalmayacağız.

Görüldüğü gibi, bilgi ve bilgiyi kullanan insanın, bilgi toplumuna dönüşümü sırasında geliştirdiği bilgi ve iletişim teknolojilerinin, zaman içerisinde birbirine yaklaşması, yaşamımıza yeni olanakları ve yeni ihtiyaçları ortaya çıkarmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİLGİ TOPLUMUNA GEÇİŞ SÜRECİNDE TÜRKİYE

Bundan önceki bölümlerde, genel olarak bilgi toplumunun doğuşu ve gelişimi hakkında süreçlere dair bilgi verilmiştir. Bu bölümde ise, bilgi toplumunun genel özelliklerinin özelde Türkiye'deki yansıması irdelenecektir. Bu bağlamda, kamu yönetiminde bilgi teknolojilerinin kullanımına ilişkin çalışmalar değerlendirilerek sürecin gelişimi özetlenmeye çalışılacaktır. Bu süreçte, özellikle Milli Eğitim Bakanlığındaki bilgi teknolojileri uygulamaları bu araştırmanın ana amacı doğrultusunda ele alınarak, önemli bir kamu yatırımı olan MEBBİS projesinin uygulama alanı ve geldiği son durum hakkında bilgi verilecektir.

3.1. Türkiye'de Bilgi Toplumunun Doğuşu

150 yıllık bir dönem içinde, yani 1750'den 1900'e kadar, kapitalizmle teknoloji dünyayı fethetmiş, bir dünya uygarlığı yaratmışlardır⁸⁸. Sanayi toplumunun gelişme sürecindeki deneyim gösterdi ki, izleyici ülkeler gelişme sürecini bilinçli olarak yönlendirdiler. İngiltere'yi 75 yıl gecikme ile izleyen Almanya, sanayileşme sürecini bilinçli olarak yönlendirdi. İngiltere'nin kendi haline bırakılmış (spontane) gelişme süreci karşısında, Almanya belli amaçlar belirleyip, (ağır sanayiye öncelik gibi) bunları gerçekleştirecek araç ve politikaları bilinçli olarak kullandı. Alman sosyal bilimcileri ve iktisatçıları, olanı değil; olması gerekeni inceleme konusu olarak seçtiler. Teori değil; politika önem kazandı. Geçmiş değil; gelecek önemli idi. Batıdan yüzyıl kadar geç sanayileşme sürecine giren Japonya'da da, topyekûn bir seferberlik şeklinde sanayileşme sürecine girildi. Devlet bilinçli olarak sanayileşmeyi destekleyip yönlendirdi.

Osmanlıda böyle bir sanayileşme çabası görülmedi. İttihat ve Terakkinin Milli İktisat politikası içinde bir uyanış başladıysa da sanayileşme için topyekûn seferberlik ve yönlendirme, Cumhuriyet döneminde 1930'larda ve 1950-1960'lardan sonra başladı.

⁸⁸ Peter F, Drucker, **Kapitalist Ötesi Toplum**, (Çev: Belkıs Çorakçı), İnkilap Kitabevi, İstanbul 1994, s.33.

Sanayimizin bel kemiği olan İstanbul ilinin gelişmişlik düzeyi ortadadır. Tablo 2’de diğer illerin İstanbul’u gelişme düzeyi olarak yakalaması için gereken süre verilerek ülkemizdeki çarpık ekonomik yapı ortaya konulmuştur.

Tablo 2 : Refah Liginin Dibiindeki İllerin İstanbul’a Yetişme Umudu

İller	Kişi Başına GSYİH (2000,\$)	Kişi Başına GSYİH’deki Yıllık Ortalama Değişim (1990-2000,%)	İstanbul’un Refah Düzeyine Hangi Yıl Yetişir?
İstanbul	4,416	1,0	-----
Bayburt	1,308	6,1	2025
Şanlıurfa	1,301	3,8	2045
Yozgat	1,250	1,6	2214
Adıyaman	1,250	-2,6	Hiçbir Zaman
İğdir	1,168	3,8	2049
Mardin	1,151	2,7	2081
Kars	1,134	3,1	2066
Hakkari	1,112	2,7	2083
Van	1,118	0,2	Hiçbir Zaman
Bingöl	1,065	2,9	2077
Ardahan	1,058	4,9	2038
Bitlis	883	-1,5	Hiçbir Zaman
Şırnak	830	3,6	2068
Ağrı	824	1,9	2190
Muş	725	-0,9	Hiçbir Zaman

Kaynak: Seher Uçkun, Gazi Uçkun, Hasan Latif, “ Bilgi Toplumu ve Türkiye ”, KOÜ, İ.İ.B.F., I. Ulusal Bilgi - Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, Kocaeli, 2002, s.247.

Türkiye, Cumhuriyetten beri yürüttüğü kalkınma ve sanayileşme uğraşı içinde önemli bir yol almıştır. Bununla birlikte henüz tam bir endüstri toplumu değildir, ancak yarı endüstrileşmiş bir ülkedir⁸⁹.

Yakın tarihinde, yolunun endüstri uygarlığından geçtiğine inanılan “ileri medeniyetler” düzeyine çıkmayı kendisinin başlıca amacı haline getirmiş bir ülke olarak Türkiye, son yıllarda temel hedeflerini yeniden gözden geçirmek durumuyla karşı karşıyadır. Çünkü maddi uygarlığı ve endüstrileşmeyi esas alan ve vaktiyle gelişmiş ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarını oluşturan endüstri toplumu bugün bir daha dönmek üzere yerini, yepyeni yapılara dayanan bir topluma bırakmaktadır⁹⁰.

⁸⁹ Erkan., a.g.e., s.202.

⁹⁰ Bozkurt., a.g.e., s.241.

Bilindiği gibi tarım toplumlarında stratejik kaynak, toprak ve işgücü olmasına karşın, sanayi toplumunda sermaye büyük önem kazanmıştır. Oysa yeni toplumda bilgi stratejik kaynak haline gelmiştir. Çünkü bilgi toplumunda; teorik bilgiyi piyasada ürünlere ve hizmetlere başarılı şekilde dönüştürenler ile eğitim ve araştırma geliştirme harcamalarına en çok yatırımı yapan işletmeler ya da toplumlar başarılı olacaktır⁹¹.

3.2. Türkiye’de Bilgi Toplumuna Geçiş

Tümden ulusallaştığı söylenemeyen Türk toplumunda bu bilgi akışı nasıl sağlanacaktır? Son elli yıldan beri tarım toplumundan sanayi toplumuna, oradan da bilgi toplumuna geçme çabasında olan Türk toprak sahipleri; endüstrinin her alanda başarıyla sürdürüldüğü ortam ve bilgi çağının gereklerini aynı anda görebilmektedirler⁹². Böylece Türkiye bugünkü toplumsal gelişim ve değişim sürecini, yalnızca sanayi toplumu değil, sanayi ve bilgi toplumlarının kurum ve yapılarını birlikte oluşturmaya yönelmek durumundadır⁹³.

Kişisel bilgidен başkalarının yararlanmasını sağlamak, bilgi yaratan şirketin ve toplumun ana faaliyetidir. Bu faaliyet, kuruluşun veya toplumun her kademesinde ve sürekli olarak gerçekleşir⁹⁴. Ülkemizde de son yıllarda bilgi teknolojisi konusuna önem verilmektedir. Dünya Bankası’nın 1993 yılında ülkemiz için hazırladığı bir çalışmada bilgi teknolojisi alanında yapılacak iyi düşünülmüş yatırımların verimliliği ve uluslar arası düzeyde rekabet edebilme şansımızı artıracacağı vurgulanmaktadır. Türkiye’de 2010 yılında isteyen herkesin ulusal bilgi alt yapısına erişebilmesinin toplam maliyeti 35 milyar dolar olarak hesaplanmıştır⁹⁵.

Yetişmiş insan gücüne sahip olmak eğitimle mümkündür. Türkiye’de rekabetten uzak, ezbere dayanan ve gençleri sindiren, araştırmaya, soru sormaya engel olan eğitim

⁹¹ Kutlu., a.g.e.s., s:66

⁹² Ali Güler, “Bilişim Toplumuna Geçişte Yönetim Felsefesi Anlayışı”, **AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2001,s. 2.

⁹³ Erkan a.g.e.s., s:203.

⁹⁴ Peter F. Drucker, **Yeni Örgütün Ortaya Çıkışı**, MESS ,Bilgi Yönetimi ,(Çeviren.Gündüz Bulut),1999.

⁹⁵ Tahsin Bakırtaşlı, “Küresel Odaklı Yeni Ekonomi Sürecinde Türkiye Ekonomisi”, (Teknolojinin Oluşumu ve Gelişme Süreçleri, Küresel Gelişme ve Yoksulluk Sorunu), **UTESAL** , İstanbul, 2002, s. 112.

düzeni mevcuttur. Eğitimde adalet mutlaka sağlanmalı, parası olanların bilgiye ulaşabildiği, iyi eğitim alabildiği durumlara yol açılmamalıdır. Tablo 3'te bazı ülkelerin GSMH'dan eğitim harcamalarına ayırdıkları paylara yer verilmektedir. Türkiye'nin eğitime İran, Botswana, Suriye gibi üçüncü dünya ülkelerinden daha düşük pay ayırması düşündürücüdür.

Tablo 3 : Devletlerin Eğitim Harcamalarının GSMH'ye Oranı ,%

Ülkeler	1980	1997	2007
İRAN	7,5	4,0	5,5
BOTSWANA	6,0	8,6	8,1
MALEZYA	6,0	4,9	4,7(2006)
SURİYE	4,6	3,1	4,9
ZAMBİYA	4,5	2,2	1,5
PORTEKİZ	3,8	5,8	5,3(2006)
GÜNEY KORE	3,7	3,7	4,2(2006)
BREZİLYA	3,6	5,1	5,0(2006)
TÜRKİYE	2,2	2,2	3,1(2004)
YUNANİSTAN	2,0	3,1	4,0(2005)

Kaynak: 1980, 1997 yılı verileri için DİE, son sütundaki veriler için UNESCO veritabanından yararlanılmıştır.

Anlamli bir uluslararası kıyaslama için eğitim harcamaları/GSMH oranı bir başına yeterli değildir. Sık kullanılan bir diğer gösterge öğretmen başına düşen öğrenci sayısıdır. Tablo 4'ten de izlenebileceği üzere Türkiye, bu gösterge bazında da iç açıcı bir görüntü sergileyememektedir. Türkiye bu alandaki verileri dünya ile paylaşma konusunda da çekingen davranmaktadır. Türkiye, uluslararası eğitim istatistiklerinin temin edildiği ana platform olan UNESCO veri tabanında öğretmen başına düşen öğrenci adedi hakkında bilgi bulunmayan nadir ülkeler arasındadır.

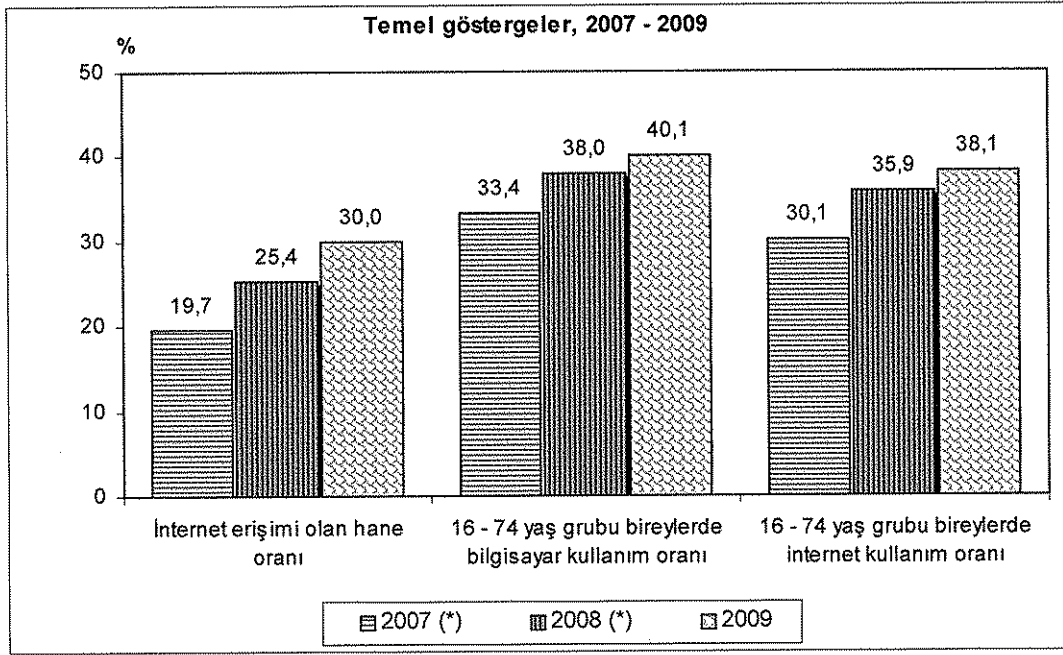
Tablo 4 : Seçilmiş Ülkelerde Öğrenci/Öğretmen Oranları(İlköğretim)

İran	Botswana	Malezya	Suriye	Zambiya	Portekiz	Güney Kore	Brezilya	Türkiye	Yunanistan
19	25	16	18	63	12	26	24	24	10

Kaynak: UNESCO; Türkiye Kamu-Sen. Suriye'ye ait veri 2008'e, İran, Zambiya, Portekiz, Güney Kore, Brezilya, Yunanistan'a ait veriler 2007 yılına, Malezya ve Botswana'ya ilişkin veriler 2006 yılına aittir. Türkiye'nin verileri 2008-2009 eğitim öğretim yılı için MEB'in açıkladığı verilerdir.

2009 yılı Nisan ayı içerisinde gerçekleştirilen Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına⁹⁶ göre hanelerin % 30,0'ı İnternet erişimine sahiptir. İnternet erişimi olmayan hanelerin % 30,1'i evden İnternete bağlanmama nedeni olarak İnternet kullanımına ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir. ADSL % 85,6 ile Türkiye'de kullanılan en yaygın İnternet bağlantı türüdür.

Şekil 2: Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması

*) 2007 ve 2008 yılı sonuçları yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre 16-74 yaş grubundaki bireylerde bilgisayar ve İnternet kullanım oranları sırasıyla erkeklerde % 50,5 ve % 48,6, kadınlarda % 30,0 ve % 28,0'dır.

Son üç ay içerisinde (Ocak-Mart) bireylerin % 35,6'sı bilgisayar, % 34,0'ı İnternet kullanmıştır. Bilgisayar kullanan bireylerin % 61,2'si bilgisayarı, İnternet kullanan bireylerin % 59,3'ü ise İnterneti hemen hemen hergün kullanmıştır. Bu dönemde, bilgisayar kullanılan yerler; % 65,1 ile ev, % 32,0 ile işyeri, % 21,1 ile İnternet kafe, İnternet kullanılan yerler ise; % 57,6 ile ev, % 32,4 ile işyeri, % 24,1 ile İnternet kafe olarak sıralanmaktadır.

⁹⁶ TÜİK, 2009, 2009 Yılı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması Sonuçları, Haber Bülteni, Sayı:147, s.1-2

Bilgisayar ve İnternet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş grubu 16-24 yaş grubudur. Bu oranlar tüm yaş gruplarında erkeklerde daha yüksektir. Eğitim durumuna göre incelendiğinde ise yüksekokul, fakülte ve üstü mezunları en yüksek bilgisayar ve İnternet kullanım oranlarına sahiptir.

Anket uygulama dönemindeki işgücü durumu dikkate alındığında, işverenlerde bilgisayar ve İnternet kullanım oranları sırasıyla % 67,8 ve % 66,1 iken, ücretli ve maaşlı çalışanlarda % 58,6 ve % 56,8'dir. Aynı oranlar işsizlerde sırasıyla % 43,2 ve % 41,6'dır.

Son üç ay içerisinde İnternet kullanan bireylerin % 72,4'ü e-posta göndermek-almak, % 70'i gazete ya da dergi okumak, % 57,8'i sohbet odalarına mesaj ve anlık ileti göndermek, % 56,3'ü oyun, müzik, film, görüntü indirmek ya da oynatmak için İnterneti kullanmıştır.

İnternet kullanan bireylerin kişisel kullanım amacıyla İnternet üzerinden mal veya hizmet siparişi verme ya da satın alma oranı % 11,8'dir. İnternet kullanan bireylerin % 88,2'si ise İnternet üzerinden hiç mal veya hizmet siparişi vermemiş ya da satın almamıştır.

3.3. Türkiye'de "Bilgi Toplumu" Alanında Yapılan Çalışmalar

Ülkemizde içinde bulunduğumuz dönemde çeşitli kamu kurumu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından "bilgi toplumu" konulu çalışmalar yürütülmekte, toplantı, konferans ve şuralar düzenlenmekte ve yayınlar üretilmektedir. "Bilgi toplumu" hedefine yönelik olarak yapılan geniş katılımlı ulusal politika belirleme çalışmalarının tarihçesine bakmak, bugün bulunduğumuz noktayı anlamak ve değerlendirebilmek açısından önemlidir. Bu çalışmaları ve hazırlanan raporları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Bilim-Teknoloji-Sanayi Tartışmaları Platformu'na bağlı Enformatik Alanına Yönelik Bilim-Teknoloji-Sanayi Politikaları Çalışma Grubu (1992-1995)

- Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı Projesi (TUENA) (1997–1999)
- 9. Ulaştırma Şurası Haberleşme Komisyonu çalışmaları (Haziran 1998)
- VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Bilişim Teknolojileri Ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu (Nisan 2000)
- Türkiye Bilişim Şurası, Mayıs 2002
- e-Türkiye Çalışmaları (2002)
- Vizyon 2023 Teknoloji Öngörüsü Çalışmaları

3.3.1. Bilim-Teknoloji-Sanayi Tartışmaları Platformu'na Bağlı Enformatik Alanına Yönelik Bilim-Teknoloji-Sanayi Politikaları Çalışma Grubu (1992–1995)

1992 yılı sonunda “yaşanan sorunlara kalıcı çözümler bulmanın Türkiye'nin bilim-teknoloji-sanayi yeteneğini yükseltmekle mümkün olacağı” inancıyla, sivil bir girişim olarak “Bilim-Teknoloji-Sanayi Tartışmaları Platformu (BTSTP) oluşturulmuştur⁹⁷. TÜBA, TÜBİTAK ve TTGV'nin aynı temel yaklaşım çerçevesinde Platform'a sahip çıkmasıyla, bu girişim yeni bir boyut kazanmış, 1994 yılında bu kapsamda enformasyon teknolojileri politikalarını oluşturmak amacıyla “Enformatik Çalışma Grubu” oluşturulmuştur. Bilim-Teknoloji-Sanayi Tartışmaları Platformu'na bağlı Enformatik Alanına Yönelik Bilim-Teknoloji-Sanayi Politikaları Çalışma Grubu, 1995 Mayıs'ında, ülkemizin, uluslararası arenada konumunu koruyabilmesi ve giderek daha iyi bir konum edinebilmesi için, enformasyon teknolojileri alanında atılım yapması gerektiğini ortaya koyan ve bunun mümkün olduğunu gösteren politika/strateji raporunu yayımlamıştır. Bu raporda ulusal enformasyon altyapısının kurulmasının ülkemizin 21. yüzyılda daha da şiddetlenecek olan ekonomik paylaşım kavgasında yerini koruması ve iyileştirmesi için gerek şart olduğu gerçeğinin altı çizilmiştir. Böylesi bir altyapının kurulması sürecinin, enformasyon teknolojisinin geniş kapsamı dolayısıyla, ülkenin bilim ve teknoloji yeteneğinin geliştirilmesi için somut bir zemin oluşturduğu ve bu altyapının içerdiği mal ve hizmetlerin üretimindeki ulusal katkının artırılabilmesi yönünde düzenlemeler yapılması gerektiği, özellikle de AR-GE'ye önem ve ağırlık verilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Aynı grup Ekim 1995'te dünyada ve Türkiye'de

⁹⁷[http://www.bilten.metu.edu.tr/Web_2002_v1/tr/docs/dunya_bilgi_toplumu_zirvesi/TUBITAK-Bilgi Toplumu Politikalari Degerlendirmesi.pdf](http://www.bilten.metu.edu.tr/Web_2002_v1/tr/docs/dunya_bilgi_toplumu_zirvesi/TUBITAK-Bilgi_Toplumu_Politikalari_Degerlendirmesi.pdf) (25.06.2007)

düzenleyici kuruluşlar ve bunların mevzuat ve işlevlerini ele alan bir çalışma yaparak, “Enformatik Alanında Düzenleyici Kuruluşlar ve Yeni Politikalar” başlıklı raporu yayımlamıştır⁹⁸.

3.3.2. Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı Projesi (TUENA) (1997–1999)

Ulusal enformasyon altyapısının yaşamsal önemi, Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi kapsamında 1995 yılında vurgulanmıştır¹¹. TÜBA-TÜBİTAK-TTGV tarafından oluşturulan ve ilgililerin katılımına açık olan Bilim-Teknoloji-Sanayi Politikaları Platformu çalışmaları çerçevesinde kurulan Enformatik Çalışma Grubu raporunda da, Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu tehditlere dikkat çekilerek ana plan çalışmasının yapılması istenmiştir (Mayıs 1995).

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, konunun önemi nedeniyle, 23 Ocak 1996'da çeşitli kamu kuruluşlarını toplantıya çağırarak ulusal yararın en çoğa çıkarılması ve hedeflenen yetenek düzlemlerine erişilebilmesi için ana plan hazırlanmasını kararlaştırmıştır. Toplantı sonrasında Başbakanlık, 5 Şubat 1996'daki bir yazısıyla “Enformasyon teknolojilerinin geliştirilmesi ve bilgi toplumuna geçişin sağlanması maksadıyla enformasyon alanında kamu güvenliği ve menfaatleri, sosyo-ekonomik, yasal, kurumsal ve düşünülebilecek diğer hususları da kapsayan bir enformasyon (internet dahil) politikasının geliştirilmesine” duyulan ihtiyaç nedeniyle Ulaştırma Bakanlığı sorumluluk ve koordinatörlüğünde, sekreteryaya hizmetlerini TÜBİTAK Başkanlığı'nın yürüteceği “Türkiye’de Enformasyon Politikası ve Enformasyon Altyapısı Master Planı”nın oluşturulmasını istemiştir. Başbakanlığın direktifleri gereğince, Ulaştırma Bakanlığı koordinatörlüğü ve TÜBİTAK Başkanlığı'nın sekreteryasında Haziran 1997'de TUENA projesi başlamıştır. Projeye ilgili kronolojik gelişmelerden ve teknik şartnameden de anlaşılacağı gibi ana plan yaklaşımı olarak da tanımlanabilecek olan uzun dönemli stratejik planlama, ülkelerin kendi koyduğu hedeflere yönelik olarak harekete geçmesine yönelik vizyon ve eylem planları oluşturulmasına fırsat vermektedir. Belirsizlik taşıyan gelecekteki ufuk çizgisi çözümlenmeye çalışılırken, özgün koşulların veya koşullar takımının etkilerine yönelik bilgi kazanmak hedeflenmiştir. Uzun dönemli stratejik planlama yaklaşımının temel

⁹⁸ <http://www.tubitak.gov.tr/btpd/btspd/platform/enfor>. (25.06.2007)

hedeflerinden biri uzun dönemli geleceğin incelemesini ve değerlendirmesini yapabilen ve tekrarlanabilen bir araştırma paketi oluşturmaktır. Bu aşamada, gelecek seçenekleri, en azından kavramsal açıdan, bugüne ilişkin olan verilerin türevi değildirler. Belirsizlik içeren gelecek ve kısa dönemde alınacak stratejik kararlar arasındaki bağı, geleceğin olası etkilerinin tanımlanması ve bunların gözlemlenmesinin yollarının oluşturulması kurmaktadır. Katılımcılığa, etkileşimli öğrenmeye ve planlamaya dayanan ulusal enformasyon ve iletişim stratejileri, ulusal enformasyon altyapılarının kurulmasında “yukarıdan aşağı devlet planlamasına” bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır.

TUENA projesi, tüm uzun dönemli stratejik planlama çalışmalarında olduğu gibi üç aşamadan oluşmuştur:

1. Çevrenin gözlenmesi: Var olan koşullar, etkiler ve eğilimlerin anlaşılması (Teknik Şartnamedeki Durum Saptaması ve Dünyadaki Eğilimler paketleri)
2. Geleceğe ilişkin vizyon, senaryo ve öngörülerin oluşturulması (Altyapı Planlaması/Ulusal Katkı Payı/Araçlar)
3. Politika ve yapılanma önerilerinin oluşturulması (Kurumsal Yapılanma)

Mayıs 1998’de Ulaştırma Bakanlığı’na sunulan TUENA Projesi hedefini/vizyonunu; “Sürdürülebilir gelişme için genel sosyo-ekonomik yararın en çoğa çıkarılması, enformatik sektörünün donanım, iletişim hizmetleri, yazılım ve içerik sanayii alt dallarında ulusal katkı payını yukarı doğru sıçratması, küresel enformatik pazarından pay alabilmek için bölgesinde öncülük yapması ve bu noktaları gerçekleştirecek politikalar ve yapılanmalar üretilmesi” olarak ortaya koymuştur.

1997 Temmuz ayında başlayan çalışmanın ilk aşamasında, Türkiye’de 4000 haneyi kapsayan bir saha araştırmasıyla iletişim teknolojileri kullanımının dağılımı ve kullanım yeteneği konusunda bilgiler elde edilmiştir. Geleceğe yönelik tutumları da ölçen saha araştırmasında çeşitli değişkenlerin yaş, gelir, cinsiyet, eğitim gibi sosyo-ekonomik göstergelerle ilişkisi kurulabilmiştir. Böylece, sosyo-ekonomik verilerin ve neden/sonuç ilişkilerinin kurulmasının da yolu açılmıştır.

Geleceğe ilişkin vizyon, senaryo ve öngörülerin oluşturulması aşamasında çalışmanın doğası gereği katılımlı yöntemler kullanılmış, 200’den fazla sektör temsilcisi

ile yüz yüze görüşmeler yapılarak, gelecekte Türkiye’de kullanılacak altyapı ile ilgili öngörü ve kestirimlerde bulunulmuştur. Bu çalışmada teknolojiadaki gelişmeler ve maliyetleri, nüfus ve eğitim ile ilgili gelecek öngörülerini ortaya konmuştur. Altyapıda kullanılacak teknolojilerdeki eğilimler ve maliyetler TESİD üyesi firmaların uzmanları ve proje ofisi elemanlarınca oluşturulan bir çalışma grubunda belirlenmiştir. Yapılan bu saptamalar, Temmuz 1998 tarihinde Antalya’da yapılan, aralarında müsteşar yardımcılarını, genel müdürler ve kurum başkanlarının da bulunduğu geniş katılımlı bir çalışma toplantısında tartışılmış, Bilgi Toplumu 2010 için sektörel vizyonlar oluşturulmuştur.

Politika ve yapılanma önerileri, planlanan altyapı ve incelenen dünya örneklerinden hareketle yine geniş katılımlı yöntemlerle oluşturulmuştur. Bu kapsamda, Kasım 1998 tarihinde sanayi ve kamu kesiminden 100’e yakın uzmanın katılımı ile bir çalışma toplantısı düzenlenmiş, Türkiye’nin öncelikleri ve kullanılması gereken teşvik ve uygulama araçları konusunda düşünceler üretilmiştir. 1999’un ilk altı aylık dönemindeyse, altyapı planlamasının güncellenmesi gerçekleştirilmiş, yeni veriler ışığında tutarlılık analizleri yapılmıştır. Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı (TUENA) Ana planı 1999 Temmuz ayında Ulaştırma Bakanlığı tarafından kabul edilmiştir⁹⁹.

3.3.3. IX. Ulaştırma Şurası Haziran 1998

Haziran 1998’te gerçekleştirilen ulaştırma şurasında da Türkiye’yi “bilgi toplumuna” taşımak üzere, bilgi toplumunun alt yapısını oluşturacak olan elektronik ticaret ile ilgili teknik altyapı konusunda gerekli düzenlemelerin yapılması ve yönlendirilmesi, gençlerimizin, öğrencilerimizin, tüm halkımızın internet ve benzeri hizmetlerden tam anlamıyla yararlandırılması, sonuç bildirgesinde yer almıştır.

3.3.4. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu: Nisan 2000

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı için, bilişim teknolojileri ve politikaları alanında özel ihtisas komisyonu oluşturulmuş ve bu alandaki politikalarla ilgili ayrıntılı

⁹⁹ <http://www.ubak.gov.tr/tr/alt/sura.htm>. (25.06.2007)

bir rapor hazırlanmıştır¹⁴. Planın altıncı bölümü, 127. maddesinde “bilgi ekonomisi ve toplumuna geçiş için mevcut çalışmalar da dikkate alınarak eylem planları hazırlanacaktır” denmektedir. Özel ihtisas komisyon raporunda bilgi toplumu olma yolunda, altı ayrı başlıkta yapılması gerekenler belirlenerek öneriler oluşturulmuştur¹⁰⁰.

3.3.5. Türkiye Bilişim Şurası, Mayıs 2002

Ülkemizin bilgi toplumuna dönüştürülebilmesi ve bilişim teknolojilerini hem kullanan hem de dünya ölçeğinde üreten bir konuma gelmesi için gerekli stratejilerin belirlenmesi amacıyla; 10-12 Mayıs 2002 tarihleri arasında Ankara’da Başbakanlık Müsteşarlığı, Türkiye Zeka Vakfı, Türkiye Bilişim Derneği, Türkiye Bilişim Vakfı ve Türkiye Bilgi İşlem Hizmetleri Derneği tarafından “Türkiye Bilişim Şurası” düzenlenmiştir. Şura hazırlık çalışmaları kapsamında, “Türkiye’de Bilişim Sektörünün Gelişimi, İletişim Altyapısı, e-Ekonomi, e-Devlet, Hukuk, Eğitim, AR-GE” konularında çalışma grupları oluşturulmuştur. Bu gruplarda 300’ün üzerinde uzmanın 8 ay süren çalışmaları sonucunda ortaya çıkan taslak rapor ilk olarak şurada tartışmaya açılmış, yapılan düzeltme önerileri dikkate alınarak yenilenmiş ve 3-6 Eylül 2002 tarihlerinde 19. Bilişim Kurultayı’nda kamuoyuna sunulmuştur¹⁰¹.

3.3.6. e-Avrupa, e-Avrupa+ ve e-Türkiye Çalışmaları

23-24 Mart 2000 tarihlerinde Lizbon’da yapılan Avrupa Konseyi toplantısında, 15 AB ülkesinin Hükümet ve Devlet Başkanları, Avrupa’nın gelecek on yılda “dünyadaki en rekabetçi ve dinamik bilgi tabanlı ekonomi” haline gelmesi hedefini koymuşlardır. Bu hedef, Avrupa’nın bir an önce bilgi tabanlı ekonominin, özellikle de internetin sağladığı fırsatlardan sonuna dek yararlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu gerekliliğe yanıt olarak, 19-20 Haziran 2000 tarihinde Feira’da e-Avrupa Eylem Planı kabul edilmiştir.

Eylem Planı 2002 yılı sonuna kadar ulaşılması hedeflenen üç temel amaç belirlemiştir:

¹⁰⁰ <http://plan8.dpt.gov.tr>. (25.04.2007)

¹⁰¹ <http://www.bilisimsurasi.org.tr>. (25.06.2007).

- Daha ucuz, daha hızlı, daha güvenli internet
- İnsan kaynağına yatırım
- İnternet kullanımını özendirmek

11-12 Mayıs 2000 tarihlerinde Varşova'da yapılan Avrupa Bakanlar Konferansı'nda, Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri, 15 AB ülkesi tarafından Lizbon'da ortaya konulan stratejik hedefi benimsemiş; 15 AB ülkesinin e-Avrupa ile ortaya koyduğu girişimin bir parçası olma konusunda uzlaşmış ve AB'nin politik kararlılığına destek olarak, belirtilen bu iddialı hedefe ulaşmayı denemek ve bunda yararlanılacak zemini genişletmek amacıyla, aday ülkeler olarak kendileri için "e-Avrupa-benzeri Bir Eylem Planı"nı hazırlamaya karar vermişlerdir. Avrupa Komisyonu, Şubat 2001'de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta ve Türkiye'ye, bu ortak eylem planının oluşturulmasında diğer aday ülkelere katılmaları için davette bulunmuştur. e-Avrupa+ adı verilen bu girişim, yukarıda listelenen e-Avrupa'nın amaçlarını ve bunlara ek olarak aday ülkelerin özel durumlarına yöneliktir. Girişim, Bilgi toplumunun temel yapı taşlarını oluşturma çalışmalarının hızlandırılması ana başlığı altında, herkes için uygun fiyatlı iletişim hizmetlerinin sağlanması ve bilgi toplumu ile ilgili müktesebata uyum ve uygulamanın sağlanmasını da hedeflemektedir. Ayrıca İnternet kullanımını özendirmek de projenin hedefleri arasındadır.

Bu sırada, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde belirleyici özelliği olan ve ülkemiz açısından hedefler ortaya koyan Ulusal Program'ın 17. bölümü olan "Bilim ve Araştırma" başlığı altında, "Hükümetimiz AB çerçevesinde başlatılan ve yürütülmekte olan E-Avrupa girişimini desteklemekte ve bu girişime katkıda bulunmak istemektedir. Türkiye'de Bilgi Toplumu oluşturmak amacıyla E-Türkiye girişimini başlatıp, yönlendirmeyi ve Avrupa Birliği'ndeki çalışmalarla eşgüdümü sağlayacak bir kurumsal yapıyı, ilgili özel sektör, akademik çevreler, sivil toplum örgütleri ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği halinde oluşturmayı hedeflemektedir." denilerek, Türkiye'nin bu alandaki kararlılığı ifade edilmiştir.

İlgili tüm kurumların katılımıyla yürütülen ortak görüş oluşturma çalışmaları sonuçları AB yetkilileri ile yapılan temaslarda dile getirilerek, ülkemizin 15-16 Haziran

tarihlerinde Göteborg'da düzenlenen AB Zirvesi'nde resmen duyurulmuş olan e-Avrupa+ Girişimi'nin bir parçası olması sağlanmıştır.

Bu çalışmaların koordinasyonu ve e-Türkiye Girişimi'nin oluşturulması amacıyla Başbakanlık Müsteşarlığı koordinasyonunda 2001 Ekim ayı içinde 13 çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu gruplar ve koordinatörleri aşağıdaki gibidir.

- Eğitim ve İnsan Kaynakları Çalışma Grubu - Koordinatör Kuruluş: Milli Eğitim Bakanlığı
- Altyapı Çalışma Grubu - Koordinatör Kuruluş: Ulaştırma Bakanlığı
- Hukuki Altyapı Çalışma Grubu- Koordinatör Kuruluş: Adalet Bakanlığı
- Standartlar Çalışma Grubu- Koordinatör Kuruluş: Türk Standartları Enstitüsü Başkanlığı
- Güvenlik Çalışma Grubu- Koordinatör Kuruluş: Genelkurmay Başkanlığı
- E-Ticaret Çalışma Grubu- Koordinatör Kuruluş: Dış Ticaret Müsteşarlığı
- Yatırımlar ve Planlama Çalışma Grubu- Koordinatör Kuruluş: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
- Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu- Koordinatör Kuruluş: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
- Uluslararası İzleme ve e-Avrupa+ Grubu- Koordinatör Kuruluş: AB Genel Sekreterliği
- Özel Projeler Çalışma Grubu- Koordinatör Kuruluş: Türkiye Bilişim Vakfı
- Mevcut Durumun Tespit Çalışma Grubu- Koordinatör Kuruluş: KAMUNET Teknik Kurulu
- Ulusal Bazda Takip, Koordinasyon ve İzleme Grubu- Koordinatör Kuruluş: Türkiye Bilişim Derneği
- Sağlık - Çevre Çalışma Grubu – Koordinatör Kuruluş: Başbakanlık

Konuyla ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör ve sivil toplum örgütleri temsilcilerinin katıldığı bu çalışma grupları, ilgili alanlarında durum saptaması yapmış, hedefler belirlemiş ve yapılacak eylemleri ortaya koymuşlardır. Yürütülen çalışmaların ilk sonuçları, Mart 2002 tarihinde e-Avrupa+ Girişimi Ara Raporu'na Türkiye katkısı olarak Avrupa Komisyonu'na iletilmiştir. Grupların belirlemiş olduğu

hedefler ve gerekli eylemlerin yer aldığı e-Türkiye Eylem Planı da 3-6 Eylül 2002 tarihlerinde 19. Bilişim Kurultayı'nda kamuoyuna sunulmuştur.

3.3.7. Vizyon 2023 Teknoloji Öngörüsü

TÜBİTAK, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun kendisine verdiği görev çerçevesinde 2002 yılında Vizyon 2023 Teknoloji Öngörüsü çalışmasını başlatmıştır. TÜBİTAK'ın koordinasyonunda, ilgili kamu ve özel kuruluşlar, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarıyla eşgüdüm içinde yürütülmesi planlanan Vizyon 2023 Projesi'nin temel eksenini, ülkemizde ilk kez gerçekleştirilecek olan "Teknoloji Öngörü" alt projesi oluşturacaktır. Teknoloji Öngörü Projesi ile ilgili bütün kesimlerin geniş katılımıyla ve sistematik bir yöntemle, istenen bir geleceğe ulaşmak için bilim ve teknoloji alanında neler yapılması gerektiği konusunda "görüş toplanması ve bu görüşlerin derlenmesi" amaçlanmakta ve bu yolla oluşturulacak bilim ve teknoloji politikalarının, toplumun ilgili bütün kesimlerince sahiplenilmesi sonucunda daha fazla uygulama olanağı bulması beklenmektedir. Bu bağlamda, Vizyon 2023 kapsamında tasarılan Teknoloji Öngörü Projesi'nin başlatılmasının temel nedenleri; i) elde edilen bulguların Bilim ve Teknoloji politikalarının oluşturulmasında bir araç olarak kullanılması, ve ii) süreç yararları olarak belirlenmiştir. Proje sonucunda elde edilmesi beklenen bulgular ve kazanımlar ise şunlardır:

- Türkiye için stratejik teknolojiler ile öncelikli AR-GE alanlarının belirlenmesi,
- B&T'nin ülke gündemine girmesi, farkındalığın artırılması,
- Sürece geniş ve etkin katılım.

Türkiye için kurgulanan Teknoloji Öngörü Projesi'nde, temel unsur paneller olmak üzere, çeşitli yöntemlerin kullanılmasına karar verilmiştir. En üst organ olan Yönlendirme Komitesi Nisan ayında yaptığı toplantıda 11 adet panel belirlemiştir. Bu paneller arasında Bilgi ve İletişim Paneli de yer almaktadır. Çeşitli sosyo-ekonomik faaliyet alanları ve tematik konuları kapsayan paneller, kendi ilgi alanlarında teknoloji öngörüsü çalışması yürütecekler; panellerin ortaya koyduğu saptamalar, yaygın danışma sürecinde, ilgili toplum kesimlerinde tartışılacak ve Delfi Sorgulaması ile de geniş bir

uzmanlar grubunun görüşlerine başvurulacaktır. Yaygın danışma sürecinden elde edilen görüşlerin ışığında son şeklini alan panel çalışmalarının sonuçları, daha sonra bir bütünlük içinde ele alınarak ve “stratejik teknoloji ölçütleri” kullanılarak, ülkenin bilim ve teknoloji vizyonu ve stratejik teknoloji alanları belirlenecektir.

Vizyon 2023 Projesi'nin üst düzey yetki ve onay mercii olan Yönlendirme Kurulu, 13 Nisan 2002 tarihli ilk toplantısında, proje kapsamında oluşturulacak panelleri belirlemiştir. Sosyo-ekonomik panellerden, ilgili oldukları faaliyet alanlarında;

- Vizyon (2023'te nasıl bir Türkiye?)
- Sosyo-ekonomik hedefler (Hangi sosyo-ekonomik hedeflere ulaşırsa kurgulanan vizyon gerçekleşebilir?)
- Teknolojik faaliyet konuları (Hedeflere erişebilmek için hangi teknolojik faaliyetler gerekli?)
- Teknoloji alanları (Bu faaliyet alanları için hangi teknoloji alanlarında hangi yetenekler gerekli?)
- Türkiye'nin konumu (Bu teknolojik yeteneklerde neredeyiz?)
- Politika önerileri (Bu yeteneklere sahip olmak için neler yapmalıyız?) kapsamında çalışmalar ve raporlar beklenmektedir.

3.3.8. Bilgi Toplumu Stratejisi

2000'li yılların başından itibaren yoğunluk kazanan bilgi toplumuna geçiş sürecinde 2003 yılında “ e-Dönüşüm Türkiye Projesi” başlatılmıştır. Projenin genel koordinasyonu Devlet Planlama Müsteşarlığınca yürütülmüş olup, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, Ulaştırma Bakanı, Sanayi ve Ticaret Bakanı (daha sonra Milli Eğitim Bakanı da dâhil edilmiştir) ile üst düzey bürokratlar, sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin katılımıyla e-Dönüşüm Türkiye İcra Kurulu, özel sektörün katılımıyla Danışma Kurulu oluşturulmuştur¹⁰².

e-Dönüşüm Türkiye Projesi kapsamında ilki 2003-2004 dönemini, ikincisi de 2005 dönemini içeren eylem planları hazırlanmıştır. Ayrıca 2005 yılında, bilgi

¹⁰² DPT, Bilgi Toplumu Stratejisi 2006-2010, Ankara-2006a, s.1

toplumuna dönüşümün gerçekleştirilmesine yönelik orta ve uzun vadeli strateji ve hedefleri belirlemek üzere 2006-2010 dönemini kapsayacak olan "Bilgi Toplumu Stratejisi" hazırlık süreci başlatılmıştır¹⁰³.

Temel hedefleri;

- Kamuda iş süreçlerinin gözden geçirilerek kamu yönetiminde ve işleyişinde modernizasyonun sağlanması,
- Kamunun vatandaşlara ve iş dünyasına sunduğu hizmetlerin daha etkin, hızlı, kolay erişilebilir ve verimli sunulması,
- Vatandaşların bilgi toplumu imkânlarından azami düzeyde faydalanmalarının sağlanması, sayısal uçurumun azaltılması, istihdam ve verimliliğin artırılması,
- Bilgi iletişim teknolojilerinin daha fazla katma değer yaratmak üzere, işletmeler tarafından yaygın ve etkin kullanımın sağlanması,
- İletişim hizmetlerinde yaygın, nitelikli ve uygun fiyatlarla hizmet sunumu sağlayacak rekabetçi ortamın tesisi ile bilgi ve iletişim teknolojileri sektörünün büyümesinin sağlanması ve küresel rekabetçi bir sektör olarak konumlandırılması,

olarak tespit edilen "Bilgi Toplumu Stratejisi" ve ek'i "Eylem Planı" 11.07.2006 tarih ve 2006/38 sayılı Yüksek Planlama Kurulu kararıyla onaylanmış, 28.07.2006 tarih ve 26242 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bilgi Toplumu Stratejisi kapsamında Türkiye'nin öncelikleri yedi ayrı başlıkta tespit edilmiş ve her başlık için stratejik yön, 2010 yılı hedefleri ve bu hedeflere ulaşmak için izlenecek süreç aşağıda ele alınmıştır.

---

¹⁰³DPT, a.g.m. s.1-2

3.3.8.1. Sosyal Dönüşüm

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı ile ekonomik ve sosyal faydayı artırmayı amaçlayan etkin kullanım odaklı stratejik yön belirlenmiştir. Öğrenciler, çalışanlar ve işsizler odak kitleler olarak seçilmiştir.

- Her iki kişiden birisinin internet kullanıcısı olması,
- Her üç kişiden birisinin e-devlet, e-ticaret veya e-egitim hizmetlerinden faydalanması, ortaöğrenim mezunu her öğrencinin iletişim teknolojileri kullanım yetkinliğine sahip olması,
- Kamu İnternet Erişim Merkezleri (KIEM) aracılığı ile herkese bilgi ve iletişim teknolojilerini öğrenme fırsatı sunulması,
- İnternetin toplumun her kesimi için güvenli bir ortam haline getirilmesi,
- 2010 yılı hedefleri olarak belirlenmiştir.
- 2010 yılı hedeflerine ulaşmak için izlenecek politikalar şu şekilde belirlenmiştir¹⁰⁴;

a- Yaygın Erişim; Okullarda bilgi teknoloji laboratuvarlarının artırılması, engellilerin KIEM'e ulaşım imkânlarının sağlanması, hanelerde internet kullanıcılığın artırılması için tüm kesimlere uygun kampanyalar düzenlenmesi gibi tedbirler belirlenmiştir.

b- Odaklı Yetkinlik; Öğrenci, çalışan, asker ve işsizlere yönelik okullarda ve KIEM'de iletişim teknolojilerinin etkin kullanımına yönelik eğitimler verilmesi ile eğitim standartlarının belirlenmesi sağlanacaktır.

c- Yüksek Motivasyon ve Zengin İçerik; Bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı kolaylıklar hakkında bilgilendirme ile kamu ve özel kesimin elektronik ortamda sunduğu hizmetlerin yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

3.3.8.2. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin İş Dünyasına Nüfuzu

- Yıllık toplam ticaretin % 15'inin e-ticaret aracılığı ile yapılması,

¹⁰⁴ DPT, a.g.m. s.23

- KOBİ'lerin tamamına yakınında en az bir bilgisayarın bulunması,
- İşletmelerin en az % 75'inin geniş bant internet erişimine sahip olması,
- İşletmelerin en az %15' inin kurumsal kaynak planlaması, %12' sinin de tedarik zinciri yönetimi gibi bilgi çağının gerektirdiği modern iş uygulamalarını kullanır hale gelmesi,

Yukarıda belirtilen hususlar başlıca 2010 yılı hedefleri olarak belirlenmiştir.

2010 yılı hedeflerine ulaşmak için izlenecek politikalar ise şu şekilde ifade edilmiştir;

- a- **Devlet ile İş Yapma Kolaylıklarının Sağlanması;** çevre izinleri, patent ve marka tescil işlemleri, dış ticaret işlemleri, ticari defter ve fatura ibrazı gibi işlemler çevrimiçi hale getirilerek maddi kaynak ve zaman kaybının önüne geçilecektir.
- b- **Bilgi Edinme Ortamının Sağlanması;** yatırımcıların Türkiye'de yükselen sektörler ve verilen teşvikler hakkında tek noktadan bilgilendirilmesi, şirket kuruluşu vb. konularda danışmanlık sunulması sağlanacaktır.
- c- **İşletme ve Çalışanların Bilgi İletişim Teknolojileri Yetkinliğinin Geliştirilmesi;** uzaktan eğitim yoluyla çalışanların mesleki kapasiteleri artırılabilecektir.
- d- **e-Ticaretin Geliştirilmesi;** güvenlik sorununa karşı gerekli tedbirler alınarak, e-imza yaygınlaştırılacaktır.

3.3.8.3. Vatandaş Odaklı Hizmet Dönüşümü

Kullanımı yoğun ve getirisi yüksek kamu hizmetlerinden başlamak üzere, kamu hizmetlerinin elektronik ortama taşınarak etkinliği artırmak temel stratejik yöndür.

- Kamu hizmetlerinin 7 gün 24 saat esasına göre elektronik ortamda vatandaşlara sunulması,
- Her üç kamu işleminden birisinin elektronik kanaldan yapılması,
- Kamu hizmetlerinin % 70'inin elektronik ortamda sunulması,
- Elektronik kamu hizmetlerinin tek noktadan e-devlet ana kapısı üzerinden sunulması,

2010 yılı hedefleri olarak belirlenmiş olup, bu hedeflere ulaşmak için izlenecek politikalar ise şu şekilde ifade edilmiştir;

- a- **Vatandaş Odaklı Yaklaşım;** iş süreçleri standart hale getirilerek tüm kullanıcılara aynı kalite ve sürede hizmet sunulacaktır. Talep edilen hizmetin hangi aşamada olduğu takip edilebilecektir.
- b- **Hizmet Dönüşümü;** kamu hizmeti sunumunda mevcut süreçler basitleştirilecek, kamu kurumları arasında etkin bilgi ve belge paylaşımı sağlanacaktır.
- c- **İletişim Yönetimi;** kamu hizmetlerinde yapılan iyileştirmeler hedef kullanıcılara tanıtılacaktır.
- d- **Sağlık Hizmetleri;** randevu, kişisel kayıtlara ulaşım, ödeme, sağlık raporu gibi hizmetler kişisel verilerin mahremiyeti gözetilerek elektronik kanallardan sunulacaktır.
- e- **Eğitim ve Kültür Hizmetleri;** yüksek öğretimde kayıt, burs ve yurt başvuru işlemleri elektronik kanallara taşınacaktır. İlk ve orta öğretimde bütüncül bir veri bankası kurularak eğitim politikalarının bilgiye dayalı oluşturulması sürecine destek sağlanacaktır. e-sınav uygulamaları yaygınlaştırılacaktır. Kütüphane hizmetleri, katalog tarama ve içeriğe erişim hizmetleri elektronik ortamda sunulur hale gelecektir.
- f- **Adalet ve Emniyet Hizmetleri;** ulusal yargı ağının geliştirilmesi sağlanacaktır. Ehliyet başvurusu, emniyet raporları ve araç ruhsat işlemleri gibi hizmetler elektronik kanallardan sunulacaktır.
- g- **Sosyal Güvenlik ve Yardım Hizmetleri;** sosyal güvenlik kurumları bilgi sistemleri tek çatı altında toplanarak hizmette etkinlik sağlanacaktır. İş ve işçi bulma işlemleri tek noktadan elektronik olarak verilecektir.
- h- **Vatandaşlık, Kayıtlar ve İzinler;** adres ve tapu kayıtları elektronik ortama taşınacaktır. Temel kimlik bilgileri ile acil tıbbi müdahale hallerinde zorunlu asgari sağlık bilgilerini de içeren elektronik vatandaşlık kartı uygulamasına geçilecektir.
- i- **Tarım Hizmetleri;** tarım bilgi sisteminin kurulumu tamamlanacak, tarım politikaları bilgi teknolojileri yardımı ile bilimsel analizlere dayalı şekilde oluşturulacaktır.

- j- Ulaşım Hizmetleri;** trafik yoğunluğunun engellenmesi ve mevcut alt yapının etkin kullanılabilmesi için yeni teknolojilerden faydalanılarak ulaşım talebinin etkin yönetimine yönelik uygulamalar geliştirilecektir.
- k- Maliye;** elektronik fatura ve ticari defterlerin elektronik ortamda tutulması ve ibrazına yönelik uygulama başlatılarak, ticaretin kolaylaştırılması, denetimin etkinleştirilmesi sağlanacaktır.
- l- Yerel Yönetimler;** elektronik ortamda sunulan hizmetler geliştirilecek, e-demokrasi uygulamalarıyla halkın yönetime etkin katılımı sağlanacaktır.

3.3.8.4. Kamu Yönetiminde Modernizasyon

Verimliliği ve vatandaş memnuniyetini öncelikli olarak gözeten, ülke koşullarına uygun örgüt ve süreç yapılanmalarına sahip etkin bir e-devlet oluşumunun bilgi ve iletişim teknolojileri desteği ile hayata geçirilmesi temel stratejik yöndür.

- Kurumlarda proje yönetimi yetkinliğinin artırılması,
- 2010 yılında kamu cari giderlerinden %9 tasarruf sağlanması,
- Planlanan süre ve bütçe içerisinde tamamlanamayan projelerin en çok %10 seviyesinde kalması,

Başlıca 2010 yılı hedefleri olup, bu hedeflere ulaşmak için izlenecek politikalar şu şekilde belirlenmiştir¹⁰⁵;

- a. Bilgi Toplumu Kurumsal Yapılanması ve Yönetişim;** bu süreçte stratejilerin ve eylemlerin hayata geçirilmesi, koordinasyonu ve izlenmesi amacıyla kurum içi, kurumlar arası ve kurumlar üstü örgütsel yapılar oluşturulacaktır.
- b. Ortak Teknoloji Hizmetleri ve Altyapı;** e-devlet kapısı, güvenli kamu ağı, bilgi sistemleri olağanüstü durum yönetim merkezi, coğrafi bilgi sunum sistemi gibi ortak altyapılar kurulması ve bazı ortak yazılımların geliştirilerek kurumlara yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
- c. Etkin Tedarik Yöntemi;** kamu kurumlarının ihale yöntemiyle yaptığı satın alımlar elektronik kanallara taşınacaktır.

¹⁰⁵ DPT, a.g.m. s.35-36

- d. **Veri ve Bilgi Yönetimi;** kamu kaynağı ile üretilen bilgilerin ücretsiz paylaşımı esas olacak, vatandaşlardan aynı konuda mükerrer bilgi istenmeyecektir.
- e. **İnsan Kaynağı ve Yetkinlik Gelişimi;** kamu kurumlarında çalışan personelin e-devlet uygulamaları konusunda yetkinliği artırılacaktır.
- f. **Güvenlik ve Kişisel Bilgilerin Mahremiyeti;** bilgi güvenliğinin sağlanması amacıyla yasal düzenleme yapılacak, kişisel bilgilerin erişimine ilişkin yetki sınırlamaları belirlenecektir.

3.3.8.5. Küresel Rekabetçi Bilgi Teknolojileri Sektörü

Türkiye'nin bölge ülkeleri içerisinde yazılım ve hizmet merkezi olarak konumlanması ve bilgi teknolojileri pazarının gayri safi yurt içi hasıla içindeki %0,8 olan payının OECD ortalaması olan %2'nin üzerine çıkması 2010 yılı hedefi olarak konulmuştur.

Söz konusu hedefe ulaşmak için;

- a. **İnsan Kaynağı Geliştirme;** bilgi teknolojileri ile ilgili alanlardan eğitim almış mühendis sayısının artırılması, teknik eğitimlerin ve sertifika programlarının yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
- b. **Sektör Yapılanması;** Türkiye'nin üretim ve operasyon merkezi olmasının sağlanması amacıyla bilişim vadisi kurulacak, teknopark yapılanmalarında üniversite-özel sektör işbirliğine önem verilecektir.
- c. **İhracatın Artırılması;** uluslar arası organizasyonlara katılım ve tanıtım faaliyetleri artırılabilecek, sektöre yönelik ihracat teşvikleri yaygınlaştırılacaktır.

3.3.8.6. Rekabetçi, Yaygın ve Ucuz İletişim Altyapı Hizmetleri

Toplumun her kesimine yönelik yüksek kalitede ve uygun maliyetli geniş bant erişim imkânı sağlanması temel stratejik yöndür.

- Sektörde rekabetin sağlanması için gerekli düzenlemelerin sağlanması,

- Rekabet düzeyinin Avrupa Birliği'nin ilk 5 ülkesi seviyesine geliştirilmesi,
- Nüfusun %95'inin geniş bant internet erişimine ulaşması,
- Maliyetin OECD ortalamalarına çekilmesi,

başlıca 2010 yılı hedefleridir¹⁰⁶.

Bu hedeflere ulaşmak için;

- a. Telekomünikasyon Sektöründe Rekabetçi Ortamın Oluşturulması;** yeni nesil mobil sistemler ve geniş bant telsiz erişim sistemleri yetkilendirilmeleri gibi düzenlemeler hayata geçirilecektir.
- b. İletişim Hizmetlerinde Vergi Düzenlemesi;** özel iletişim vergisine yönelik yeni düzenlemeler yapılacaktır.
- c. İletişim Altyapılarının Yaygınlaştırılması ve Geliştirilmesi;** işletmelerin ortak altyapılar kurmaları özendirilecektir.

3.3.8.7. Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi

- Toplam Ar-Ge harcamalarının %20'sinin bilgi toplumuna dönüşümü desteklemeye yönelik alanlarda gerçekleşmesini sağlamak,
  - Toplam araştırmacı sayısının 40.000'e ulaşması,
- başlıca 2010 yılı hedefleri olarak belirlenmiştir.

Araştırmacı yetiştirme programları geliştirilmesi, Ar-Ge çalışmalarının devletin önderliğinde güdümlü projeler aracılığıyla başlatılması, teknoloji geliştirme merkezleri ve üsler oluşturacak başlangıç sermayesi ve risk sermayesi uygulamalarının geliştirilmesi verilen hedeflere ulaşmak amacıyla tespit edilen politikalaradır.

Bilgi Toplumu Stratejisi (2006-2010) kapsamında hazırlanan eylem planı doğrultusunda hangi hizmetlerin (eylemlerin), hangi kurumlar aracılığıyla, hangi zaman diliminde gerçekleştirileceği tespit edilmiştir. Eylem planı çerçevesinde toplamda 39 kamu kurumunca 111 ayrı eylemin 2.884.384.096 TL maliyetle gerçekleştirilmesi öngörülmüştür.

---

¹⁰⁶ DPT, a.g.m. s.40

Tablo 5 : Stratejik Öncelikler İtibarı ile Eylem Sayısı ve Maliyetlerin Dağılımı

Stratejik Öncelik	Eylem Sayısı	Maliyet (TL)	Yüzde Pay
Vatandaş Odaklı Hizmet Dönüşümü	41	787.889.641	27
Sosyal Dönüşüm	14	575.240.010	20
Rekabetçi, Yaygın ve Ucuz İletişim Altyapı ve Hizmetleri	7	401.680.000	14
Kamu Yönetiminde Modernizasyon	21	385.003.086	13
Küresel Rekabetçi Bilgi Teknolojileri Sektörü	13	297.982.431	10
BİT'in İş Dünyasına Nüfuzu	12	268.102.707	9
Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi	3	168.486.221	6
Toplam	111	2.884.384.096	100

Kaynak: DPT, Bilgi Toplumu Stratejisi Eylem Planı (2006-2010), 2006, s. 41

3.3.9. Dokuzuncu Kalkınma Planı

Dokuzuncu Kalkınma Planında, Türkiye'nin bilgi teknolojisi alanında mevcut durumu ortaya konmaya çalışılmıştır. Bilgi teknolojileri sektörüne yönelik ulusal stratejik yönün çizilmesinde yardımcı olacak güçlü ve zayıf yönler ile fırsatlar ve tehditler bu kapsamda analiz edilmiştir. Dolayısıyla, önümüzdeki dönemde Türk Bilgi Teknolojisi sektörünün küresel pazardan daha yüksek oranda pay almasını sağlayacak, yüksek katma değerli ürünler tasarlayan, üreten ve ihraç edecek kapasiteye ulaşması için yapılması gerekenler ortaya konmuştur.

Bu bağlamda, Türkiye'nin önündeki fırsatları hızlı ve etkin bir şekilde değerlendirebilmesi için gerekli olan yapısal dönüşüm ile ilgili tespitler yapılmıştır. Buna göre gerekli olan yapısal dönüşüm temelde aşağıdaki konuları kapsamaktadır¹⁰⁷:

- Araştırma, teknoloji ve yenilikçilik toplum kültürünün geliştirilmesi,
- Ulusal sistemimizi oluşturan tüm paydaşların roller ve performans gerekleri tanımlanmış sistemik bütünlük içerisinde çalışmasının güçlendirilmesi,

¹⁰⁷ DPT, Bilgi ve İletişim Teknolojileri Özel İhtisas Komisyonu, Bilgi Teknolojileri Alt Komisyonu Raporu, Ankara 2007, s.70

- Eğitim sistemimizin modern araştırma, geliştirme ve yenilikçilik yaklaşımlarına ve ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirilmesine dönüşümünün sağlanması,
- Özel sektörün araştırma, geliştirme ve yenilikçilik faaliyetlerine her seviyede katkı ve katılımının sağlanması,
- Ulusal Ar-Ge yatırımlarının öncelik ve ihtiyaçlar ile uyumlu, koordineli, rasyonel ve etkin kullanımının sağlanması,
- Teknolojik girişimciliğin özendirilmesi ve desteklenmesi,
- İşlevsel modern bir araştırma, geliştirme ve yenilikçilik sisteminin ihtiyaç duyacağı tüm sağlayıcı faktörlerin başta fikri mülkiyet hakları koruma, finansman, insan kaynakları olmak üzere geliştirilmesi ve desteklenmesi.

3.3.10. Kronolojik Bazda E-Devlet Çalışmaları

1-) 2000 Öncesi Dönem:

- 1998 yılında Maliye Bakanlığınca VEDOP uygulanmaya başlanılmıştır.
- İçişleri Bakanlığınca MERNİS çalışmalarına 1998 yılında başlanılmış, 2000 yılında tamamlanmıştır. Her vatandaşa 11 haneli vatandaşlık kimlik numarası dağıtılmıştır¹⁰⁸.

2-) 2000-2005 Arası Dönem:

- e-Dönüşüm Türkiye Projesi hazırlanmıştır.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca e-Bildirge Projesi 2004 yılında uygulanmaya başlanılmıştır.
- 2004 yılında Maliye Bakanlığınca vergi beyannameleri internet aracılığı ile alınabilir hale getirilmiştir.
- Elektronik başvuru imkânlarını da düzenleyen Elektronik İmza Kanunu, Bilgi Edinme Kanunu ve Tüketici Hakları Kanunu 2004 yılında yürürlüğe girmiştir.

¹⁰⁸ DPT, e-Devlet Raporu, Ankara-2009, s.8

- İçişleri Bakanlığınca Kimlik Paylaşım Sistemi 2005 yılında faaliyete geçirilmiştir.
- Türk Telekom tarafından e-devlet ana kapısı çalışmaları 2005 yılında başlatılmıştır. Ancak Türk Telekom'un özelleştirme sürecinde hukuki sorunların oluşmaması için 2006 yılında TÜRKSAT A.Ş. e-Devlet Ana Kapısı Projesi'ni yürütmekle görevlendirilmiştir¹⁰⁹.

3-) 2006-2010 Arası Dönem:

- Milli Eğitim Bakanlığı'nca Mayıs 2006'da e-Okul projesi çalışmaları başlatılmıştır.
- Ulusal Bilgi Toplumu Stratejisi Temmuz 2006'da yürürlüğe girmiştir.
- Türkiye Yatırım Portalı Temmuz 2006'da kurulmuştur.
- Kamu İnternet Siteleri Standartları 27.01.2007 tarihli Başbakanlık Genelgesi ile kılavuz halinde tespit edilmiştir.
- İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlemesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun Mayıs 2007'de yürürlüğe girmiştir.
- Haziran 2007'de OECD tarafından Türkiye'de e-Devlet Raporu yayınlanmıştır.
- Elektronik vatandaşlık kartına ilişkin çalışmalar 04.07.2007 tarihli Başbakanlık Genelgesi ile yayımlanmıştır.
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca Tapu ve Kadastro Modernizasyonu Projesi çalışmaları Mayıs 2008'de başlatılmıştır.
- Gelir İdaresi Başkanlığı elektronik fatura sistemine 14.05.2008 tarihli genelge ile geçmiştir.
- Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminin Uygulanması Hakkındaki Başbakanlık Genelgesi 21.05.2008 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- Haziran 2008 itibarıyla internet abone sayısı 5.3 milyonu geniş bant (ADSL) olmak üzere 5.4 milyona ulaşmıştır.

¹⁰⁹ DPT, a.g.m. 2009, s.6-7

- Elektronik Haberleşme Kanunu 10.11.2008 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- Kamu alımlarının elektronik ortamda gerçekleştirilmesine imkân sağlayan Kamu İhale Kanunu ile Kamu İhale Sözleşmelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 05.12.2008'de yayımlanmıştır.
- E-Devlet Ana Kapısı (www.turkiye.gov.tr) 18.12.2008 tarihinde hizmete açılmıştır.
- İnternet hizmetleri üzerindeki, daha önce sabit hizmetler için %15, mobil hizmetler için de %25 olan Özel İletişim Vergisi 18.02.2009 tarih ve 5838 sayılı Kanun ile %5'e indirilmiştir.
- Mart 2009'da bilgisayar ve bazı bilgisayar parçalarından alınan %18'lik KDV 2009 yılı Haziran ayı sonuna kadar geçici olarak %8'e indirilmiş ve bu süre geçici olarak daha sonra 3 ay daha uzatılmıştır.
- Yüksek Seçim Kurulu tarafından Bilgisayar Destekli Merkezi Seçmen Kütüğü Sistemi (SEÇSİS) Mart 2009'da hayata geçirilmiştir.
- Haziran 2009'da, Milli Eğitim Bakanlığı, 2009-2010 öğretim yılında okula yeni başlayan öğrencilerin kimlik ve adres bilgilerini, Kimlik Paylaşım Sistemi vasıtasıyla MERNİS, Adres Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ve e-Okul veritabanları arasında veri paylaşımı ve birlikte çalışılabilirliğin sağlanmasıyla, elektronik ortamda almış ve otomatik olarak ikametlerine en yakın okula kayıtlarını gerçekleştirmiştir.
- Üçüncü Nesil Mobil Hizmetlere (3G) ilişkin yetkilendirme süreci Nisan 2009'da tamamlanmış ve üç işletmeci hizmet sunumuna 2009'da başlamıştır.
- Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Esaslara İlişkin Yönetmelik, Bakanlar Kurulu tarafından 31.07.2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Yönetmelik, kamu kurumlarının bilgi ve veri tabanlarını paylaşması, kamu kurumlarında bulunan bilgi ve belgelerin vatandaşın tekrar istenmemesi, kurumların hizmet sunumu ile ilgili belgeleri elektronik ortama taşınmaları gibi hususlarda kamu kurumlarına yükümlülükler getirmektedir.
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nce Ekim 2009'da Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS) kamuoyuna tanıtılmıştır.

- Kasım 2009'da Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) geliştirilerek SMS bilgi sistemi hizmet vermeye başlamıştır. SMS bilgi sistemiyle vatandaşlar ve avukatlar SMS yoluyla davalar ve dava dosyaları hakkında bilgi alabilmekte, duruşma tarihlerini öğrenebilmekte, icra takibi hakkında bilgi alabilmekte ve davalardaki son gelişmelerini takip edebilmektedir.¹¹⁰

3.3.10.1. Vatandaşlara Yönelik e-Devlet Hizmetleri

Vatandaşlara yönelik e-Devlet hizmetlerini 12 başlık altında ifade etmek mümkündür. Söz konusu başlıklar aşağıda belirtilmiştir:

- 1- Gelir vergileri: Bildirim ve değerlendirme
- 2- İş kurumları aracılığıyla iş arama hizmetleri
- 3- Sosyal güvenlik katkısı (sigorta primleri)
- 4- Kişisel belgeler (pasaport ve sürücü belgesi)
- 5- Araç ruhsatları
- 6- İnşaat ruhsat başvurusu
- 7- Polise ihbarda bulunma (örneğin hırsızlık ihbarı)
- 8- Kamu kütüphaneleri (katalog bilgileri ve arama araçları)
- 9- Doğum ve evlilik belgeleri: Başvuru ve alma
- 10- Yüksek öğrenim/üniversite kayıtları
- 11- Taşınma (adres değişikliği) bildirimini
- 12- Sağlığa ilişkin hizmetler (değişik hastanelerin hizmetleri hakkında interaktif tavsiye alma; randevu alma)

3.3.10.2. İşletmelere Yönelik e-Devlet Hizmetleri

İşletmelere yönelik olarak sunulan e-Devlet hizmetleri ise 8 başlık altında belirtilmektedir:

- 1- Çalışanlar için sigorta primleri
- 2- Kurumlar vergisi: Bildirim, onaylama
- 3- KDV: Bildirim, onaylama

---

¹¹⁰ DPT, a.g.m.,2009, s.3-6

- 4- Yeni şirket kaydı
- 5- İstatistik birimine veri iletimi
- 6- Gümrük bildirimleri
- 7- Çevre ile ilişkili izinler (raporlama dâhil)
- 8- Kamu alımları

3.4. Milli Eğitim Bakanlığında e-Devlet Uygulamaları

Milli Eğitim Bakanlığının bilişim teknolojileri vizyonu; “Eğitim sistemini ileri teknolojilerle kaynaştırmak, yeniliklerle desteklemek, ölçüp değerlendirerek sürekli geliştirmek, bilişim teknolojilerini kullanarak öğrenci merkezli ve proje tabanlı eğitim sağlamaktır”.¹¹¹

Personel sayısı, fiziki kapasitesi ve hizmet verdiği kitle açısından ülkemizin en büyük örgütlerinden biri olan Milli Eğitim Bakanlığı, e-dönüşüm Türkiye Projesi kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri (MEBBİS) projesini uygulamaya başlamıştır. Merkez, taşra ve personele ilişkin tüm veriler elektronik ortama taşınarak hem yönetiminin tek elden yürütülmesi sağlanmış, hem de hizmet alıcıların hızlı, kolay ve güvenilir hizmet almaları sağlanmıştır.

I. MEBBİS Modülleri

1- MEBBİS

- a) Devlet Kurumları Modülü
- b) e-Yatırım İşlemleri
- c) Meis İşlemleri
- d) e-Alacak Modülü
- e) e-Burs Modülü
- f) Evrak Modülü
- g) Hizmet içi Eğitim Modülü
- h) Kitap Seçim Modülü
- i) Döner Sermaye Modülü
- j) EgiTek Sınav Modülü

¹¹¹ Milli Eğitim Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planı, s. 36.

- k) IOMY Yolluk Modülü
- l) MTSAS Modülü
- m) Özel Eğitim Kurumları Modülü
- n) Özürlü Birey Modülü
- o) RAM Modülü
- p) TKB Modülü
- r) Beden Eğitim Spor İzcilik
- s) Performans Ölçme Değerlendirme
- t) Bilgisayarlı Eğitime Destek
- u) MEB İnternete Erişim Modülü
- v) Öğretmene Hizmet Modülü
- y) Eğitici Bilgisayar Formatör Öğretmen Modülü
- z) Yönetici Modülü

2- Personel İşlemleri

- a) Özlük Modülü
- b) Atama Modülü
- c) Norm İşlemleri
- d) İnceleme – Soruşturma
- e) Teftiş Modülü
- f) Kişisel Bilgiler Modülü
- g) Başvuru İşlemleri
- h) Kontenjan Modülü

3- e- Okul

- a) e-Okul Kullanıcı Girişi
- b) Veli Bilgilendirme Sistemi

4- e- Mezun

- a) Mezun Öğrenci Girişi
- b) Okul Girişi
- c) İşveren Girişi

5- Halk Eğitim

- a) Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü web Uygulamaları
Kullanıcı Girişi

6- Açık Öğretim Kurumları

- a) Açık Öğretim Lisesi ve Mesleki Açıköğretim Öğrenci Girişi
- b) Açık Öğretim Lisesi ve Mesleki Açıköğretim Halk Eğitim Merkezi Girişi
- c) Açık İlköğretim Okulu Öğrenci Girişi
- d) Açık İlköğretim Okulu Halk Eğitim Girişi

7- e- Yurt

- a) e- Yurt Kullanıcı Girişi

8- e- Taşınır

- a) Taşınır Mal Yönetmeliği Modülü

II- e-Okul

Okul müdürlüklerince yapılan işlemlerin elektronik ortama taşınması esasında yola çıkılarak geliştirilmeye başlanmış bir okul yönetim sistemi olan e-okul projesi, e-kayıt sisteminin 2006-2007 öğretim yılında beş büyük ilde (İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Eskişehir) uygulanmaya açılmasıyla başlamıştır. 2007-2008 öğretim döneminde tüm Türkiye’de uygulamaya geçilmiştir.¹¹²

EĞİTEK Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 09.09.2009 tarihli e-okul sunumu yansılarında e-okul projesinin faydaları şu şekilde sıralanmıştır;

- Bilgiler merkezi bir veri tabanında tutulmaktadır,
- Okullarda ayrıca program kurulumu yapılmasına gerek kalmamaktadır,
- Okullar için değişiklik, güvenlik, yedekleme ve bakım masrafları oluşturmamaktadır,
- Okulların ders programlarını değiştirerek güncel mevzuata uygun hale getirmeleri sağlanmıştır,
- Öğrenci bilgileri kimlik numaraları esas alınarak kaydedilmeye başlanılmıştır,
- Öğrenci sayıları hatasız, noksansız tam olarak hesaplanabilmektedir,
- Dönem sonlarında tüm kullanıcılar iki hafta içerisinde ders notları ve karnelerini alabilmektedirler,

¹¹² A.R Erdem,. (2008) Türk Eğitim Sisteminin Yapısı. R. Sarpkaya (Ed.) Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi, Ankara, Anı Yayıncılık s. 27-76

- Bir okulun öğrenci işlemlerini elektronik ortamda takip etmesi için her yıl ortalama 600 TL harcaması gerekmektedir.
- Dolayısıyla $34.600 \times 600 = 20.676.000$ TL her yıl tasarruf edilmiş olacaktır¹¹³.

E-Okul sisteminin modül parçaları ve alt ekranları tablo 6'da ayrıntılı şekilde gösterilmektedir. Tablo 6'dan anlaşılacağı üzere e- okul sistemi birçok arayüzden oluşmaktadır.

Tablo 6 : e-Okul Sisteminin Modül ve Alt Ekranları Şeması

Modül Adı	Ana Ekran	Alt Ekran
Kurum İşlemleri	Giriş Ekranı	Notlar ve Duyurular
		Sınıf Atlama İşlemleri
		Mezun Öğrenci İşlemleri
		Eski Dönem Ders Ortalamaları
		Eski Dönem Ağırlıklı Not Ortalamaları
	Okul Bilgileri	Okul Bilgileri Güncelle
		Öğretim Şekli Güncelle
	Bilgi Giriş İşlemleri	Öğrenci Ekle
		Yabancı Öğrenci Ekle
		T.C. Kimlik No Değiştirme
	Şube İşlemleri	Şube Ekle
		Şube Bilgisi Girme
		Ücretli Öğretmen Ekle
	Kayıt İşlemleri	Aday Kayıt
		Aday Kayıt İptal
		Kesin Kayıt
	Resim İşlemleri	Resim Ekle
	Okula Nakil Gelecekler	Nakil Başvuru
		Nakil Kabul İşlemi
		Nakil Gelen Listesi
Okuldan Nakil Gidecekler	Nakil İstek Onay	
	Nakil Giden Listesi	
Devamsızlık İşlemleri	Günlük Devamsızlık Girişi	
	Devamsızlık Mektubu	
Ders İşlemleri	Ders Başlangıç ve Bitiş Saatleri	
	Seçmeli Dersler	

¹¹³ Hakan Akar, **E-Okul Uygulamasının Başarısına Yönelik İlköğretim Okulu Öğretmen ve İdarecilerinin Görüşleri**, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat 2009

Tablo 6 : e-Okul Sisteminin Modül ve Alt Ekranları Şeması(Devamı)

Modül Adı	Ana Ekran	Alt Ekran
Kurum İşlemleri	Ders İşlemleri	Ders Programı
		Ders Öğretmenleri
	Not İşlemleri	Not Kilitli
		Gelişim Raporu
		Davranış Notları
		Ders Notu Girişi
		Hızlı Ders Notu Girişi
Sınav Tarihleri		
Sosyal Faaliyetler	Sosyal Etkinlikler	
MEM İşlemleri	Giriş Ekranı	Notlar ve Duyurular İl Öğrenci Arama
	Devamın İzlenmesi	Devamsız Öğrenci Takip
	Tatil Günleri	Okul Tatil Günleri
	Nakil İşlemi	Nakil İşlemleri Tamamlanmayanlar
	Kapatılan Kurum İşlemleri	Öğrenci Aktarma
Öğrenci İşlemleri	Arama	Öğrenci Arama
	Öğrenci Dosya Bilgileri	Öğrenci Bilgileri
		Genel Bilgileri
		Nüfus Bilgileri
		Veli Bilgileri
		Baba Bilgileri
		Anne Bilgileri
		Kardeş Bilgileri
		Ayrılma İşlemleri
		Devamın İzlenmesi
		Özürsüz Devamsızlık
	Özürlü Devamsızlık	
	Öğrenci Not Bilgileri	Ders Notu Girişi
	Öğrencinin Aldığı Belgeler	Aldığı Belgeler
Sosyal Faaliyetler	Okuduğu Kitaplar	
Denklik ve Sınıf Yükseltme	Denklik İşlemleri	
	Sınıf Yükseltme İşlemleri	
Orta Öğretim E-Kayıt	Giriş Ekranı	Notlar ve Duyurular
	Okul Kontenjan İşlemleri	Kontenjan Girişi
	Genel Lise-Aday Kayıt	Aday Kayıt
		Aday Kayıt İptal
		Kesin Kayıt
	Mesleki Okullar E-Başvuru	Mesleki Okullar E-Başvuru Ekranı
Mesleki Okullar Güvenlik No Sorgula	Güvenlik No Sorgula	

Tablo 6 : e-Okul Sisteminin Modül ve Alt Ekranları Şeması(Devamı)

Modül Adı	Ana Ekran	Alt Ekran
Orta Öğretim ve Kurum İşlemleri	Okul Bilgileri	Okul Bilgileri
Orta Öğretim ve MEM İşlemleri	Yerel Tatiller	Yerel Tatiller
Orta Öğretim ve Öğrenci İşlemleri	Öğrenci Bilgileri	Öğrenci Arama
Sınav İşlemleri	Giriş Ekranı	Notlar ve Duyurular
	Kontenjan İşlemleri	Kontenjan Girişi
		Okul Kontenjan Bilgileri
		OGES-Kontenjan Girişi
		DPY-Kontenjan Girişi
	Öğrenci İşlemleri	Öğrenci Ara
		Öğrenci Ekle
		Resim Ekle
	DPY-B Başvuru	DPY-B Başvuru Ekranı
	OGES-E Başvuru	OGES e-Başvuru Giriş
		OGES e-Başvuru Ekranı
	YİBO ve PİO e-Başvuru	YİBO ve PİO e-Başvuru Ekranı
	OGES Diploma Notu İşlemleri	OGES Diploma Notu Giriş
	OGES Tercih Başvuru	OGES Tercih Başvuru Ekranı
	OGES Kayıt İşlemleri	Notlar ve Duyurular
		Listeleme
		Kayıt İşlemleri
	YİBO Kayıt İşlemleri	Notlar ve Duyurular
		Listeleme
		Kayıt İşlemleri
	OGES Tercihinde Yükselme ve Dilekçe İşlemi	Notlar ve Duyurular
		Listeleme
		Dilekçe Kabul Kayıt
	DPY-B Onay İşlemleri	Notlar ve Duyurular
		Başvuru Listeleme
		Onay İşlemleri
	OGES Onay İşlemleri	Notlar ve Duyurular
		Başvuru Listeleme
Onay İşlemleri		
SDB Düzeltme Giriş		
SDB Düzeltme İşlemi		
YİBO ve PİO Onay İşlemleri	Notlar ve Duyurular	
	Başvuru Listeleme	
	Onay İşlemleri	

Tablo 6 : e-Okul Sisteminin Modül ve Alt Ekranları Şeması(Devamı)

Modül Adı	Ana Ekran	Alt Ekran
Sınav İşlemleri	OGES Tercih Onay İşlemleri	Notlar ve Duyurular
		Başvuru Listeleme
		Onay İşlemleri
		OGES Güvenlik No Sorgulama
Yönetici Modülü	Giriş Ekranı	Notlar ve Duyurular
	Kullanıcı İşlemleri	Tanımlama Bilgileri
		Alt Kullanıcılar
	Güvenlik Grupları	Açılan Gruplar
Grupun Yetkileri		
Rapor Yetkileri	Rapor Yetki İşlemleri	

Kaynak: MEB (2009)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİLGİ TOPLUMUNA GEÇİŞ SÜRECİNDE MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI BİLGİ TEKNOLOJİLERİ KULLANIMINA İLİŞKİN ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, okul idarecileri ve öğretmenlerin görüşleri temelinde, MEBBİS ve e-okul kullanımının kurumsal işleyişe sağladığı katkıları irdelemek, eleştiri ve öneriler getirmektir. Bununla birlikte ankete katılanların MEBBİS ve e-okul kullanımının kurumsal işleyişe katkılarına ilişkin görüşlerinde demografik değişkenlerine göre farklılık olup olmadığını ortaya koymaktır.

4.2. Araştırmanın Önemi

Eğitim alanındaki politika belirleme çalışmalarında karşılaşılabilecek olası plansızlık ve dikkatsizlik; eğitim sistemi içerisinde bulunan öğrenci ve eğitim kadrosunu olumsuz etkileyerek, telafisi mümkün olmayan hatalar içerisine sürükleyebilir. Bu bağlamda Türk Eğitim Sisteminin özellikle kurumsal işleyişindeki gecikmeler, dikey organizasyon yapısı, zamanla artan kırtasiyecilik, iş yükü, gerek duyulan bilgiye erişim zorluğu ve hantal bürokratik yapı çözümlenmesi gereken önemli organizasyon sorunları olarak görülmektedir.

Dolayısıyla, bilgi teknolojilerinin doğru ve etkin kullanımı genelde kamu yönetiminde, özelde ise Milli Eğitim Bakanlığı'nın kurumsal yönetiminde önemli katma değer sağlayacaktır. Bu bakımdan; planlama, yönetim ve politika belirleme süreçlerindeki etkinliğin tesisi ile karar verme süreçlerinin rasyonel ve sonuç odaklı olarak oluşturulmasında MEBBİS gibi araçların kullanımı büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırma ile genelde bilgi toplumunun özellikleri ile bir üretim faktörü olarak bilginin organizasyonel dönüşüme yapmış olduğu etkiler değerlendirilmiş, özelde ise eğitim sektörünün politika belirleyicisi olan Milli Eğitim Bakanlığının kurumsal işleyişi irdelenmiştir. İçinde yaşadığımız bilgi toplumunda insan ve bilgi faktörünün artan stratejik önemi düşünüldüğünde, büyük bir kamu yatırımı olan MEBBİS projesi bilgi toplumu standartlarının yakalanmasında etkin bir araçtır. Ancak; Milli Eğitim Bakanlığında kullanılan bilgi iletişim teknolojilerinin eğitim sektörünün ihtiyaçlarına ve

değişen dış çevre şartlarına uyumlulaştırılması, bu altyapının gelecekte de katma değer yaratması açısından önemlidir. Dolayısıyla bu araştırma ile örneklem içerisindeki sistem kullanıcılarından elde edilen geri bildirimlere dayalı analiz sonuçları ve yorumları bu alandaki **literatüre önemli katkı** sağlayacaktır.

Ayrıca, bu araştırma ile elde edilen eleştiri ve öneriler sistem tasarımcıları tarafından istenildiği takdirde, sistemin iyileştirilmesi ve güncellenmesi çalışmalarında kullanılabilir olacaktır.

4.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Yöntemi

Araştırmayı nicel verilerle desteklemek amacıyla anket yöntemine başvurulmuştur. Anket soruları hazırlanırken “E-okul Uygulamasına Yönelik Öğretmen Görüşleri¹¹⁴” isimli makaleden faydalanılmıştır. Nisan-Mayıs 2010 tarihleri arasında bir aylık süreçte belirlenen örneklem grubuna (İzmir İli Buca İlçesi’nde faaliyet gösteren anadolu liseleri) bizzat ulaşılarak anketler elden dağıtılmış ve daha sonraki günlerde geri toplanmıştır. Bu şekilde dağıtılan 105 adet anket formunun 101 tanesi geri dönmüş, bunlardan 100 tanesi kullanılabilir bulunarak değerlendirmeye alınmıştır. 1 adet anketin değerlendirme dışı bırakılmasının sebebi bazı soruların cevaplayıcı tarafından boş bırakılmış olmasıdır.

Toplanan veriler SPSS 17.0 istatistik programı kullanılarak analizlere tabi tutulmuştur. Yapılan analizler ve elde edilen sonuçlar ileride ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

4.4. Araştırmanın Hipotezleri

Okul idarecileri ve öğretmenlerin görüşleri temelinde, Milli Eğitim Bakanlığı bilgi iletişim teknolojileri (MEBBİS) kullanımının kurumsal işleyişe sağladığı katkıları irdeleyerek, eleştiri ve öneri getirmeyi amaçlayan bu araştırmanın hipotezlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

$H_{1(0)}$: **Cinsiyet** açısından MEBBİS ve e-okul uygulamalarından memnuniyet düzeyine verilen cevaplar arasında fark yoktur.

---

¹¹⁴ Kenan ALLAHVERDİ, M. Akif SÖZER, “E-okul Uygulamasına Yönelik Öğretmen Görüşleri”, 17. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Sakarya, 2008, s.10-12.

H_{1(A)}: **Cinsiyet** açısından MEBBİS ve e-okul uygulamalarından memnuniyet düzeyine verilen cevaplar arasında fark vardır.

H₂₍₀₎: **Cinsiyet** açısından bilişim modülleri bağlamında öğretmen ve öğrenci boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark yoktur.

H_{2(A)}: **Cinsiyet** açısından bilişim modülleri bağlamında öğretmen ve öğrenci boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark vardır.

H₃₍₀₎: **Cinsiyet** açısından bilişim modülleri bağlamında okul ve veli ilişkileri boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark yoktur.

H_{3(A)}: **Cinsiyet** açısından bilişim modülleri bağlamında okul ve veli ilişkileri boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark vardır.

H₄₍₀₎: **Eğitim düzeyi** açısından MEBBİS ve e-okul uygulamalarından memnuniyet düzeyine verilen cevaplar arasında fark yoktur.

H_{4(A)}: **Eğitim düzeyi** açısından MEBBİS ve e-okul uygulamalarından memnuniyet düzeyine verilen cevaplar arasında fark vardır.

H₅₍₀₎: **Eğitim düzeyi** açısından bilişim modülleri bağlamında öğretmen ve öğrenci boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark yoktur.

H_{5(A)}: **Eğitim düzeyi** açısından bilişim modülleri bağlamında öğretmen ve öğrenci boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark vardır.

H₆₍₀₎: **Eğitim düzeyi** açısından bilişim modülleri bağlamında okul ve veli ilişkileri boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark yoktur.

H_{6(A)}: **Eğitim düzeyi** açısından bilişim modülleri bağlamında okul ve veli ilişkileri boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark vardır.

H₇₍₀₎: **Pozisyon** açısından MEBBİS ve e-okul uygulamalarından memnuniyet düzeyine verilen cevaplar arasında fark yoktur.

H_{7(A)}: **Pozisyon** açısından MEBBİS ve e-okul uygulamalarından memnuniyet düzeyine verilen cevaplar arasında fark vardır.

H₈₍₀₎: **Pozisyon** açısından bilişim modülleri bağlamında öğretmen ve öğrenci boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark yoktur.

H_{8(A)}: **Pozisyon** açısından bilişim modülleri bağlamında öğretmen ve öğrenci boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark vardır.

H₉₍₀₎: **Pozisyon** açısından bilişim modülleri bağlamında okul ve veli ilişkileri boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark yoktur.

H_{9(A)}: **Pozisyon** açısından bilişim modülleri bağlamında okul ve veli ilişkileri boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark vardır.

H₁₀₍₀₎: **Mesleki kıdem** açısından MEBBİS ve e-okul uygulamalarından memnuniyet düzeyine verilen cevaplar arasında fark yoktur.

H_{10(A)}: **Mesleki kıdem** açısından MEBBİS ve e-okul uygulamalarından memnuniyet düzeyine verilen cevaplar arasında fark vardır.

H₁₁₍₀₎: **Mesleki kıdem** açısından bilişim modülleri bağlamında öğretmen ve öğrenci boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark yoktur.

H_{11(A)}: **Mesleki kıdem** açısından bilişim modülleri bağlamında öğretmen ve öğrenci boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark vardır.

H₁₂₍₀₎: **Mesleki kıdem** açısından bilişim modülleri bağlamında okul ve veli ilişkileri boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark yoktur.

H_{12(A)}: **Mesleki kıdem** açısından bilişim modülleri bağlamında okul ve veli ilişkileri boyutuna ilişkin verilen cevaplar arasında fark vardır.

H₁₃₍₀₎: **Cinsiyet** ile ankete katılanların kişisel işleri için diğer e-devlet uygulamalarından yararlanmaları arasında ilişki yoktur.

H_{13(A)}: **Cinsiyet** ile ankete katılanların kişisel işleri için diğer e-devlet uygulamalarından yararlanmaları arasında ilişki vardır.

H₁₄₍₀₎: **Eğitim düzeyi** ile ankete katılanların kişisel işleri için diğer e-devlet uygulamalarından yararlanmaları arasında ilişki yoktur.

H_{14(A)}: **Eğitim düzeyi** ile ankete katılanların kişisel işleri için diğer e-devlet uygulamalarından yararlanmaları arasında ilişki vardır.

4.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın evreni, Türk Eğitim Sektöründe yer alan Anadolu Liseleri ile sınırlıdır. Araştırmanın evrenini temsil eden örneklem, Türk Eğitim Sektörü içerisinde yer alan Buca ilçesindeki Anadolu Lisesi öğretmen ve yöneticileri ile sınırlıdır.

4.6. Araştırma Verilerinin Analizi

Çalışmanın bu kısmında, örneklemde elde edilen verilerin çeşitli istatistikî yöntemlerle analiz edilmesi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.6.1. Örneklemin Demografik Özellikleri

Araştırmada kullanılan ankette, örneklemin demografik özelliklerini ölçmek üzere dört madde bulunmaktadır. Bunlar; cinsiyet, eğitim düzeyi, pozisyon ve kıdemdir. Aşağıdaki tablo, örneklemde elde edilen verilerin demografik kategorilere göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 7 : Ankete Katılanların Demografik Özellikleri

Değişkenler	Seçenekler	Frekans	Yüzde	Toplam
Cinsiyet	Erkek	38	38	100
	Kadın	62	62	
Eğitim Düzeyi	Lisans	78	78	100
	Yüksek Lisans	22	22	
Pozisyon	Yönetici-İdareci	12	12	100
	Branş Öğretmeni	88	88	
Mesleki Kıdem	10 Yıl ve Daha Az	26	26	100
	11-15 Yıl	35	35	
	16 Yıldan Fazla	39	39	

Tablo 7’de görüldüğü üzere araştırmaya katılanların %38’i erkeklerden, %62’si kadınlardan oluşmaktadır. Örneklemin çoğunluğu kadındır. Ayrıca %78’lik bir oranla büyük bir çoğunluğun lisans mezunu, %22’sinin yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların %88’i branş öğretmeni, %12’si yönetici-idareci pozisyonundadır. Mesleki kıdemlerine bakıldığında, katılımcıların ancak %5’inin 1-5 yıl arası kıdeme sahip olduğu anlaşıldığından, 10 yıl ve daha az kıdeme sahip katılımcılar beraber değerlendirilmiş ve oranı %26 olmuştur. 11-15 yıl arası kıdeme

sahip olanlar, örneklemin %35'ini; 16 yıldan fazla kıdeme sahip olanlar %39'unu oluşturmaktadır.

Tablo 8 – Ankete Katılanların İnternet ve Bilgisayar Kullanımına Yönelik Sorulara Verdikleri Cevapların Dağılımı

S.No.	Değişkenler	Seçenekler	Frekans	Yüzde	Toplam
A5	Ne kadar süredir bilgisayar kullanıcısısınız?	1-3 Yıl	12	12	100
		6-10 Yıl	29	29	
		11-15 Yıl	28	28	
		16 Yıldan Fazla	31	31	
A6	Evinizde internet bağlantısı var mı?	Evet	100	100	100
		Hayır	0	0	
A7	Ne kadar süredir evinizde internet bağlantısı var?	1 Yıldan Az	6	6	100
		1-3 Yıl	23	23	
		4-7 Yıl	39	39	
		8-11 Yıl	23	23	
		12 Yıldan Fazla	9	9	
A8	İnternete ne sıklıkta bağlanıyorsunuz?	Sık sık	67	67	100
		Arasına	27	27	
		Nadiren	6	6	
A9	İnternete ya da MEBBİS ve e-okula daha çok nereden bağlanıyorsunuz?	Okuldan	12	12	100
		Evden	86	86	
		Diğer	2	2	
A10	Kişisel işleriniz için diğer e-devlet uygulamalarını ne sıklıkla kullanıyorsunuz?	Sık sık	16	16	100
		Arasına	47	47	
		Nadiren	27	27	
		Hiç Kullanmıyorum	10	10	

Tablo 8'de görüldüğü üzere araştırmaya katılanların %31'i 16 yıldan fazla bir süredir, %28'i 11-15 yıldır, %29'u 6-10 yıldır ve %12'si 1-3 yıldır bilgisayar kullanmaktadır. Katılımcıların tamamı evlerinden internete erişebilmektedir. Söz konusu katılımcıların %9'u 12 yıldan fazla süredir, %23'ü 8-11 yıldır, %39'u 4-7 yıldır, %23'ü 1-3 yıldır ve %6'sı 1 yıldan az süredir evlerinde internet bağlantısına sahiptir. Örneklemin %67'si internete sık sık, %27'si arasına ve %6'sı nadiren bağlandığını ifade

etmiştir. Bu bağlamda, katılımcıların %86 gibi büyük bir oranı MEBBİS ya da e-okul modüllerine evlerinden bağlandıklarını belirtmiştir.

Bu durum, örneklem grubunda yer alan öğretmen ve idarecilerin internete bağlanma, MEBBİS ve e-okul gibi modülleri kullanma hususunda evlerindeki internet bağlantısını daha çok tercih ettiklerini göstermektedir.

Öte yandan, katılımcılar kişisel işleri için diğer e-devlet uygulamalarını kullanma sıklıklarına ilişkin olarak %47 oranı ile “arasıra” ve %27 oranı ile “nadiren” sıklıklarını işaretlemişlerdir. Böylece, örneklem grubundaki katılımcıların, mesleki uygulamalar dışında diğer e-devlet uygulamalarını yoğun bir şekilde kullanmadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 9: Ankete Katılanların MEBBİS ve E-OKUL Kullanımına Yönelik Sorulara Verdikleri Cevapların Dağılımı (F=Frekans, Y=Yüzde)

1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Tamamen Katılıyorum

S.No.	İfade	1		2		3		4		5		Ort.	S.S.
		F	Y	F	Y	F	Y	F	Y	F	Y		
S21	E-okul uygulaması sayesinde veliler, öğrencilerinin sınav tarihleri, ders programları, devamsızlık durumları ve not işlemleri vs. gibi performansla yönelik bilgilerini düzenli olarak takip ve kontrol edebilmektedirler.	0	0	4	4	9	9	51	51	36	36	4,19	,7614
S17	Öğrencinin devam ve devamsızlığının izlenmesi hususunda e-okul modülünün etkin olduğunu düşünüyorum.	0	0	4	4	5	5	68	68	23	23	4,10	,6590
S2	Söz konusu bilişim uygulamalarını önceki dönemlerle karşılaştırdığımda, eğitim sistemimize katkısı olduğunu düşünüyorum.	1	1	1	1	11	11	69	69	18	18	4,02	,6510
S11	Söz konusu bilişim uygulamalarının, kurumsal yönetim, kurumsal işleyiş ve performansı olumlu yönde etkilediğini düşünüyorum.	0	0	4	4	17	17	66	66	13	13	3,88	,6709
S14	E-okul uygulaması, öğrencilere yönelik yapılan değerlendirmelerin objektifliği konusunda katkı sağlamaktadır.	0	0	5	5	17	17	66	66	12	12	3,85	,6872

Tablo 9: Ankete Katılanların MEBBİS ve E-OKUL Kullanımına Yönelik Sorulara Verdikleri Cevapların Dağılımı (F=Frekans, Y=Yüzde)(Devamı)

1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Tamamen Katılıyorum

S.No.	İfade	1		2		3		4		5		Ort.	S.S.
		F	Y	F	Y	F	Y	F	Y	F	Y		
S3	Bilişim uygulamalarının kurumsal yönetim ve işleyiş ile eğitim ve öğretimdeki kırtasiyeciliği azalttığını düşünüyorum.	6	6	10	10	9	9	45	45	30	30	3,83	1,1464
S13	Bilişim uygulamalarının, öğrencilerin eğitim ve öğretim yılı içinde gösterdikleri performansın süreç olarak değerlendirilmesine katkısı olduğunu düşünüyorum.	0	0	6	6	13	13	73	73	8	8	3,83	,6522
S12	Bilişim uygulamaları sayesinde öğrencilerin okula kayıt süreci etkin ve objektiftir.	0	0	10	10	12	12	64	64	14	14	3,82	,7962
S16	E-okul uygulaması, rehber öğretmenleri olduğum öğrenciler hakkında diğer öğretmenlerin görüşlerini öğrenme imkanı vermektedir.	0	0	6	6	22	22	56	56	16	16	3,82	,7704
S20	Bilişim uygulamaları, öğrenci profili hakkında daha bütünsel analizler yapılmasına ve dolayısıyla eğitim kalitesinin artırılmasına yönelik katkı yapar.	0	0	6	6	18	18	64	64	12	12	3,82	,7160
S22	Öğrenci velileri, e-okulda öğrencileri ile ilgili herhangi bir sıkıntı ile karşılaşınca okul ile irtibata geçmektedirler.	0	0	11	11	14	14	59	59	16	16	3,80	,8409
S15	E-okul uygulamasında öğrenci notlarının hesaplanma yöntemi(sınavlar, performans, ders içi performans ve proje oranlarından oluşan toplam oran) öğrencinin başarısı üzerinde olumlu katkı yapmaktadır.	0	0	8	8	19	19	59	59	14	14	3,79	,7823
S1	Bilişim modüllerinin sayfa yapıları (sadelik, anlaşılabilirlik ve kullanılabilirlik bağlamında) beni tatmin ediyor.	2	2	13	13	14	14	60	60	11	11	3,65	,9143
S4	Bilişim modüllerini kullanma kılavuzunun kullanımı kolaylaştırdığını düşünüyorum.	1	1	7	7	29	29	60	60	3	3	3,57	,7143
S10	MEBBİS ve e-okul gibi bilişim uygulamalarının, eğitim sistemimizin genel sorunlarının çözülmesine katkısı olduğunu düşünüyorum.	2	2	14	14	17	17	59	59	8	8	3,57	,9018

Tablo 9: Ankete Katılanların MEBBİS ve E-OKUL Kullanımına Yönelik Sorulara Verdikleri Cevapların Dağılımı (F=Frekans, Y=Yüzde)(Devamı)

1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Tamamen Katılıyorum

S.No.	İfade	1		2		3		4		5		Ort.	S.S.
		F	Y	F	Y	F	Y	F	Y	F	Y		
S19	E-okul uygulaması sayesinde, öğrencilerin fiziksel, kişisel ve ruhsal durumları vs. ile ilgili bilgilere daha kolay ve güncel bir şekilde ulaşılabilir.	0	0	17	17	20	20	56	56	7	7	3,53	,8582
S9	Bilişim modüllerinin veri güvenliğine yönelik aşamalarının (şifreleme, yönetici müdahalesi gibi) yeterli olduğunu düşünüyorum.	3	3	9	9	33	33	44	44	11	11	3,51	,9156
S25	E-okul uygulaması sayesinde veliler, öğrencilerinin beceri ve yetenek durumuna göre yönlendirme faaliyetlerinde daha objektif ve doğru kararlar alabilmektedirler.	2	2	15	15	32	32	46	46	5	5	3,37	,8722
S7	Söz konusu teknik destek kullanımı kolaylaştırmaktadır.	1	1	16	16	36	36	41	41	6	6	3,35	,8572
S24	E-okul uygulaması nedeniyle velilerin okula daha az gelmeleri sonucunda okul-aile-çevre bağlantılarında önemli bir zayıflama görülmektedir.	3	3	26	26	18	18	42	42	11	11	3,32	1,0720
S18	E-okulda yer alan "öğrencinin okuduğu kitaplar" kısmı, eski sistemle karşılaştırıldığında yararlıdır.	2	2	18	18	36	36	37	37	7	7	3,29	,9134
S5	Bilişim modüllerinin kullanımına yönelik olarak öğretmenlere verilen bilgilendirmenin yeterli olduğunu düşünüyorum.	5	5	19	19	28	28	43	43	5	5	3,24	,9860
S23	E-okul uygulaması dolayısıyla öğrenci velilerinin bilgi edinme amaçlı olarak okula gelmelerine gerek kalmamaktadır.	2	2	31	31	21	21	37	37	9	9	3,20	1,0445
S8	Bilişim modülleri olan MEBBİS ve e-okulda yapılan işlemler süresince modülün bağlantı hızı(süre, modülün güvenlik önlemlerinin işlem sürelerine etkileri vs.) beni tatmin ediyor.	7	7	38	38	12	12	35	35	8	8	2,99	1,1590
S6	Bilişim modülleri ile ilgili herhangi bir sıkıntı ile karşılaştığımda teknik desteğe kolayca ulaşma imkânım vardır.	5	5	32	32	35	35	23	23	5	5	2,91	,9754

Tablo 9’da, ankete katılanların MEBBİS ve e-okul kullanımına yönelik sorulara verdikleri cevapların dağılımı irdelenmektedir. Katılımcılar anketteki sorulara, “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” şeklinde 5’li likert ölçeğine uygun olarak cevap vermişlerdir. Demografik özellikler bölümü dışındaki bu bölümde toplam 25 soru yer almaktadır. Tabloda katılımcıların verdikleri cevapların 1-5 arası puanlanmak suretiyle frekans ve yüzdelik dağılımları yer almaktadır. Bu doğrultuda ortalama ve standart sapma değerleri de tabloda gösterilmiş olup, sorular en yüksek ortalama değere sahip olan ($\bar{X}=4,19$) 21’inci sorudan başlayarak en düşük ortalama değere sahip olan 6’ncı soruya ($\bar{X}=2,91$) doğru sıralanmıştır.

Bu doğrultuda, en yüksek ortalama değere sahip olan 21’inci sorudan başlanacak olursa; bu soruya katılımcıların %51’i katılıyorum ve %36’sı tamamen katılıyorum cevabını vermişlerdir. Böylece, toplamda olumlu düşünen katılımcı oranı %87’ye ulaşmıştır. Yani, katılımcılar velilerin, e-okul uygulaması sayesinde öğrencilerinin sınav tarihlerini, ders programlarını, devamsızlık durumları ile not işlemleri v.s. gibi performansa yönelik bilgilerini düzenli olarak takip ve kontrol edebildiklerini düşünmektedirler. Bu oran ve 4,19 ortalama, e-okul sisteminin öğrenciye ilişkin olarak okul ve veli arasında oluşturulmak istenen **bilgi simetrisi** ve **bilgi paylaşımı** bağlamında etkinliğini göstermesi açısından anlamlıdır.

Aynı şekilde, 17. soruya da katılımcıların %68’i katılıyorum ve %23’ü tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, olumlu yöndeki cevap oranı toplamda %91’i bulmaktadır. Bu durum ve 4,10’luk ortalama, katılımcıların öğrencinin devam ve devamsızlığının izlenmesi hususunda e-okul modülünün etkin bir araç olduğunu düşündüklerini göstermektedir.

E-okulun bilişim uygulamalarını önceki dönemlerle kıyaslayarak cari dönemde eğitim sistemimize katkısı olup olmadığını ölçen 2’nci soruya katılımcıların %69’u katılıyorum, %18’i ise tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Bu durum, %87’lik bir oran ve 4,02’lik ortalama ile katılımcıların e-okul modülünü önceki dönemlere göre daha faydalı bulduğunu göstermektedir.

Bilişim uygulamalarının kurumsal yönetim, kurumsal işleyiş ve performans üzerindeki etkisini tespit etmeye çalışan 11’inci soruda ise, söz konusu etkiyi olumlu

bulan katılımcıların oranı %66 katılıyorum ve %13 tamamen katılıyorum cevaplarıyla birlikte toplamda %79'a ulaşmıştır. Fakat, %17 oranında kararsız olan kitle ve 3,88'lik ortalama dikkate alındığında, söz konusu olumlu etkiye dair bazı tereddütlerin de bulunduğu göze çarpmaktadır.

E-okul uygulamasının, öğrencilere yönelik yapılan değerlendirmelerin objektifliği konusundaki katkısına ise 14'üncü soruda görüleceği üzere, katılımcıların %66'sı katılıyorum, %12'si ise tamamen katılıyorum yönünde cevap vermiştir. Öte yandan bu soruya katılımcıların %17'si kararsız kalmış, %5 oranındaki katılımcı ise bu soruya "katılmıyorum" şeklinde cevap vermiştir. 3,85'lik ortalama, e-okul uygulamasının öğrencilere yönelik değerlendirmelerde objektiflik sağladığına katılımcıların inandıklarını ama tereddütlerinin de bulunduğunu göstermektedir.

Katılımcılar, 3'üncü soruda da görüleceği üzere, bilişim uygulamalarının kurumsal yönetim ve işleyiş ile eğitim ve öğretimdeki kırtasiyeciliği azalttığına %45 oranında "katılıyorum", %30 oranında ise "tamamen katılıyorum" cevabını vermişlerdir. %9 oranında kararsız, %10 oranında katılmayan ve %6 oranında kesinlikle katılmayan bulunmakla birlikte, tamamen katılanların oranının yüksekliği, %75 oranında olumlu yönde görüş bulunması ve 3,83 ortalama, kırtasiyeciliği azaltmakta bilişim uygulamalarının etkinliğini göstermektedir.

Katılımcılar, 6'ncı soruda yer alan; "bilişim modülleri ile ilgili herhangi bir sıkıntı ile karşılaştığımda teknik desteğe kolayca ulaşma imkânım vardır" ifadesine %35 oranında "kararsızım", %32 oranında "katılıyorum" ve %32 oranında "katılmıyorum" yanıtı vermişlerdir. Bu durum ve 2,91 ortalama, söz konusu teknik desteğin katılımcılar tarafından yeterli bulunmadığını ifade etmektedir.

Bilişim modülünün bağlantı hızının etkinliğini ölçen 8'inci soruya katılımcıların vermiş oldukları %38 oranında "katılmıyorum", %35 oranında "katılıyorum", %12 oranında "kararsızım" yanıtı ve 2,99 ortalama, katılımcılar tarafından bağlantı hızının yeterli bulunmadığını göstermektedir.

Öğrenci velilerinin e-okul uygulaması dolayısıyla bilgi edinme amaçlı olarak okula gelmelerine gerek kalmaması hususuna ise katılımcılar, 23'üncü soru bağlamında verdikleri yanıtlarda, %37 oranında "katılıyorum", %31 oranında "katılmıyorum" ve %5 oranında "tamamen katılıyorum" şikkını işaretlemişlerdir. Bu durum ve 3,20

ortalama, bilişim uygulamaları haricinde de velilerin okula gelmeleri ve öğrencileri hakkında öğretmenler ile yüz yüze iletişimde bulunmalarının gerekliliğinin katılımcılar nezdinde hala geçerliliğini koruduğunu göstermektedir.

Katılımcıların, bilişim modüllerinin kullanımına yönelik olarak öğretmenlere verilen bilgilendirmenin yeterli olup olmadığına dair görüşlerini ölçen 5'inci soruya verilen yanıtlar incelendiğinde ise, %43 oranında “katılıyorum”, %28 oranında “kararsızım” ve %19 oranında “katılmıyorum” cevabının verildiği görülmektedir. 3,24 ortalama ile, öğretmenlere yeterince bilgilendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Yüksek ve düşük ortalamaya sahip olmayan sorulara verilen yanıtlar da irdelendiğinde, bilişim uygulamalarına ilişkin olarak öğretmenlere daha nitelikli bir bilgilendirme ve yeterli teknik destek sunulmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

4.6.2. Araştırmaya İlişkin Hipotez Testleri

Buraya kadar demografik değişkenlerin yüzde analizleri, frekansları ve ortalamaları sunulmuştur. Bundan sonrasında ise hipotez testlerini irdeleyeceğiz.

4.6.2.1. Ankette Yer Alan İfadeler İçin Güvenilirlik Analizi

Ankette yer alan 25 soruya uygulanan güvenilirlik analizi sonucunda, Tablo 10'da da görüldüğü üzere Cronbach's Alpha değeri 0,8942 bulunmuştur. Bu değer güvenilirlik açısından kabul edilebilir düzeydedir.

Tablo 10 : Ankette Yer Alan İfadeler İçin Güvenilirlik Analizi

Cronbach's Alpha	N Değişken Sayısı
,8942	25

4.6.2.2. T – Testleri

İki bağımsız grubun ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığını test etmek için “bağımsız gruplar t testi”nden faydalanılır. Bu çalışmada; anket formunda yer verdiğimiz demografik değişkenlere(cinsiyet, eğitim düzeyi, pozisyon) bağlı olarak farklılık gösterip göstermediğini anlamak üzere MEBBİS ve e-okul'a ilişkin hazırlanan

memnuniyet düzeyi boyutu, öğretmen ve öğrenci boyutu, okul ve veli ilişkileri boyutundan oluşan sorulara verilen cevaplara bağımsız gruplar t testi uygulanmıştır. t testinde değişkenlerin ortalamalarının birbirinden farklı olduğunu söyleyebilmek için p değerinin 0,01 veya 0,05'ten küçük olması beklenirken, bu çalışmada $p < 0,05$ seçilmiştir.

4.6.2.2.1. MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN CİNSİYET Açısından T Testi

Tablo 11 : İfadelerin CİNSİYET Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

	Cinsiyet	N	Ort	S.S.
S1	Erkek	38	3,7105	1,0631
	Kadın	62	3,6129	,8169
S2	Erkek	38	4,0263	,8216
	Kadın	62	4,0161	,5277
S3	Erkek	38	3,7895	1,2768
	Kadın	62	3,8548	1,0689
S4	Erkek	38	3,5789	,7581
	Kadın	62	3,5645	,6924
S5	Erkek	38	3,1053	1,1340
	Kadın	62	3,3226	,8829
S6	Erkek	38	2,9211	1,1242
	Kadın	62	2,9032	,8817
S7	Erkek	38	3,3158	,9893
	Kadın	62	3,3710	,7732
S8	Erkek	38	3,1053	1,2901
	Kadın	62	2,9194	1,0758
S9	Erkek	38	3,7368	1,0315
	Kadın	62	3,3710	,8145
S10	Erkek	38	3,6579	,9087
	Kadın	62	3,5161	,9007
S11	Erkek	38	3,8421	,7893
	Kadın	62	3,9032	,5926

Tablo 12: MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN CİNSİYET Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi

Cinsiyet	Levene Varyans Eşitliği Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin t testi ($\alpha=0,05$)			
	F	Anlamlılık	t	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık	
S1	Eşit varyans varsayımı	1,240	,268	,516	98	,607
				Eşit olmayan varyans varsayımı	,485	63,578
S2	Eşit varyans varsayımı	5,517	,021	,076	98	,940
				Eşit olmayan varyans varsayımı	,068	55,906
S3	Eşit varyans varsayımı	2,113	,149	-,275	98	,784
				Eşit olmayan varyans varsayımı	-,264	68,004
S4	Eşit varyans varsayımı	,528	,469	,098	98	,922
				Eşit olmayan varyans varsayımı	,095	72,940
S5	Eşit varyans varsayımı	2,206	,141	-1,071	98	,287
				Eşit olmayan varyans varsayımı	-1,009	64,223
S6	Eşit varyans varsayımı	2,218	,140	,088	98	,930
				Eşit olmayan varyans varsayımı	,083	64,587
S7	Eşit varyans varsayımı	3,894	,051	-,311	98	,756
				Eşit olmayan varyans varsayımı	-,293	64,415
S8	Eşit varyans varsayımı	4,060	,047	,777	98	,439
				Eşit olmayan varyans varsayımı	,744	67,791
S9	Eşit varyans varsayımı	,772	,382	1,968	98	,052
				Eşit olmayan varyans varsayımı	1,860	64,930
S10	Eşit varyans varsayımı	,003	,959	,761	98	,448
				Eşit olmayan varyans varsayımı	,760	77,851
S11	Eşit varyans varsayımı	5,570	,020	-,440	98	,661
				Eşit olmayan varyans varsayımı	-,412	62,456

Tablo 11 ve 12’ de görüldüğü gibi MEBBİS ve E-okul sorularına genel memnuniyete ilişkin verilen cevapların cinsiyet açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla iki ortalama arasındaki farkın önem testi yapılmış olup, yapılan analizler sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı ($p>0,05$) anlaşılmıştır. Böylece H_1 Red edilmiştir.

4.6.2.2.2. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ Boyutuna İlişkin Cinsiyet Açısından T Testi

Tablo 13 : BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ Boyutundaki İfadelerin CİNSİYET Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

	Cinsiyet	N	Ort	S.S.
S12	Erkek	38	3,9211	,9410
	Kadın	62	3,7581	,6939
S13	Erkek	38	3,8421	,7893
	Kadın	62	3,8226	,5588
S14	Erkek	38	3,8947	,7274
	Kadın	62	3,8226	,6659
S15	Erkek	38	3,9211	,8181
	Kadın	62	3,7097	,7550
S16	Erkek	38	3,8421	,8229
	Kadın	62	3,8065	,7430
S17	Erkek	38	4,1579	,8551
	Kadın	62	4,0645	,5080
S18	Erkek	38	3,4474	,9500
	Kadın	62	3,1935	,8841
S19	Erkek	38	3,5789	1,0035
	Kadın	62	3,5000	,7629
S20	Erkek	38	3,9474	,7333
	Kadın	62	3,7419	,6998

Tablo14: BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında Öğretmen-Öğrenci Boyutundaki İfadelerin CİNSİYET Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi

Cinsiyet	Levene Varyans Eşitliği Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin t testi ($\alpha=0,05$)			
	F	Anlamlılık	t	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık	
S12	Eşit varyans varsayımı	1,654	,201	,994	98	,323
				,925	61,620	,359
S13	Eşit varyans varsayımı	3,943	,050	,145	98	,885
				,133	59,800	,894
S14	Eşit varyans varsayımı	,018	,894	,508	98	,613
				,497	73,074	,621
S15	Eşit varyans varsayımı	,225	,636	1,316	98	,191
				1,291	73,556	,201
S16	Eşit varyans varsayımı	,783	,378	,224	98	,824
				,218	72,273	,828
S17	Eşit varyans varsayımı	11,915	,001	,686	98	,494
				,610	53,229	,544
S18	Eşit varyans varsayımı	,206	,651	1,355	98	,179
				1,331	74,047	,187
S19	Eşit varyans varsayımı	4,370	,039	,445	98	,658
				,417	63,052	,678
S20	Eşit varyans varsayımı	,638	,427	1,399	98	,165
				1,384	75,555	,171

Tablo 14'te de görüldüğü gibi bilişim modüllerine ilişkin öğretmen-öğrenci boyutunda verilen cevapların cinsiyet açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla iki ortalama arasındaki farkın önem testi yapılmış olup, yapılan

analizler sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı ($p>0,05$) anlaşılmıştır. Böylece H_2 Red edilmiştir.

4.6.2.2.3. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL VE VELİ İLİŞKİLERİ Boyutunda Cinsiyet Açısından T Testi

Tablo 15 : BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL VE VELİ İLİŞKİLERİ Boyutunda İfadelerin CİNSİYET Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

	Cinsiyet	N	Ort	S.S.
S21	Erkek	38	4,2632	,8601
	Kadın	62	4,1452	,6977
S22	Erkek	38	3,6842	,9330
	Kadın	62	3,8710	,7785
S23	Erkek	38	3,1316	,9911
	Kadın	62	3,2419	1,0817
S24	Erkek	38	3,3158	1,1176
	Kadın	62	3,3226	1,0523
S25	Erkek	38	3,2632	,9208
	Kadın	62	3,4355	,8420

Tablo 16: BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL VE VELİ İLİŞKİLERİ Boyutundaki İfadelerin CİNSİYET Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi

Cinsiyet	Levene Varyans Eşitliği Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin t testi ($\alpha=0,05$)			
	F	Anlamlılık	t	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık	
S21	Eşit varyans varsayımı	4,037	,047	,751	98	,455
	Eşit olmayan varyans varsayımı			,714	66,322	,478
S22	Eşit varyans varsayımı	3,682	,058	-1,079	98	,283
	Eşit olmayan varyans varsayımı			-1,033	67,820	,305
S23	Eşit varyans varsayımı	3,000	,086	-,511	98	,611
	Eşit olmayan varyans varsayımı			-,522	83,690	,603
S24	Eşit varyans varsayımı	,159	,691	-,031	98	,976
	Eşit olmayan varyans varsayımı			-,030	74,750	,976
S25	Eşit varyans varsayımı	,265	,608	-,959	98	,340
	Eşit olmayan varyans varsayımı			-,938	73,010	,351

Tablo 16’da görüldüğü gibi bilişim modüllerine ilişkin okul veli ilişkileri boyutunda verilen cevapların cinsiyet açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla iki ortalama arasındaki farkın önem testi yapılmış olup, yapılan analizler sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı ($p>0,05$) anlaşılmıştır. Böylece H_3 Red edilmiştir.

4.6.2.2.4. MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN EĞİTİM DÜZEYİ Açısından T Testi

Tablo 17 : MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN EĞİTİM DÜZEYİ Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

	Eğitim Düzeyi	N	Ort	S.S.
S1	Lisans	78	3,6026	,9165
	Yüksek Lisans	22	3,8182	,9069
S2	Lisans	78	3,9872	,6931
	Yüksek Lisans	22	4,1364	,4676
S3	Lisans	78	3,8205	1,1480
	Yüksek Lisans	22	3,8636	1,1668
S4	Lisans	78	3,5256	,7158
	Yüksek Lisans	22	3,7273	,7025
S5	Lisans	78	3,2436	1,0089
	Yüksek Lisans	22	3,2273	,9223
S6	Lisans	78	2,9872	,9602
	Yüksek Lisans	22	2,6364	1,0022
S7	Lisans	78	3,3846	,8410
	Yüksek Lisans	22	3,2273	,9223
S8	Lisans	78	3,0128	1,1897
	Yüksek Lisans	22	2,9091	1,0650
S9	Lisans	78	3,4744	,9633
	Yüksek Lisans	22	3,6364	,7267
S10	Lisans	78	3,5000	,9223
	Yüksek Lisans	22	3,8182	,7950
S11	Lisans	78	3,8333	,7282
	Yüksek Lisans	22	4,0455	,3751

Tablo 18: MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN EĞİTİM DÜZEYİ Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi

Eğitim Düzeyi		Levene Varyans Eşitliği Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin t testi ($\alpha=0,05$)		
		F	Anlamlılık	t	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık
S1	Eşit varyans varsayımı	,390	,534	-,977	98	,331
	Eşit olmayan varyans varsayımı			-,983		
S2	Eşit varyans varsayımı	,266	,607	-,949	98	,345
	Eşit olmayan varyans varsayımı			-1,176		
S3	Eşit varyans varsayımı	,351	,555	-,155	98	,877
	Eşit olmayan varyans varsayımı			-,154		
S4	Eşit varyans varsayımı	1,090	,299	-1,172	98	,244
	Eşit olmayan varyans varsayımı			-1,184		
S5	Eşit varyans varsayımı	,329	,567	,068	98	,946
	Eşit olmayan varyans varsayımı			,072		
S6	Eşit varyans varsayımı	,800	,373	1,499	98	,137
	Eşit olmayan varyans varsayımı			1,463		
S7	Eşit varyans varsayımı	,588	,445	,759	98	,450
	Eşit olmayan varyans varsayımı			,720		
S8	Eşit varyans varsayımı	1,432	,234	,369	98	,713
	Eşit olmayan varyans varsayımı			,393		
S9	Eşit varyans varsayımı	2,329	,130	-,731	98	,466
	Eşit olmayan varyans varsayımı			-,855		
S10	Eşit varyans varsayımı	5,924	,017	-1,470	98	,145
	Eşit olmayan varyans varsayımı			-1,598		
S11	Eşit varyans varsayımı	10,063	,002	-1,315	98	,192
	Eşit olmayan varyans varsayımı			-1,847		

Tablo 18’de görüldüğü gibi, sorulara verilen cevapların eğitim düzeyi açısından farklılık gösterip göstermediğini bulabilmek amacıyla iki ortalama arasındaki farkın önem testi ile yapılan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan farklılık olmadığı ($p>0,05$) anlaşılmıştır. Böylece H_4 Red edilmiştir.

4.6.2.2.5. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ Boyutuna İlişkin EĞİTİM DÜZEYİ Açısından T Testi

Tablo 19 : BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ Boyutundaki İfadelerin EĞİTİM DÜZEYİ Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

	Eğitim Düzeyi	N	Ort	S.S.
S12	Lisans	78	3,7564	,8247
	Yüksek Lisans	22	4,0455	,6530
S13	Lisans	78	3,7692	,6630
	Yüksek Lisans	22	4,0455	,5755
S14	Lisans	78	3,8077	,7036
	Yüksek Lisans	22	4,0000	,6172
S15	Lisans	78	3,7692	,7716
	Yüksek Lisans	22	3,8636	,8335
S16	Lisans	78	3,7949	,7789
	Yüksek Lisans	22	3,9091	,7502
S17	Lisans	78	4,0769	,6600
	Yüksek Lisans	22	4,1818	,6645
S18	Lisans	78	3,2821	,5958
	Yüksek Lisans	22	3,3182	,9946
S19	Lisans	78	3,6026	,8580
	Yüksek Lisans	22	3,2727	,8270
S20	Lisans	78	3,8718	,7448
	Yüksek Lisans	22	3,6364	,5811

Tablo 20: BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ Boyutundaki İfadelerin Eğitim Düzeyi Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi

Eğitim Düzeyi	Levene Varyans Eşitliği Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin t testi ($\alpha=0,05$)		
	F	Anlamlılık	t	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık
S12	4,303	,041	Eşit varyans varsayımı	98	,133
			Eşit olmayan varyans varsayımı	41,837	,092
S13	3,961	,049	Eşit varyans varsayımı	98	,079
			Eşit olmayan varyans varsayımı	38,206	,062
S14	4,235	,042	Eşit varyans varsayımı	98	,248
			Eşit olmayan varyans varsayımı	37,828	,219
S15	,011	,915	Eşit varyans varsayımı	98	,620
			Eşit olmayan varyans varsayımı	31,870	,637
S16	,576	,450	Eşit varyans varsayımı	98	,542
			Eşit olmayan varyans varsayımı	34,835	,536
S17	,126	,724	Eşit varyans varsayımı	98	,512
			Eşit olmayan varyans varsayımı	33,602	,517
S18	,493	,484	Eşit varyans varsayımı	98	,871
			Eşit olmayan varyans varsayımı	31,264	,879
S19	,027	,871	Eşit varyans varsayımı	98	,112
			Eşit olmayan varyans varsayımı	34,809	,110
S20	,066	,797	Eşit varyans varsayımı	98	,174
			Eşit olmayan varyans varsayımı	42,485	,124

Tablo 20'de görüldüğü gibi, sorulara verilen cevapların eğitim düzeyi açısından farklılık gösterip göstermediğini bulabilmek amacıyla iki ortalama arasındaki farkın önem testi ile yapılan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan farklılık olmadığı ($p>0,05$) anlaşılmıştır. Böylece H_5 Red edilmiştir.

4.6.2.2.6. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL VE VELİ Boyutuna İlişkin EĞİTİM DÜZEYİ Açısından T Testi

Tablo 21 : BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL VE VELİ Boyutundaki İfadelerin EĞİTİM DÜZEYİ Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

	Eğitim Düzeyi	N	Ort	S.S.
S21	Lisans	78	4,1538	,8071
	Yüksek Lisans	22	4,3182	,5679
S22	Lisans	78	3,7821	,8626
	Yüksek Lisans	22	3,8636	,7743
S23	Lisans	78	3,2179	1,0401
	Yüksek Lisans	22	3,1364	1,0821
S24	Lisans	78	3,3205	1,0256
	Yüksek Lisans	22	3,3182	1,2492
S25	Lisans	78	3,3846	,8861
	Yüksek Lisans	22	3,3182	,8367

Tablo 22: İfadelerin Eğitim Düzeyi Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi

Eğitim Düzeyi	Levene Varyans Eşitliği Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin t testi ($\alpha=0,05$)			
	F	Anlamlılık	t	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık	
S21	Eşit varyans varsayımı	,922	,339	-,893	98	,374
	Eşit olmayan varyans varsayımı			-1,083	47,532	,284
S22	Eşit varyans varsayımı	1,306	,256	-,400	98	,690
	Eşit olmayan varyans varsayımı			-,425	37,037	,673
S23	Eşit varyans varsayımı	,161	,689	,322	98	,748
	Eşit olmayan varyans varsayımı			,315	32,762	,755
S24	Eşit varyans varsayımı	3,137	,080	,009	98	,993
	Eşit olmayan varyans varsayımı			,008	29,452	,994
S25	Eşit varyans varsayımı	,124	,725	,314	98	,754
	Eşit olmayan varyans varsayımı			,324	35,349	,748

Tablo 22’de görüldüğü gibi, sorulara verilen cevapların eğitim düzeyi açısından farklılık gösterip göstermediğini bulabilmek amacıyla iki ortalama arasındaki farkın önem testi ile yapılan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan farklılık olmadığı($p>0,05$) anlaşılmıştır. Böylece H_6 Red edilmiştir.

4.6.2.2.7. MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN POZİSYON Açısından T Testi

Tablo 23 : MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN POZİSYON Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

	Pozisyon	N	Ort	S.S.
S1	Yönetici-İdareci	12	3,6667	1,1547
	Branş Öğretmeni	88	3,6477	,8846
S2	Yönetici-İdareci	12	4,3333	,6513
	Branş Öğretmeni	88	3,9773	,6429
S3	Yönetici-İdareci	12	4,3333	1,1547
	Branş Öğretmeni	88	3,7614	1,1346
S4	Yönetici-İdareci	12	3,5000	,6742
	Branş Öğretmeni	88	3,5795	,7227
S5	Yönetici-İdareci	12	2,9167	1,0836
	Branş Öğretmeni	88	3,2841	,9702
S6	Yönetici-İdareci	12	2,9167	1,1645
	Branş Öğretmeni	88	2,9091	,9546
S7	Yönetici-İdareci	12	3,4167	1,0836
	Branş Öğretmeni	88	3,3409	,8289
S8	Yönetici-İdareci	12	2,5833	1,5050
	Branş Öğretmeni	88	3,0455	1,1029
S9	Yönetici-İdareci	12	3,9167	,7930
	Branş Öğretmeni	88	3,4545	,9211
S10	Yönetici-İdareci	12	3,6667	,8876
	Branş Öğretmeni	88	3,5568	,9079
S11	Yönetici-İdareci	12	4,2500	,4523
	Branş Öğretmeni	88	3,8295	,6818

Tablo 24: MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN Pozisyon Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi

Pozisyon	Levene Varyans Eşitliği Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin t testi ($\alpha=0,05$)		
	F	Anlamlılık	t	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık
S1	2,255	,136	,067	98	,947
			,055	12,821	,957
S2	1,865	,175	1,797	98	,075
			1,779	14,085	,097
S3	,026	,873	1,635	98	,105
			1,613	14,056	,129
S4	,029	,866	-,360	98	,719
			-,380	14,672	,709
S5	,543	,463	-1,214	98	,228
			-1,115	13,516	,284
S6	,969	,327	,025	98	,980
			,022	13,094	,983
S7	2,457	,120	,286	98	,776
			,233	12,815	,819
S8	3,445	,066	-1,300	98	,197
			-1,027	12,661	,324
S9	,980	,325	1,655	98	,101
			1,855	15,355	,083
S10	,230	,633	,394	98	,694
			,401	14,326	,694
S11	,642	,425	2,070	98	,041
			2,814	18,648	,011

Tablo 24’de görüldüğü üzere, sorulara verilen cevapların pozisyon açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan iki ortalama arasındaki farkın önem testi sonucunda, 11. soruya verilen cevapların pozisyon açısından farklılık gösterdiği ($p < 0,05$), ancak diğer sorularda anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmıştır ($p > 0,05$). “Söz konusu bilişim uygulamalarının, kurumsal yönetim, kurumsal işleyiş ve performansı olumlu yönde etkilediğini düşünüyorum.” ifadesinin bulunduğu 11. soruyu yönetici-idareciler 4,25 ortalama ile cevaplarırken, branş öğretmenleri 3,83 ortalama ile cevaplamışlardır. Ancak bu boyutta yer alan sorulardan yalnızca bir tanesinde anlamlı bir fark ortaya çıktığı için **H₇ red edilmiştir.**

4.6.2.2.8. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ Boyutuna İlişkin POZİSYON Açısından T Testi

Tablo 25 : BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ Boyutundaki İfadelerin POZİSYON Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

	Pozisyon	N	Ort	S.S.
S12	Yönetici-İdareci	12	4,1667	,8348
	Branş Öğretmeni	88	3,7727	,7838
S13	Yönetici-İdareci	12	3,8333	,7177
	Branş Öğretmeni	88	3,8295	,6472
S14	Yönetici-İdareci	12	3,9167	,5149
	Branş Öğretmeni	88	3,8409	,7093
S15	Yönetici-İdareci	12	3,8333	,8348
	Branş Öğretmeni	88	3,7841	,7798
S16	Yönetici-İdareci	12	3,8333	,7177
	Branş Öğretmeni	88	3,8182	,7812
S17	Yönetici-İdareci	12	4,1667	,8348
	Branş Öğretmeni	88	4,0909	,6367
S18	Yönetici-İdareci	12	3,5000	1,0000
	Branş Öğretmeni	88	3,2614	,9033
S19	Yönetici-İdareci	12	3,7500	1,0553
	Branş Öğretmeni	88	3,5000	,8305
S20	Yönetici-İdareci	12	4,1667	,5774
	Branş Öğretmeni	88	3,7727	,7228

Tablo 26: ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ Boyutundaki İfadelerin Pozisyon Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi

Pozisyon	Levene Varyans Eşitliği Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin t testi ($\alpha=0,05$)		
	F	Anlamlılık	t	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık
S12	,011	,915	1,621	98	,108
			1,544	13,778	,145
S13	,005	,945	,019	98	,985
			,017	13,554	,986
S14	1,566	,214	,357	98	,722
			,454	17,283	,655
S15	,000	,983	,204	98	,839
			,193	13,748	,850
S16	,030	,862	,064	98	,949
			,068	14,792	,947
S17	1,071	,303	,372	98	,711
			,303	12,804	,767
S18	,002	,961	,848	98	,399
			,784	13,563	,446
S19	,758	,386	,946	98	,346
			,788	12,925	,445
S20	,741	,392	1,808	98	,074
			2,145	16,112	,047

Tablo 26’da görüldüğü gibi, sorulara verilen cevapların pozisyon açısından farklılık gösterip göstermediğini bulabilmek amacıyla iki ortalama arasındaki farkın önem testi ile yapılan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan farklılık olmadığı ($p>0,05$) anlaşılmıştır. Böylece **H₀ Red edilmiştir.**

4.6.2.2.9. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL-VELİ İlişkisi Boyutuna İlişkin POZİSYON Açısından T Testi

Tablo 27 : BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL-VELİ Boyutundaki İfadelerin POZİSYON Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik T Testi

Pozisyon	Levene Varyans Eşitliği Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin t testi ($\alpha=0,05$)			
	F	Anlamlılık	t	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık	
S21	,530	,468	Eşit varyans varsayımı	2,365	98	,020
			Eşit olmayan varyans varsayımı	3,300	19,297	,004
S22	,003	,958	Eşit varyans varsayımı	,146	98	,884
			Eşit olmayan varyans varsayımı	,133	13,474	,896
S23	4,985	,028	Eşit varyans varsayımı	,176	98	,861
			Eşit olmayan varyans varsayımı	,231	17,861	,820
S24	1,452	,231	Eşit varyans varsayımı	-1,396	98	,166
			Eşit olmayan varyans varsayımı	-1,223	13,208	,243
S25	2,180	,143	Eşit varyans varsayımı	-1,217	98	,227
			Eşit olmayan varyans varsayımı	-1,001	12,862	,335

Tablo 27’de görüldüğü gibi “E-okul uygulaması sayesinde veliler, öğrencilerinin sınav tarihleri, ders programları, devamsızlık durumları ve not işlemleri vs. gibi performansa yönelik bilgilerini düzenli olarak takip ve kontrol edebilmektedirler.” ifadesinin bulunduğu 21. soruyu yönetici-idareciler 4,67 ortalama ile cevaplarırken, branş öğretmenleri 4,13 ortalama ile cevaplamışlardır. ($p<0.05$). Ancak diğer sorulara verilen cevapların ortalamaları arasında anlamlı bir fark tespit edilmediğinden H_0 red edilmiştir.

4.6.2.3. ANOVA Testleri

İkiden fazla gruba sahip olduğundan t-testi uygulanamayan kıdem değişkeni için ANOVA testi uygulanmıştır.

Tablo 28: Varyansların Homojenliği Testi

	Levene Test İstatistiği	Serb.Der.1	Serb.Der.2	Anlamlılık
S1	,120	2	97	,887
S2	1,183	2	97	,311
S3	3,422	2	97	,037
S4	,223	2	97	,800
S5	,589	2	97	,557
S6	,360	2	97	,699
S7	1,514	2	97	,225
S8	1,092	2	97	,340
S9	,569	2	97	,568
S10	1,641	2	97	,199
S11	,317	2	97	,729
S12	,035	2	97	,966
S13	,691	2	97	,503
S14	1,409	2	97	,249
S15	3,113	2	97	,049
S16	,338	2	97	,714
S17	,790	2	97	,457
S18	2,095	2	97	,129
S19	2,480	2	97	,089
S20	1,105	2	97	,335
S21	,007	2	97	,993
S22	,219	2	97	,803
S23	2,148	2	97	,122
S24	,345	2	97	,709
S25	,986	2	97	,377

Tablo 28’de 25 ifadeye bakıldığında 3. soru ve 15.soru hariç $p>0,05$ olduğundan homojenlik testinden geçtiği görülmektedir.

4.6.2.3.1. MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN KIDEM Açısından ANOVA Testi

Tablo 29: MEBBİS ve E-Okul Uygulamalarından MEMNUNİYET DÜZEYİNİN KIDEM Açısından ANOVA Tablosu

	Kareler Toplamı	Serb.Der.	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	,117	2	,059	,069	,934
S1 Gruplar İçi	82,633	97	,852		
Toplam	82,750	99			
Gruplar Arası	,783	2	,392	,923	,401
S2 Gruplar İçi	41,177	97	,425		
Toplam	41,960	99			
Gruplar Arası	9,093	2	4,546	3,644	,030
S3 Gruplar İçi	121,017	97	1,248		
Toplam	130,110	99			
Gruplar Arası	,811	2	,406	,792	,456
S4 Gruplar İçi	49,699	97	,512		
Toplam	50,510	99			
Gruplar Arası	,016	2	,008	,008	,992
S5 Gruplar İçi	96,224	97	,992		
Toplam	96,240	99			
Gruplar Arası	1,129	2	,564	,588	,557
S6 Gruplar İçi	93,061	97	,959		
Toplam	94,190	99			
Gruplar Arası	,876	2	,438	,591	,556
S7 Gruplar İçi	71,874	97	,741		
Toplam	72,750	99			
Gruplar Arası	4,531	2	2,266	1,711	,186
S8 Gruplar İçi	128,459	97	1,324		
Toplam	132,990	99			
Gruplar Arası	1,577	2	,789	,940	,394
S9 Gruplar İçi	81,413	97	,839		
Toplam	82,990	99			
Gruplar Arası	1,170	2	,585	,715	,492
S10 Gruplar İçi	79,340	97	,818		
Toplam	80,510	99			
Gruplar Arası	,576	2	,288	,635	,532
S11 Gruplar İçi	43,984	97	,453		
Toplam	44,560	99			

Tablo 29’da görüldüğü gibi 0.05 önem düzeyinde gruplar arası verilen cevapların ortalamalarında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Böylece H_{10} red edilmiştir.

4.6.2.3.2. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ İlişkisi Boyutuna İlişkin KIDEM Açısından ANOVA TESTİ

Tablo 30: BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ İlişkisi Boyutuna İlişkin KIDEM Açısından ANOVA Tablosu

	Kareler Toplamı	Serb.Der.	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	,186	2	,093	,144	,866
S12 Gruplar İçi	62,574	97	,645		
Toplam	62,760	99			
Gruplar Arası	,042	2	,021	,049	,952
S13 Gruplar İçi	42,068	97	,434		
Toplam	42,110	99			
Gruplar Arası	,899	2	,450	,951	,390
S14 Gruplar İçi	45,851	97	,473		
Toplam	46,750	99			
Gruplar Arası	,534	2	,267	,432	,651
S15 Gruplar İçi	60,056	97	,619		
Toplam	60,590	99			
Gruplar Arası	,212	2	,106	,175	,839
S16 Gruplar İçi	58,548	97	,604		
Toplam	58,760	99			
Gruplar Arası	,913	2	,457	1,052	,353
S17 Gruplar İçi	42,087	97	,434		
Toplam	43,000	99			
Gruplar Arası	,653	2	,327	,387	,680
S18 Gruplar İçi	81,937	97	,845		
Toplam	82,590	99			
Gruplar Arası	,173	2	,087	,115	,891
S19 Gruplar İçi	72,737	97	,750		
Toplam	72,910	99			
Gruplar Arası	,191	2	,096	,183	,833
S20 Gruplar İçi	50,569	97	,521		
Toplam	50,760	99			

Tablo 30’da görüldüğü gibi 0.05 önem düzeyinde gruplar arası verilen cevapların ortalamalarında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Böylece H_{11} red edilmiştir.

4.6.2.3.3. BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL-VELİ İlişkisi Boyutuna İlişkin KIDEM Açısından ANOVA TESTİ

Tablo 31: BİLİŞİM MODÜLLERİ Bağlamında OKUL-VELİ İlişkisi Boyutuna İlişkin KIDEM Açısından ANOVA Tablosu

	Kareler Toplamı	Serb.Der.	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	,504	2	,252	,429	,652
S21 Gruplar İçi	56,886	97	,586		
Toplam	57,390	99			
Gruplar Arası	,413	2	,207	,288	,750
S22 Gruplar İçi	69,587	97	,717		
Toplam	70,000	99			
Gruplar Arası	,092	2	,046	,041	,959
S23 Gruplar İçi	107,908	97	1,112		
Toplam	108,000	99			
Gruplar Arası	1,735	2	,868	,751	,475
S24 Gruplar İçi	112,025	97	1,155		
Toplam	113,760	99			
Gruplar Arası	1,525	2	,763	1,003	,371
S25 Gruplar İçi	73,785	97	,761		
Toplam	75,310	99			

Tablo 31’de görüldüğü gibi 0.05 önem düzeyinde gruplar arası verilen cevapların ortalamalarında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Böylece H_{12} red edilmiştir.

4.6.2.4. Ki-Kare Testleri

Demografik özellikleri de içeren kişisel bilgiler bölümündeki ilk on soru için ki-kare testi uygulanmış, farklılık gösterdiği anlaşılan testlere ait tablolara yer verilmiştir.

4.6.2.4.1. “Kişisel İşleriniz İçin Diğer e-Devlet Uygulamalarını Ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz?” Sorusunun Cinsiyet Açısından Ki-kare Testi

Tablo 32: “Kişisel İşleriniz İçin Diğer e-Devlet Uygulamalarını Ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz?” Sorusunun Cinsiyet Açısından Ki-kare Testi

		Kişisel İşleriniz İçin Diğer e-Devlet Uygulamalarını Ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz?				Toplam
		Sık sık	Arasıra	Nadiren	Hiç kullanmıyorum	
Cinsiyet	Erkek	9	16	6	7	38
	Kadın	7	31	21	3	62
Toplam		16	47	27	10	100

$$X^2=9,774 \quad SD=3 \quad P=0,02$$

Soruların cinsiyet açısından ilişki gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ki-kare testi sonucunda “Kişisel İşleriniz İçin Diğer e-Devlet Uygulamalarını Ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz?” sorusunun cinsiyet açısından ilişki gösterdiği ($X^2=9,774$, $SD=3$, $P=0,02$) anlaşılmıştır. Böylece H_{13} kabul edilmiştir.

4.6.2.4.2. “Kişisel İşleriniz İçin Diğer e-Devlet Uygulamalarını Ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz?” Sorusunun Pozisyon Açısından Ki-kare Testi

Tablo 33: “Kişisel İşleriniz İçin Diğer e-Devlet Uygulamalarını Ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz?” Sorusunun Pozisyon Açısından Ki-kare Testi

		Kişisel İşleriniz İçin Diğer e-Devlet Uygulamalarını Ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz?				Toplam
		Sık sık	Arasıra	Nadiren	Hiç kullanmıyorum	
Pozisyon	Yönetici-İdareci	5	4	0	3	12
	Branş Öğretmeni	11	43	27	7	88
Toplam		16	47	27	10	100

$$X^2=12,906 \quad SD=3 \quad P=0,01$$

Soruların pozisyon açısından ilişki gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ki-kare testi sonucunda “Kişisel İşleriniz İçin Diğer e-Devlet Uygulamalarını Ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz?” sorusunun pozisyon açısından ilişki gösterdiği ($X^2=12,906$, $SD=3$, $P=0,01$) anlaşılmıştır. Böylece H_{14} kabul edilmiştir.

SONUÇ

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna dönüşümü yaşadığımız bu çağda bilişim teknolojilerinin giderek yaygınlaşmaları ve bilginin temel bir üretim faktörü olarak ekonomik sisteme dâhil edilmesi, bilgiye verilen önemin artmasından kaynaklanmıştır. 21. yy'a girdiğimiz bu dönemde bilgi teknolojisi alanındaki hızlı değişim bilginin önemini artırmıştır. Bilgi temelli dünya ekonomisini artık "ağ"lar yönlendirmektedir. Yeni bilgilere hızla ulaşmak, onları depolamak ve kısa zamanda uygulamaya dönüştürmek insan yaşamını çok çeşitli yönlerden etkilemiştir. Günümüzde işletmelerin daha etkili ve verimli çalışabilmesi için bilgisayarlardan yararlanmanın artık bir zorunluluk olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir.

Bilgi çağına ilişkin yeniliklerin yaygınlaştığı günümüz dünyasında toplumların tarım, sanayi ve ileri-sanayi toplumu aşamalarını yaşamakta olduğu, küreselleşme bağlamında egemen durumda olanların bilgi toplumu aşamasında bulunan ülkeler oldukları bilinmektedir. "Yeni tarz ve yöntemlerde düşünme, yönetme ve çalışmanın kaçınılmaz hale geldiği bilgi çağı"nın toplumu, hayat boyu kesintisiz eğitimin yaygınlaştığı, öğrenen birey ve öğrenen organizasyonlardan oluşan öğrenen toplum olma doğrultusunda gelişimini sürdürmektedir.

Dünya ekonomisinde yaşanan küreselleşme ve bilgi yoğun işlerin sayısının hızla artması, insanlarca oluşturulmuş birer sistem olan örgütleri etkilemektedir. Özellikle bilginin getirdiği yenilikler organizasyonlar tarafından mutlaka yakından incelenmeli ve dikkate alınmalıdır. Günümüz rekabet koşullarında ayakta kalabilme ve başarıyı yakalama sürecinde teknolojik gelişmeleri ve yenilikleri yakından takip edebilme ve bunlardan etkin bir şekilde yararlanabilme, işletmeler için vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Ancak teknolojik değişme kişiler ve kurumlar için birtakım fırsatlar sunduğu gibi beraberinde tehditleri de getirmektedir. Teknolojik gelişme ve değişimlerden uzak olan organizasyonlar rekabette başarılı olamayacaklar ve hatta yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaklardır. Ayrıca bu teknolojik gelişmeler organizasyon içinde ehil kişilerce uygulanmazsa yarardan çok zarar ve karmaşa getirecektir. Bu da maliyetlerin artmasına, örgütte çalışanlar arasında anlaşmazlık yaşanmasına neden olacaktır.

Teknolojik değişimlerin örgüt üzerine olan etkilerini olumlu kılabilmek için organizasyon içinde çalışan herkesin aynı inanç etrafında toplanması gerekir.

Bilişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler örgütlerin yönetim anlayışlarında köklü değişimler gerçekleştirmiştir. Hayatta kalabilmenin yenilik yapmaya ve değişen çevre şartlarına uyum sağlamaya bağlı olduğu günümüz şartlarında; yönetim anlayışı, örgütlerin hem yapı, hem de özellikleri, işletmelerin başarılı olmasında en önemli unsurlar haline gelmiştir. Günümüz yönetim anlayışında amaç; koordinasyonu ve kontrolü merkezden değil yerinden yürütmektir. **İletişimde** ise ast-üst ilişkisini kaldırarak, özgürlük sağlamaktır. Ayrıca bilgiden doğru bir biçimde yararlanılarak, hem çalışanların hem de müşterilerin hayatını kolaylaştırmak amaçlanmaktadır.

Türkiye’de henüz sanayileşme sürecinin tamamlanamamış olmasının sıkıntıları yaşanmaktadır. Batı toplumlarının bilgi toplumuna geçmiş olması Türkiye’nin zorluklarını artırmaktadır. Türkiye batıdan teknoloji aldıça, aldığı teknolojinin ve o teknolojiyi sağlayan ideolojinin, kendi ideolojisi ile uyuşamamasının bunalımını yaşamaktadır. Toplumsal sorunlarının temelinde bu süreç yatmaktadır.

Türkiye’de, bilgi toplumunun göstergelerinden bir tanesi olan bilişim teknolojileri kullanılmaktadır, fakat bilgisayar, cep telefonu, vb. teknolojik araçların bilgi toplumu olabilmek için bir amaç değil bir araç olduğunu anlayamamış durumdayız. Sorun sadece bireyler açısından değil, devlet açısından da önem taşımaktadır. Devlet bilişime destek verdiğini ortaya koyarken, somut bir öncelikli planı bulunmamaktadır. Dış ticarete tekstile verdiği önemi, bilişim teknolojilerine de verse, yabancı yatırımın da artmasını sağlayacaktır.

Dünyadaki değişmeler paralelinde Türkiye’de de bazı değişmeler gerçekleşmelidir. Örneğin bilişim teknolojilerinin, makineye yapılan bir yatırım olarak değil, insana yapılan bir yatırım olarak kabul edilmesi gerekir. İnsana yani bilgiye yatırım yapmadıkça da Türkiye’nin bilgi toplumu olması çok zordur. Türkiye, insana ve bilgiye yatırımı yaparken de kaynaklarını öncelikle öğretime ayırmalıdır. Toplumsal yaşamda bilgiyi egemen kılamadığımız için sorunlar yaşamaktayız. Bilginin kaynağı

eğitim kurumları ve özellikle de üniversitelerdir. Eğitim sistemimizin bilgiyi egemen kılabacak biçimde düzenlenmesi ve eğitime daha fazla kaynak ayrılması kaçınılmazdır.

Türkiye için yenilikçi strateji, hızla bilgi toplumuna geçiş sağlayacak, eski toplumsal yapıları yenileyecek reformlar ile yenilikleri üretecek birimlerin oluşturulmasından geçiyor. Toplumsal yapıların yenilenmesi, yenilik üretimini destekleyen, onun önünü açan ve bu nedenle yenilik üretimini hızlandıran bir özellik gösterdiği kadar; yenilik üretiminden sürekli etkilenerek bilgi toplumunu hazırlayacaktır. Yapısal değişim; yenilikçi stratejinin ortamını ve ön koşullarını yani yapısal değişimi hazırlayacaktır. Daha sonraki sürekli yenilik üretimi ise bilgi teknolojilerinin kullanımındaki hızı belirleyecektir.

Bilgi teknolojilerinin hızla gelişimi, bu gelişmelere aynı hızda ayak uydurabilecek bir toplum yapısını gerektirmektedir. Üretilen bilginin yaygınlaştırılması, kullanılması ve yönlendirilmesinde insan faktörü büyük önem taşıdığından, insan kaynakları bilgi toplumunun temel taşlarından birini oluşturmaktadır. Bu çerçevede, uygulanacak olan tüm ekonomik ve sosyal politikalarda, insan ve bilgi faktörlerinden elde edilebilecek katma değeri artıran ve stratejik olarak sürdürülebilirliğini sağlayacak olan MEBBİS gibi bilgi teknolojileri yatırımlarının önceliği korunmalıdır.

Araştırmanın bulgularını genel hatlarıyla özetleyecek olursak:

Araştırmanın birinci, ikinci ve üçüncü hipotezleri, boyutlar ile **cinsiyet** arasında, MEB çalışanlarınca verilen cevaplar açısından fark olacağıydı. Yapılan t testlerinde boyutların cinsiyet açısından farklılık göstermediği anlaşıldığından **H₁, H₂ ve H₃ red edilmiştir.**

MEBBİS ve e-okul ile ilgili boyutların cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermemesi olağan bir durumdur. Metin ÖZKAN tarafından gerçekleştirilen çalışmada da cinsiyet değişkenine göre yöneticilerin MEBBİS'in Türk Eğitim Sistemine katkılarına yönelik görüşleri arasında anlamlı bir fark çıkmamıştır¹¹⁵.

¹¹⁵Metin ÖZKAN, **Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemlerinin Türk Eğitim Sistemine Katkılarına Yönelik Yönetici Görüşleri**, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2009, s.87.

Araştırmanın dördüncü, beşinci ve altıncı hipotezleri, boyutlar ile **eğitim düzeyi** arasında, MEB çalışanlarınca verilen cevaplar açısından fark olacaktı. Yapılan t testlerinde boyutların eğitim düzeyi açısından farklılık göstermediği anlaşıldığından **H₄, H₅ ve H₆ red edilmiştir.**

Araştırmanın yedinci, sekizinci ve dokuzuncu hipotezleri, boyutlar ile **pozisyon** arasında, MEB çalışanlarınca verilen cevaplar açısından fark olacaktı. “Söz konusu bilişim uygulamalarının, kurumsal yönetim, kurumsal işleyiş ve performansı olumlu yönde etkilediğini düşünüyorum.” ifadesinin bulunduğu 11. soruyu yönetici-idareciler 4,25 ortalama ile cevaplarırken, branş öğretmenleri 3,83 ortalama ile cevaplamışlardır. Aynı şekilde, “E-okul uygulaması sayesinde veliler, öğrencilerinin sınav tarihleri, ders programları, devamsızlık durumları ve not işlemleri vs. gibi performansa yönelik bilgilerini düzenli olarak takip ve kontrol edebilmektedirler.” ifadesinin bulunduğu 21. soruyu yönetici-idareciler 4,67 ortalama ile cevaplarırken, branş öğretmenleri 4,13 ortalama ile cevaplamışlardır. (p<0.05). Ancak diğer sorulara verilen cevapların ortalamaları arasında anlamlı bir fark tespit edilmediğinden **H₇, H₈ ve H₉ red edilmiştir.**

Araştırmanın onuncu, onbirinci ve onikinci hipotezleri, boyutlar ile **mesleki kıdem** arasında, MEB çalışanlarınca verilen cevaplar açısından fark olacaktı. Yapılan ANOVA testinde boyutlar ile mesleki kıdem arasında anlamlı bir fark tespit edilmediğinden **H₁₀, H₁₁ ve H₁₂ red edilmiştir.**

MEBBİS ve e-okul ile ilgili düzeylerin mesleki kıdem değişkenine göre farklılık göstermemesi de Metin ÖZKAN tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonucuyla paralellik göstermiştir¹¹⁶.

Araştırmanın onüçüncü hipotezi, **Cinsiyet** ile ankete katılanların kişisel işleri için diğer e-devlet uygulamalarından yararlanmaları arasında ilişki olduğu yönündeydi. Yapılan ki-kare testinde “Kişisel İşleriniz İçin Diğer e-Devlet Uygulamalarını Ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz?” sorusunun cinsiyet açısından ilişki gösterdiği anlaşıldığından ($X^2=9,774$, $SD=3$, $P=0,02$) **H₁₃ kabul edilmiştir.**

---

¹¹⁶ ÖZKAN, a.g.t., s.88.

Araştırmanın ondördüncü hipotezi, **Eğitim düzeyi** ile ankete katılanların kişisel işleri için diğer e-devlet uygulamalarından yararlanmaları arasında ilişki olduğu yönündeydi. Yapılan ki-kare testinde “Kişisel İşleriniz İçin Diğer e-Devlet Uygulamalarını Ne Sıklıkla Kullanıyorsunuz?” sorusunun eğitim düzeyi açısından ilişki gösterdiği anlaşıldığından ($X^2=12,906$, $SD=3$, $P=0,01$) **H₁₄ kabul edilmiştir.**

Anketin sonunda yer alan ve ilave görüşlerin istendiği açık uçlu maddeye katılımcıların %20’si görüş belirtmiştir. Bu görüşler, Kenan ALLAHVERDİ’nin makalesindeki görüşlerle örtüşmektedir. Her iki çalışmada da dönem sonlarındaki yığılmadan kaynaklanan bağlantı sorunlarından ve işlemler esnasındaki zaman kısıtlamasından dolayı işlerinin arasında uygulamaya tekrar tekrar giriş yapmak zorunda kalmalarından yakınmışlardır¹¹⁷.

Açık uçlu sorularda dile getirilen sorunlardan bir tanesi de **bilgi güvenliği** olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı bilgi güvenliği sorununu, her kadroya görev tanım formlarında sorumlu tutulduğu konuda yetki verip diğer konularda bariyerler koymak suretiyle aşmıştır. Örneğin; rehber öğretmenler rehberlik yaptığı sınıfın bütün ders notlarını görüp öğrencinin daha başarılı olabilmesi için erken tedbirler alabilirken, diğer ders notlarını değiştirememektedir. Bir öğretmen atama isteğinde bulunduğu öncelikle Okul Müdürü, daha sonra İlçe Milli Eğitim Müdürü elektronik ortamda onaylamadan resmiyet kazanmamaktadır.

MEBBİS ve e-okul uygulamalarına her yerden ve istenilen zamanda ulaşılabilirdiğinden, gerek yöneticilere gerekse öğretmenlere çok fazla zaman kazandırmakta, böylece sorumlu oldukları görevlerini daha verimli icra edebilmektedirler. Yine açık uçlu soruda belirtilen, bazı dönemlerde kilitlenme olduğu yönündeki memnuniyetsizlik, sistemin geliştirilmesinin yanı sıra öğretmen ve idarecilerin görevlerini günü gününe yaparak yığılmayı önlemeleri suretiyle azaltılabilir.

Bir idarecinin açık uçlu soruda yapmış olduğu tespit, diğer idareci ve öğretmenlere sorulduğunda çok fazla destek bulmuştur. Bu tespit, hizmet içi eğitimlere çeşitli mazeretler sonucu katılmayan personelin, daha sonra görevini yapması

¹¹⁷ Kenan ALLAHVERDİ, a.g.m., s.13.

gerektiğinde diğere personelden yardım alarak hem kendinin hem de yardım aldığı personelin görevini aksatmakta ve yığılmalara sebep olmaktadır.

MEBBİS gibi bilgi teknolojileri uygulamalarının kamu yönetiminde önemli bir sorun olan hantallık ve kırtasiyeciliğı azalttığı yapmış olduğumuz çalışmada ortaya konulmuştur. Dolayısıyla, Milli Eğitim Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatlarının organizasyonel işleyişindeki verimsizlik ve etkinsizliğini azalttığı söylenebilir. Bu nedenle, bu tür alt yapılar, kullanıcılarından gelen talep ve eleştiriler daha çok irdelenerek, ortaya çıkabilecek uygulama sorunları, boşluk ve hatalar giderilerek sistemin en iyi uygulama düzeyine erişmesi sağlanmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığının taşra teşkilatı ile birlikte Türkiye'nin en ücra mezralarında dahi personelinin olduğu, bütün personelinin özlük hakları ve öğrencilerin not kayıtlarını girmek için MEBBİS ve e-okul modüllerini kullanmak zorunda oldukları düşünülürse, bilgi teknolojileri kullanımının çok yaygın olduğu ortaya çıkar. Bilgi toplumuna geçişin göstergelerinden biri olan bilginin yaygın kullanımı, Milli Eğitim Bakanlığının öncülüğünde diğere kurumlar tarafından da uygulandığı takdirde ülkemizin bilgi toplumuna geçişini tamamlayacağını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- AKAR, Hakan, (2009), **E-Okul Uygulamasının Başarısına Yönelik İlköğretim Okulu Öğretmen ve İdarecilerinin Görüşleri**, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat
- AKIN, Bahadır, (2001), **Yeni Ekonomi: Strateji, Rekabet ve Teknoloji Yönetimi**, Çizgi Kitabevi, Konya.
- AKTAN, Coşkun Can-TUNÇ, Mehtap, (1998), “Bilgi Toplumu Ve Türkiye”, **Yeni Türkiye**, Sayı :19, Ankara, Ocak-Şubat 1998.
- ALLAHVERDİ, Kenan- SÖZER, M. Akif, (2008), “E-okul Uygulamasına Yönelik Öğretmen Görüşleri”, **17. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**, Sakarya.
- ARBAK, Yasemin, (1995), “Örgütlerde Bilgisayar Destekli Bilgi Sistemlerinin İncelenmesine Yönelik Kuramsal Bir Yaklaşım”, **Verimlilik Dergisi**, MPM Yay, Ankara, 1995/2.
- BAKIRTAŞLI, Tahsin, (2002), **Küresel Odaklı Yeni Ekonomi Sürecinde Türkiye Ekonomisi**, UTESAL Yay, İstanbul.
- BARUTÇUGİL, İsmet, (2002), **Bilgi Yönetimi**, Kariyer Yayıncılık, İstanbul.
- BEDÜK, Aykut, (2002), “Bilgi çağı, örgütlerde Bilginin Önemi ve Bilgi Teknolojilerinin Örgütlere Sundukları Değişim ve Olanakları”, **I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirileri**, Hereke-Kocaeli.
- BEDÜK, Aykut, (1998), “Bilgi Çağında Yönetim”, **Verimlilik Dergisi**, MPM Yayını, Ankara, 1998/3.
- BELL, Daniel, (2001), **The Coming of Post-Industrial Society**, Basic Books, New York, 2001
- BOZKURT, Veysel, (1996), **Enformasyon Toplumu ve Türkiye**, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- BOZKURT, Veysel, (1998), “ Enformasyon Toplumu ve Türkiye”, **Yeni Türkiye**, Sayı : 19, Ankara, Ocak-Şubat

- BOZKURT, Veysel, (2001), “ Enformasyon Toplumu ve Eğitim”, **Bilgi ve Toplum**, S: 3, İstanbul.
- CEYHUN, Yurdakul – ÇAĞLAYAN, U, (1997), **Bilgi Teknolojileri Türkiye İçin Nasıl Bir Gelecek Hazırlamakta**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay, Ankara.
- ÇATALCA, Huriye, (2003), **Sağlık Hizmetlerinde Toplam Kalite Yönetimi**, Beta Yay, İstanbul.
- ÇOBAN, Hasan, (1998), “ Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş”, **Yeni Türkiye**, Sayı : 19, Ankara, Ocak-Şubat.
- DAĞ, İhsan, (2001), “Bilişim Toplununun Klinik Psikolojideki Etkileri”, Bilişim Toplumuna Girerken Psikoloji, **Sosyoloji ve Hukukta Etkiler Sempozyumu**, Ankara, 23-24 Mart
- DAVENPORT, Thomas H. ve PRUSAK, Laurance, (2001), **İş Dünyasında Bilgi Yönetimi**, Rota Yayınları, İstanbul.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2005), **E-Dönüşüm Türkiye Projesi**, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2001), “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”, **Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2006a), **Bilgi Toplumu Stratejisi**, Ankara
- Devlet Planlama Teşkilatı (2006b), **Bilgi Toplumu Stratejisi Eylem Planı**, Ankara
- Devlet Planlama Teşkilatı (2007), **Bilgi ve İletişim Teknolojileri Özel İhtisas Komisyonu, Bilgi Teknolojileri Alt Komisyonu Raporu**, Ankara
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2009), **e-Devlet Raporu**, Ankara
- DRUCKER, Peter F., (1994) **Kapitalist Ötesi Toplum**, (Çev: Belkıs ÇORAKÇI), İnkilap Kitabevi, İstanbul.
- DRUCKER, Peter F., (2000), **Yeni Gerçekler**, (çev: Birtane Karanakçı), Türkiye İş Bankası Kültür Yay, Ankara.
- DRUCKER, Peter F., (1999), **Yeni Örgütün Ortaya Çıkışı**, (Çeviren.Gündüz Bulut), Bzd Yayıncılık, İstanbul.
- DURA, Cihan, (2002), **Bilgi Toplumu**, KTB Yayınları, Ankara.

- DURA, Cihan, (1998), “Bilgi Toplumuna Doğru İstihdam ve Meslek Eğilimleri”, **Yeni Türkiye**, 21.yy Özel Sayısı, Ankara, Mart-Nisan
- DURUN, Davud, (1998), “ Küreselleşme ve Toplumun İnşasında Bilginin Artan Önemi”, **Yeni Türkiye**, Sayı:19, Ankara, Ocak- Şubat.
- DÜLGER, İlhan, (1991), 21.yy’da Hedef Alınan Toplum, DPT Yay, Ankara.
- EKİNCİ, Nusret, (2001), “ Küreselleşmenin İki Yüzü :İstenmeyen “Kaçak Göçmenler-Davetli Bilgi İşçileri”, **TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C :17, S: 2, Ankara, Kasım.
- ERKAN, Hüsnü, (1998), **Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay, Ankara.
- FINDIKÇI, İlhami, (1996), **Bilgi Toplumunda Yöneticilerde Kendini Geliştirme**, Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- GÖKTEN, Kerem,(2003), **Küreselleşme, Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye Üzerine Etkileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- GÜLEÇ, Kemal, (1998), “Bilgi Toplumu, Bilim ve Teknoloji Politikası ve Üniversite-Sanayi İşbirliği”, **İşveren Dergisi**, Kasım-1998/4.
- GÜLER, Ali, (2001), “Bilişim Toplumuna Geçişte Yönetim Felsefesi Anlayışı”, **AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Mart-Nisan
- HAMBURG, Ileana-Rehfeld, D.(2002)”Digital Experiment to Improve Knowledge Based Economic Development-Strengthening Local Needs “, **European Planning Studies**, Vol.10, No.1,p. 132
- HARDT, Michael-NEGRI, Antonio, (2001), **İmparatorluk**, (Çev: Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- HARVEY, David, (1992), **The Condition of Postmodernity**, Cambridge&Oxford,Blackwell
- İRİZ, Rifat, (2002), “Bir Risk Toplumu Olarak Bilgi Toplumunda Liderlik”, **1. Ulusal Bilgi, Ekonomi Ve Yönetim Kongresi**, Kocaeli Üniversitesi, Hereke-Kocaeli.

- KARMAN, Şaban, (1998), “ Bilgi Toplumu Olmaya Süratle Yönelmeliyiz”, **Yeni Türkiye**, sayı : 19, Ankara, Ocak-Şubat.
- KESİCİ, İlhan, (1993), “Bilgi Toplununun Özellikleri “, **Bilişim**, Ankara, Mayıs.
- KEYDER, Çağlar, (1996), **Ulusal Kalkınmacılığın İflası**, Metis Yayınları, 2. baskı, İstanbul.
- KOÇAK, Aydın, (2002), “Yeni Bir Yönetim Anlayışı Elektronik İş ve Küresel Rekabetin Yeni Silahı Müşteri İlişkileri Yönetimi”, **Bilgi Teknolojileri Kongresi**, 6-8 Mayıs Pamukkale-Denizli.
- KURT, Mustafa, (2001), “Bilginin Organizasyonlar İçin Değişen Anlamı ve Stratejik Önemi”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı 7, Afyon.
- KURTULMUŞ, Numan, (2001), **Sanayi Ötesi Dönüşüm**, İz Yayıncılık, 2.baskı, İstanbul.
- META Küresel Teknoloji İndeksi 2002, (2003), **Türkiye'nin Bilgi Ekonomisi Yarışmasındaki Yeri :OECD Göstergeleri, Yenilikçilik Ve Öncü Teknolojiler, Ülkemiz İçin Öneriler**, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayınları, Ankara.
- Milliyet, **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, (1992), İnterpress Yayınları Cilt: IV, İstanbul.
- NAISBITT, John- ABURDENE, Patricia, (1990), **Megatrends 2000, Büyük Yönelimler**, (Çev : Erdal Güven), Form Yayınları, İstanbul.
- NEGROPONTE, Nicholas, **Dijital Dünya**, (Çev: Z.Dicleli), Türk Henkel Dergisi Yayınları, İstanbul.
- OECD, (1996), **The Knowledge-Based Economy**, Paris
- ÖĞÜT, Adem, (2001), **Bilgi Çağında Yönetim**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- ÖZKAN, Metin, (2009), **Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemlerinin Türk Eğitim Sistemine Katkılarına Yönelik Yönetici Görüşleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

- POLOMA, Margaret, (1993), **Çağdaş Sosyoloji Kuramları**, (çev: Hayriye Erbaş), Gündoğan Yayınları, Ankara.
- STRATTON, Jhon, (2002), "Siber alan Ve Kültürün Küreselleşmesi", **Cogito**, S: 30, İstanbul, Kış.
- SÜZER, Hande, (2004), "E-Sağlık Hızlı Büyüyor", **Capital Dergisi**, Digital Eki, Yıl 4, Sayı 1, Mayıs.
- ŞENTÜRK, Ünal, (2001), " Küreselleşmenin Ortaya Çıkardığı Çalışan Profili: Ne Olursa Yaparım Abi'nin Sonu", **Türkiye'nin Güvenliği Sempozyumu**, Elazığ, 17 -19 Ekim.
- TAŞÇI, Serdar, (2001), " İktidar ve Söylem", **Doğu-Batı**, S: 14, Ankara, Şubat , Mart, Nisan.
- TEKELİ, Hasan, (1992), "Bilgi Çağının Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Sosyo-Ekonomik Etkilerinin İrdelenmesi ve Ülkemiz Yönünden Konuyla İlgili Araştırma Önerileri", **III. İzmir İktisat Kongresi**, DPT Yayını, Ankara.
- TEKELİ, İlhan-İLKİN, Selim (2000), " Küreselleşme Ulus-devlet Etkileşimi Bağlamında AB-Türkiye İlişkilerinin Yorumlanması", **Doğu-Batı**, Sayı: 10, Ankara, Şubat, Mart, Nisan.
- TEKİN, Mahmut, Kürşat GÜLEŞ ve T. BURGESS, (2000), **Değişen Dünyada Teknoloji Yönetimi**, Damla Ofset, Konya.
- TOFFLER, Alvin, (1981), **Üçüncü Dalga**, (Çev: Ali Seden), Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- TOSUN, Kemal, (1990), **Yönetim ve İşletme Politikası**, İ.Ü.İşl. Fak. Yayını, Cilt:1, İstanbul .
- TÜBİTAK, (2002), **Bilgi Toplumu Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme (Dünya ve Türkiye)**
- Türkçe Sözlük**, TDK Yay, Ankara.
- UÇKAN, Özgür, (2003), **E-Devlet, E-Demokrasi ve Türkiye**, Literatür Yayıncılık, İstanbul.

UÇKUN Seher; UÇKUN Gazi; LATİF Hasan, (2002) “ Bilgi Toplumu ve Türkiye ”,
KOÜ, İ.İ.B.F. I. Ulusal Bilgi - Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı,
Kocaeli.

WEBSTER, Frank,(2005), “The Information Society Revisited”, **Handbook of New
Media: Social Shaping and Consequences of ICTs**, Sage.

YAHYAGİL, Mehmet, (2001), **Kobilerde Bilgisayar Teknolojileri Uygulamaları**,
İTO Yayınları, İstanbul.

ZAİM, Halil (2005), **Bilginin Artan Önemi ve Bilgi Yönetimi**, İşaret Yayınları,
İstanbul.

İNTERNET ADRESLERİ

<http://www.basbakanlik.gov.tr>

<http://www.bilisimsurasi.org.tr>

<http://www.e-turkiye.gov.tr>

<http://www.gelirler.gov.tr>

<http://www.nvi.gov.tr>

<http://www.ntvmsnbc.com>

<http://www.tk.gov.tr>

<http://www.kho.edu.tr>

<http://www.bilgitoplumu.gov.tr>

<http://www.edevlet.net>

<http://www.egm.gov.tr>

<http://www.ekutup.dpt.gov.tr>

<http://www.muhasibat.gov.tr>

<http://www.tagem.gov.tr>

<http://www.tubitak.gov.tr>

<http://www.ubak.gov.tr>

<http://www.dpt.gov.tr>

<http://www.turk.internet.com>

<http://plan8.dpt.gov.tr>

<http://www.adalet.gov.tr>

<http://www.canaktan.org>

<http://www.edevlet.net>

http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/document.aspx?ReportId=198&IF_Language=eng

<http://www.internetworldstats.com/stats16.htm>

ANKET FORMU

Değerli Öğretmenler;

“Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Türkiye: Bir Kamu Kurumunda Bilgi Teknolojilerinin Kullanımına İlişkin Bir Araştırma” adlı çalışma kapsamında, ortaöğretimde görev yapan yönetici ve öğretmenlerin, Milli Eğitim Bakanlığı’nın bilişim uygulamalarına (MEBBİS ve e-okul programları) yönelik görüşlerinin öğrenilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaca yönelik olarak hazırlanmış olan anket formu aşağıda yer almaktadır. Size uygun olduğunu düşündüğünüz seçenekleri lütfen (X) işareti ile belirtiniz. Araştırmaya göstermiş olduğunuz bu ilgi ve değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Rıdvan BERBERLER
ridvanberberler@hotmail.com

A. KİŞİSEL BİLGİLER

Bu bölümde kişisel bilgileriniz, internet ve Milli Eğitim Bakanlığının bilişim uygulamalarına (MEBBİS ve e-Okul) ilişkin genel bilgilerinize dair sorular bulunmaktadır. Her soruda durumunuza uyan seçeneği işaretleyiniz.

- 1) Cinsiyetiniz: ( ) Erkek   ( ) Kadın
- 2) Eğitim Düzeyiniz: ( ) Lisans   ( ) Yüksek Lisans   ( ) Doktora
- 3) Pozisyonunuz: ( ) Yönetici - İdareci   ( ) Branş Öğretmeni   ( ) Rehber Öğretmen
- 4) Mesleki Kıdeminiz: ( ) 1 Yılden az   ( ) 1-5 Yıl   ( ) 6-10 Yıl   ( ) 11-15 Yıl   ( ) 16 Yılden fazla
- 5) Ne kadar süredir bilgisayar kullanıcısı? ( ) 1 Yılden az   ( ) 1-3 Yıl   ( ) 4-7 Yıl   ( ) 8-11 Yıl
( ) 12 Yılden fazla
- 6) Evinizde internet bağlantısı var mı?   ( ) Evet   ( ) Hayır
- 7) Ne kadar süredir evinizde internet bağlantısı var?   ( ) 1 Yılden az   ( ) 1-3 Yıl   ( ) 4-7 Yıl
( ) 8-11 Yıl   ( ) 12 Yılden fazla
- 8) İnternete ne sıklıkta bağlanıyorsunuz?   ( ) sık sık   ( ) arasıra   ( ) nadiren
- 9) İnternete ya da MEBBİS ve e-okula daha çok nereden bağlanıyorsunuz?
( ) Okuldan   ( ) Evden   ( ) Diğer .....
- 10) Kişisel işleriniz için diğer e-devlet uygulamalarını ne sıklıkla kullanıyorsunuz?
( ) sık sık   ( ) arasıra   ( ) nadiren   ( ) hiç kullanmıyorum

B. GENEL OLARAK MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI BİLİŞİM MODÜLLERİ
(MEBBİS VE E-OKUL)

Bu bölümde ve takip eden bölümde size sorulan sorular ya da ileri sürülen görüşlere dair düşüncelerinizi, belirtilmiş olan cevap seçeneklerinde ifade etmeniz istenmektedir. Dolayısıyla, aşağıdaki derecelerden ilgili soruya karşılık olarak size en uygun seçeneği (X) işareti ile belirtiniz.

GENEL OLARAK MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI BİLİŞİM MODÜLLERİ (MEBBİS VE E-OKUL)	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILYORUM	TAMAMEN KATILYORUM
1. Bilişim modüllerinin sayfa yapıları (sadelik, anlaşılabilirlik ve kullanılabilirlik bağlamında) beni tatmin ediyor.					
2. Söz konusu bilişim uygulamalarını önceki dönemlerle karşılaştırdığımda, eğitim sistemimize katkısı olduğunu düşünüyorum.					
3. Bilişim uygulamalarının kurumsal yönetim ve işleyiş ile eğitim ve öğretimdeki kırtasiyeciliği azalttığını düşünüyorum.					
4. Bilişim modüllerini kullanma kılavuzunun kullanımı kolaylaştırdığını düşünüyorum.					
5. Bilişim modüllerinin kullanımına yönelik olarak öğretmenlere verilen bilgilendirmenin yeterli olduğunu düşünüyorum.					
6. Bilişim modülleri ile ilgili herhangi bir sıkıntı ile karşılaştığımda teknik desteğe kolayca ulaşma imkânım vardır.					
7. Söz konusu teknik destek kullanımını kolaylaştırmaktadır.					
8. Bilişim modülleri olan MEBBİS ve e-okulda yapılan işlemler süresince modülün bağlantı hızı(süre, modülün güvenlik önlemlerinin işlem sürelerine etkileri vs.) beni tatmin ediyor.					
9. Bilişim modüllerinin veri güvenliğine yönelik aşamalarının (şifreleme, yönetici müdahalesi gibi) yeterli olduğunu düşünüyorum.					
10. MEBBİS ve e-okul gibi bilişim uygulamalarının, eğitim sistemimizin genel sorunlarının çözülmesine katkısı olduğunu düşünüyorum.					
11. Söz konusu bilişim uygulamalarının, kurumsal yönetim, kurumsal işleyiş ve performansı olumlu yönde etkilediğini düşünüyorum.					

C. BİLİŞİM MODÜLLERİ BAĞLAMINDA ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ İLİŞKİLERİ

BİLİŞİM MODÜLLERİ BAĞLAMINDA ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ İLİŞKİLERİ	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILYORUM	TAMAMEN KATILYORUM
12. Bilişim uygulamaları sayesinde öğrencilerin okula kayıt süreci etkin ve objektiftir.					
13. Bilişim uygulamalarının, öğrencilerin eğitim ve öğretim yılı içinde gösterdikleri performansın süreç olarak değerlendirilmesine katkısı olduğunu düşünüyorum.					
14. E-okul uygulaması, öğrencilere yönelik yapılan değerlendirmelerin objektifliği konusunda katkı sağlamaktadır.					
15. E-okul uygulamasında öğrenci notlarının hesaplanma yöntemi(sınavlar, performans, ders içi performans ve proje oranlarından oluşan toplam oran) öğrencinin başarısı üzerinde olumlu katkı yapmaktadır.					
16. E-okul uygulaması, rehber öğretmeni olduğum öğrenciler hakkında diğer öğretmenlerin görüşlerini öğrenme imkanı vermektedir.					
17. Öğrencinin devam ve devamsızlığının izlenmesi hususunda e-okul modülünün etkin olduğunu düşünüyorum.					
18. E-okulda yer alan “öğrencinin okuduğu kitaplar” kısmı, eski sistemle karşılaştırıldığında yararlıdır.					
19. E-okul uygulaması sayesinde, öğrencilerin fiziksel, kişisel ve ruhsal durumları vs. ile ilgili bilgilere daha kolay ve güncel bir şekilde ulaşılabilmektedir.					
20. Bilişim uygulamaları, öğrenci profili hakkında daha bütünsel analizler yapılmasına ve dolayısıyla eğitim kalitesinin artırılmasına yönelik katkı yapar.					

D. BİLİŞİM MODÜLLERİ BAĞLAMINDA OKUL VE VELİ İLİŞKİLERİ BOYUTU

BİLİŞİM MODÜLLERİ BAĞLAMINDA OKUL VE VELİ İLİŞKİLERİ BOYUTU	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILYORUM	TAMAMEN KATILYORUM
21. E-okul uygulaması sayesinde veliler, öğrencilerinin sınav tarihleri, ders programları, devamsızlık durumları ve not işlemleri vs. gibi performansa yönelik bilgilerini düzenli olarak takip ve kontrol edebilmektedirler.					
22. Öğrenci velileri, e-okulda öğrencileri ile ilgili herhangi bir sıkıntı ile karşılaşınca okul ile irtibata geçmektedirler.					
23. E-okul uygulaması dolayısıyla öğrenci velilerinin bilgi edinme amaçlı olarak okula gelmelerine gerek kalmamaktadır.					
24. E-okul uygulaması nedeniyle velilerin okula daha az gelmeleri sonucunda okul-aile-çevre bağlantılarında önemli bir zayıflama görülmektedir.					
25. E-okul uygulaması sayesinde veliler, öğrencilerinin beceri ve yetenek durumuna göre yöneltme faaliyetlerinde daha objektif ve doğru kararlar alabilmektedirler.					

E okul uygulamasına yönelik olarak belirtmek istediğiniz olumlu ya da olumsuz görüşlerinizi lütfen buraya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....